

สุพจน์

ด้านตระกูล

๑๕

ระเสริญ ทรัพย์สุนทร

๑๖

การบิดเบือนประวัติศาสตร์

สุพจน์ด้านตระกูล ได้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

โดย

สุพจน์ ด้านตระกูล

พิมพ์ครั้งที่สอง

เมษายน 2528

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์สันติธรรม

126 ซอยบุรีรัมย์

ถนนพิบูลสงคราม อ. เมือง

จ. นนทบุรี โทร. 6253366

จัดจำหน่าย

บริษัทเคทีไทย

803/7 ซอยสันติภาพ ถนนนเรศ

บางรัก กทม. โทร. 238-2792

PRIDI-PHOONSUK
ปริดิ - ฟูนซุค พนมวงศ์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion

OPENBASE.in.th

เนื้อหาระบบใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike
BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อ
การค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกับนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

สุพจน์ ตำนตระกุล

ได้

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

เรื่อง

การบิดเบือนประวัติศาสตร์

คำขึ้นต้น

“สุพจน์ ตำนตระกฐล โต ประเสริฐ
ทรัพย์สุนทร เรื่องบิดเบียนประวัติ-
ศาสตร์” ที่อยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้ ส่วนหนึ่งเคย
ตีพิมพ์มาแล้วเป็นหนังสือเล่มบางๆ ขนาด 8 หน้ายก ภายใต้
ชื่อเรื่องว่า “ขำระประวัติศาสตร์ฉบับ
หลักไท อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์
ของประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ต่อรัฐ
บุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์” และอีก
ส่วนหนึ่งยังไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน

เพื่อนฝูงบางคนและท่านผู้อุปการคุณที่อดหนุนข้อ
หนังสือของผมบางท่าน ได้ปรารภมาเข้าหุผมว่า หนังสือ
ได้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
จึงน่าจะได้รวมพิมพ์เป็นเล่มให้เป็นหลักเป็นฐาน กระทั่งรัก
เพื่อสะดวกในการเก็บรักษา เพื่อเห็นแก่ประโยชน์แห่งความ
ใคร่รู้ของคนรุ่นนี้และเพื่อการศึกษากันคว้าของอนุชนคนรุ่น
ต่อไป

ผมเห็นด้วยกับคำปรารภนั้น แต่มาติดขัดอยู่ที่
 ทุนรอนในการจัดพิมพ์ เพราะผมเคยบอบช้ำมามากเกี่ยวกับการ
 การจัดพิมพ์หนังสือหนัก ๆ ประเภทที่มีสาระประโยชน์ต่อ
 ชีวิตและต่อส่วนรวม นอกจากหนังสือของผมจะหนักไปใน
 ทางมีสาระซึ่งไม่เป็นที่พึงอ่านของคนประเภทที่ไม่เอาสาระ
 แล้ว หนังสือของผมยังไม่มีกำไรโฆษณาอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นโดย
 ลงแจ้งความโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์ รายวันหรือราย-
 สัปดาห์หรือจากการวิจารณ์ของนักวิจารณ์หนังสือที่ผมเคยส่ง
 หนังสือของผมไปถนัดงานการอยู่เสมอ ๆ แต่ไม่เคยได้รับการ
 ขานรับจากท่านนักวิจารณ์ผู้รอบรู้ ไม่ว่าจะเป็นในด้านบวก
 หรือลบ หนังสือของผมจึงไม่กว้างขวางในหมู่นักอ่านประเภท
 ที่ซื้อหนังสือตามโฆษณาหรือแรงวิจารณ์ คนที่ซื้อหนังสือผม
 ไปอ่านจึงมีแต่คนหน้าเก่า ๆ ที่เคยสนับสนุนผลงานของผม
 มาแล้วที่บังเอิญไปพบเห็นหนังสือของผมในร้านขายหนังสือ
 ร้านใดร้านหนึ่ง หนังสือของผมจึงขายได้ภายในขอบเขต
 จำกัด

แต่ด้วยความรักในการที่จะพิมพ์หนังสือดี ๆ มีสาระ
 ให้ปรากฏอยู่ในบรรณโลก และประกอบกับมีท่านผู้อุปการ-
 คุณที่ไม่ได้จะอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งก็มากพอคุ้มต้นทุนการผลิตได้

ผมจึงตกลงใจจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมาใหม่ในรูปร่างใหม่
เพื่อให้สะดวกต่อการเก็บรักษาและสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า
ของผู้ใคร่สัจจะทั้งหลาย ทั้งที่ปรากฏอยู่ในมือของท่าน ณ
บัดนี้แล้ว และผมก็ต้องขอขอบคุณต่อท่านผู้อุปการคุณ
หนังสือเล่มนี้ทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือผมรักษาข้อเท็จจริงทาง
ประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งที่ถูกประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บิดเบือน
ด้วยอคติ 4 ประการ

หนึ่งผมขอบันทึกให้ปรากฏ ณ ที่นี้ว่า ทั้ง ๆ ที่ผมให้
ความเคารพต่ออาจารย์เสรีรัฐ ฯ ในฐานะที่ในก้านหนึ่งท่าน
ได้มีคุณูปการต่อการปฏิบัติประชาธิปไตย แต่ในอีกก้านหนึ่ง
อาจารย์เสรีรัฐกลับทำลายสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ โดยการ
เขียนบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การกระทำเช่นนี้
กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็คือการต่อต้านการปฏิวัตินั้นเอง ทั้ง
นี้จะโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม จึงเป็นความจำเป็นด้วยความ
เคารพต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และเพื่อผลประโยชน์
ของมหาชน ผมจึงต้องทำความจริงให้ปรากฏ หาได้มี
เจตนาที่จะจ้วงจาบต่ออาจารย์เสรีรัฐเป็นการส่วนตัวแต่ประ-
การใดไม่ เพราะในทางส่วนตัวแล้วผมไม่มีปัญหาอะไรที่จะ

ไปขัดแย้งกับอาจารย์เสรีรัฐ แต่ที่จำเป็นจะต้องขัดแย้งก็เพราะ
ปัญหาหลักการ อันเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกัน

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร บิกเบือนข้อเท็จจริงทาง
ประวัติศาสตร์อย่างไร ? และข้อเท็จจริงทางประวัติตามที่
เป็นจริงเป็นอย่างไร ? ขอให้ท่านผู้อ่านได้ใช้วิจารณญาณ
พิจารณากว้างตัวของท่านเองตามหลักของกาลามสูตรให้สมกับ
ชนผู้มีปัญญาแล้วจึงค่อยเชื่อลงไป

ขอขอบคุณ

สุพจน์ ด้านตระกูล

18 เมษายน 2528

ด้วยหนังสือรายสัปดาห์ชื่อ “หลักไท” ได้ลงบทความ
ของผู้ใช้นามว่า “ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร” มีข้อความที่ไม่
ตรงต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในยุคราชาธิปไตยภายใต้
รัฐธรรมนูญหลายประการ จะเป็นโดยเจตนาหรือไม่เจตนา
ก็ตาม แต่ผลของมันก็คืออาจทำให้บางคนที่ไม่ได้ศึกษาประ
วัติศาสตร์ในยุคนั้นอย่างรอบด้าน หลงเชื่อบทความที่ไม่ตรง
ต่อความจริงว่าเป็นความจริง อันยังความเสียหายให้แก่สัจจะ
แห่งประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

เพื่อพิทักษ์ไว้ซึ่งข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และ
คุณธรรมอันดีงามของประชาชนที่จะพึงมีความเคารพและ
สำนึกคุณของบรรพชนที่ได้มีคุณูปการต่อแผ่นดิน จึงจำเป็น
ที่จะต้องสำแดงความจริงให้ปรากฏ เพื่อชำระล้าง “บทความ”
ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ข้อ 1

เกี่ยวกับปัญหาเสรีไทย “บทความ” กล่าวว่า

“... ผมเห็นเหตุการณ์ที่ทหารต่างชาติเข้ามาอยู่เต็ม

เมืองในประเทศไทย 2 ครั้ง ครั้งแรกทหารญี่ปุ่นเข้ามาเมื่อ

พ.ศ. 2484....ครั้งที่ 2 ทหารแขกในบังคับของนายทหาร
อังกฤษกับพล ฯ อังกฤษ เข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2488....

“ตอนที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามามีคนกล่าวกันว่า จอมพล ป.
พิบูลสงครามขายชาติ แต่ตอนที่ทหารแขกเข้ามาใครเป็นคน
ขายชาติยังถกเถียงกันอยู่...

“แต่ถ้ามีทหารต่างชาติอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองในประเทศ
เรา เกิดจากการขายชาติของคนใดคนหนึ่งแล้ว ทหารญี่ปุ่น
อยู่หรือทหารแขกอยู่ก็ย่อมเป็นการขายชาติอย่างเดียวกัน...”

(หลักไถ ฉบับที่ 86)

นี่คือบทความตอนหนึ่ง ถึงแม้ว่าบทความจะไม่ระบุ
ตรง ๆ ว่าท่านปรีดี พนมยงค์ หรือขบวนการเสรีไทยขาย
ชาติเพราะยอมให้ทหารแขก (อังกฤษ) เข้ามา (ปลดอาวุธ
ทหารญี่ปุ่น) แต่ความหมายของบทความก็ต้องการชี้ให้เห็น
เช่นนั้น โดยยกเอาคำว่า ‘มีคนกล่าวกันว่า จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ขายชาติ’ (เพราะยอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามา)
ถึงนั้นคนที่ให้ทหารแขกเข้ามาก็ขายชาติเหมือนกัน นี่เป็น
การพูดแบบตรรกแบบนักไต่वाที่ซึ่งอาจพูดโดยอาศัยความ
สัมพันธ์ทางเหตุผลให้ชัดกว่าทองก็ยังได้ แต่จะดีกว่าทอง
เป็นสัจจะหรือไม่ สาธุชนทั้งหลายก็ย่อมประจักษ์กันโดยทั่ว
ไปแล้ว ก็เช่นเดียวกับการใช้ตรรก หรือความสัมพันธ์ทาง

เหตุผลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ย่อมจะถือเป็น
 สัจจะไม่ได้ซึ่งเราจะทำความจริงให้กระจ่างในประเด็นที่บทความ
 ความได้กล่าวหาข้างต้นนั้น

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงนี้เป็นดังนี้

(๑) วันที่ 7 ธันวาคม 2484 เวลาประมาณ 23.00 น.
 พลต.ต อุดล อุดลเดชจรัส (ยศขณะนั้น) รองนายกรัฐมนตรี
 (จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี) ได้เรียก
 ประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการฉุกเฉิน (ขณะนั้นนายกรัฐมนตรี
 ไม่อยู่) และได้แจ้งให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีทราบว่า ผู้แทน
 รัฐบาลญี่ปุ่น ประกอบด้วยเอกอัครราชทูตและทูตทหารได้
 มาที่ท่าเนียบนายกรัฐมนตรี (ขณะนั้นยังอยู่ที่วังสวนกุหลาบ)
 ยื่นบันทึกต่อรัฐบาลขอเดินทัพผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตี
 อังกฤษ และเขาได้แจ้งว่าญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ
 และอเมริกาแล้ว และเขาจะเข้าโจมตีพร้อม ๆ กัน ขออย่า
 ให้ไทยขัดขวาง โดยเขารับรองว่าจะไม่มาทำลายอธิปไตย
 ของไทย นอกจากจะขอผ่านท่ากรุงเทพ ฯ และบางเมืองที่
 จำเป็นในทางการทหารเท่านั้น ขอให้เราตอบภายใน 02.30
 ของวันที่ 8 ธันวาคม ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีไม่สามารถจะ
 ให้คำตอบตามเวลานั้นได้ เพราะต้องรอคอยนายกรัฐมนตรี

ซึ่งขณะนั้นยังไม่ทราบท่านอยู่ที่ไหน จึงขออีกเวลาตอบ
คำขาดไปเป็น 05.00 น.

(2) ในขณะที่รอคอยตอบคำขาดนั้น ปรากฏว่าญี่ปุ่น
ได้ยกพลขึ้นบกประเทศไทยในแถบหัวเมืองภาคใต้หลายจังหวัด
เช่น ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ ชุมพร
ประจวบคีรีขันธ์ และรวมทั้งชลบุรี สมุทรปราการ

(3) เวลา 06.50 น. นายกรัฐมนตรีได้เดินทางกลับ
จากพระตะบองเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี
ได้รายงานถึงการปฏิบัติระหว่างที่นายกรัฐมนตรีไม่อยู่ ในที่
สุดหลังจากที่อภิปรายกันแล้ว พอถึงเวลา 07.30 น. นาย
กรัฐมนตรีก็ได้สั่งการให้ทหารไทยและพลเรือนที่ทำการต่อสู้
ขัดขวางการยกพลขึ้นบกของญี่ปุ่นให้หยุดการต่อสู้และได้ทำ
ข้อตกลงกับญี่ปุ่น มีข้อความดังนี้

“ผู้ลงนามข้างท้ายนี้ ซึ่งได้รับมอบอำนาจโดยถูกต้อง
แล้วจากรัฐบาลของตน ทกลงกันดังต่อไปนี้

“1. เพื่อจะจัดการกับสถานการณ์เร่งด่วนในเอเชีย
ตะวันออก ประเทศไทยจะอนุญาตให้กองทหารญี่ปุ่นผ่าน
กินแดนของประเทศไทยไปได้และจะให้ความสะดวกทุกอย่าง
เท่าที่จำเป็นเพื่อการผ่านดังกล่าวตลอดจนการดำเนินการต่างๆ

โดยทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันทุกอย่างอัน
อาจจะเกิดขึ้น ได้ระหว่าง กองกำลังทหารญี่ปุ่นกับกองกำลัง
ทหารไทย

“2. รายละเอียดเพื่อการปฏิบัติตามวรรคแรก จะ
ต้องตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของทั้งสองประเทศ

“3. ประเทศญี่ปุ่นให้ประกันว่า เอกราช อธิปไตย
และเกียรติยศของประเทศไทยจะได้รับการเคารพ

“ทำไว้สองชุดที่กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 1941

ดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายไทย

“ท.ท สุโขะมิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประ-
เทศไทย”

(4) ภายหลังที่รัฐบาลไทยได้ตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่น
เดินทัพผ่านประเทศไทยแล้ว เอกอัครราชทูตอังกฤษ (โจเซฟ
กรอสส์) ได้เข้าพบนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศได้มอบสำเนาของเซอร์ซิลล์ นายก
รัฐมนตรีอังกฤษถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี
ไทย ในสำเนาฉบับนั้นมีข้อความว่าดังนี้

“There is possibility of imminent Japanese invasion of your country If you are attacked defend yourself. The preservation of the full independence and sovereignty of Thailand is a British interest and we shall regard an attack on you as attack upon ourselves.”

แต่ภายหลังจอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างว่าที่ท่าน
จำต้องร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้น เพราะเซอร์ซิลล์บอกมาให้ช่วย
ตัวเอง คำกล่าวอ้างของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวนั้น
ซึ่งบางคนได้นำมาโฆษณากันไม่ตรงกับข้อเท็จจริง เพราะ
ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า

ก. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตกลงให้ญี่ปุ่นเดิน
ทัพผ่านประเทศไทยก่อนหน้าที่จะได้รับสาส์นของเซอร์ซิลล์
จากเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย

ข. สาส์นของเซอร์ซิลล์ไม่บอกมาให้ช่วยตัวเอง คือ
ไม่ได้ใช้คำว่า HELP YOURSELF ที่แปลว่า ช่วยตัวเอง
แต่ในสาส์นฉบับนั้นใช้คำว่า DEFEND YOURSELF คือ
ป้องกันตัวท่าน และมีประโยคที่สำคัญต่อท้ายมาอีกว่า “การ
รักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ของประเทศไทย

เป็นประโยชน์ของบริติช และเราจะถือว่าการโจมตีต่อท่าน
เหมือนการโจมตีต่อเรา” ซึ่งก็หมายความว่าอังกฤษจะต้อง
ช่วยไทยรบญี่ปุ่นนั่นเอง เพราะการช่วยไทยรบญี่ปุ่นก็คือการ
ช่วยอังกฤษเช่นกัน

(5) นายทวิ บุณยเกตุ อดีตนายกรัชมன்றรี อดีต
ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ และอดีตรัฐมนตรีหลายสมัย
ได้บันทึกเหตุการณ์ในคณะรัฐมนตรีระหว่างเดือนธันวาคม
2484 ไว้ดังนี้

“ระหว่างวันที่ 10-12 ธันวาคม คือ ภายหลังได้เซ็น
สัญญายอมให้ทหารญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ไม่กี่วัน รัฐบาล
ญี่ปุ่นก็ได้เริ่มเจรจาขอกู้เงินจากไทยเป็นงวดแรก เพื่อใช้จ่าย
ในกิจการทหารของญี่ปุ่น นายปรีดี ฯ รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง ได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐ
มนตรีว่าการที่จะให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงินไปเพื่อใช้จ่ายในกิจการ
ทหารของเขานั้น เข้าใจว่าคงจะไม่กู้เพียงแต่จำนวนเท่านั้น
แต่จะต้องขอกู้อีกเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดตามความจำเป็นใน
ทางการทหารของเขา หากเราให้ก็ต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้น
ซึ่งจะทำให้มีธนบัตรหมุนเวียนในท้องตลาดมากขึ้นอย่างรวดเร็ว
จะเป็นผลเสียหายทางเศรษฐกิจก็จะทำให้เกิดเงินเฟ้อ

จึงเห็นควรให้ทหารญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรของเขาขึ้นใช้เองใน
 กองทัพของเขา เรียกว่า Invasion Notes จะดีกว่า ทั้งนี้
 เพื่อว่าสงครามเสร็จสิ้นลงแล้วเราจะได้ประกาศยกเลิกธนบัตร
 เหล่านี้ เมื่อเสร็จสงครามแล้วการเงินและการเศรษฐกิจของ
 ประเทศก็จะได้ไม่ถูกกระทบกระเทือนและจะได้ไม่เกิดเงิน
 เพื่อขึ้น นายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ได้
 กล่าวแย้งว่า การที่จะปฏิบัติตามความเห็นและตามข้อเสนอ
 ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น แม้จะเป็นการ
 ป้องกันมิให้เกิดเงินเพื่อขึ้นได้ก็ตาม แต่ก็เท่ากับเป็นการ
 แสดงว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไปแล้ว จึงไม่เห็น
 ด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงแถลงค้านว่า
 ก็การที่เรายอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองและ
 ทำอะไรก็ได้ต่าง ๆ นะ ไม่ได้แปลว่าเราได้เสียเอกราชและ
 อธิปไตยแล้วดอกหรือ ในเรื่องนี้ได้มีการถกเถียงกันอย่าง
 รุนแรงระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 การคลัง แต่ในที่สุดนายกรัฐมนตรีก็ถอยยืนในความเห็นที่
 จะให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเงินบาท โดยพิมพ์ธนบัตรออกใช้เพิ่ม
 เต็มให้มากขึ้นตามความจำเป็นและต่อมาอีกไม่กี่วันก็ได้มีการ
 ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ ท่านปรีดี ฯ ได้พ้นจากตำแหน่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้รับแต่งตั้งให้เป็น
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม
2484)”

ในการที่ท่านปรีทิว ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทน
ราษฎรให้ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ อันเป็นตำแหน่ง
อยู่เหนือการเมืองนั้น พล.ต.อ. อุดม อุดมเดชวรวิธ ซึ่งได้
ชื่อว่าเป็นนายพลตงฉินและเป็นเพื่อนรักสนิทกับจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนนายร้อยมาด้วยกันได้
ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงคราม เมื่อวันที่ 17
ธันวาคม 2488 มีความเกี่ยวกับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ของท่านปรีทิว ดังนี้

“ข้าฯ ได้ไปที่วังสวนกุหลาบซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรี
ในเวลานั้นได้พบนายกรัฐมนตรีกับนายวนิช ปานะ
นนท์ นายวนิชฯ ได้พูดว่า ทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจ
หลวงประดิษฐมนูธรรมและนายวิลาศ โอستانนท์ เพราะ
สองคนนั้นเอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิด
เห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการใด ๆ ก็ทำไปไม่สะดวก เพราะ
สองคนนั้นมีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น เขาจะให้สองคน
นี้ออกจากคณะรัฐมนตรี เฉพาะหลวงประดิษฐฯ นั้นฝ่าย

ญีปุ่นเสนอว่าควรแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินที่
ญีปุ่นมีความประสงค์จะให้หลวงประดิษฐ ๖ เป็นคณะผู้สำเร็จ
ราชการนั้น ข้าฯ คิดเห็นว่าหลวงประดิษฐ ๖ ยังเป็นผู้มี
อิทธิพล ข้าราชการและประชาชนนับถืออยู่มาก ถ้าได้เป็น
ผู้สำเร็จแล้วจะได้พ้นจากหน้าที่การเมือง และญีปุ่นคงคิดว่า
จะไม่ทำให้ประชาชนเห็นว่าญีปุ่นรังแกหลวงประดิษฐ เมื่อ
นายวนิชฯ ได้พูดกับข้าฯ ดังกล่าวแล้ว นายกรัฐมนตรีก็
ได้พูดกับข้าฯ เช่นเดียวกันและขอรับรองให้ข้าฯ เชิญหลวง-
ประดิษฐ ๖ นายวิลาศ โอสถานนท์ และนายทวี บุณยเกตุ
มาปรับความเข้าใจแล้วดำเนินการต่อไป ข้าฯ จึงได้เชิญ
บุคคลทั้งสามมาที่วังสวนกุหลาบ ได้แจ้งเหตุการณ์และความ
ประสงค์ให้ฟัง หลวงประดิษฐ ๖ ตอบว่าจะต้องไปปรึกษ
ากับพวกพ้องก่อน ส่วนนายวิลาศฯ นั้นว่าไม่ขัดข้องอะไร
กรั้นเย็นในวันนั้นหลวงประดิษฐ ๖ ได้ไปหาข้าฯ ที่วังปารุส
สกวันซึ่งเป็นที่พักของข้าฯ ได้ชี้แจงกับข้าฯ ได้หารือกับ
พวกพ้องแล้ว แต่ยังรู้สึกตะขิดตะขวงใจในการที่จะร่วมคณะ
ผู้สำเร็จราชการนั้นเป็นการไม่เหมาะสมหรือไม่ถึงาม ข้าฯ
ได้พยายามชี้แจงแสดงเหตุผลด้วยประการต่างๆ ว่ามีความ
จำเป็นเพื่อเหตุการณ์อันไกล ในที่สุดหลวงประดิษฐ ๖ ก็

ยอม แล้วนายทวี บุณยเกตุ ก็ได้ทำเรื่องราวกำเนินการให้
หลวงประดิษฐ์ฯ และนายวิลาศออกจากรัฐมนตรี และให้
หลวงประดิษฐ์ฯ ร่วมอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการต่อไป”

(6) ต่อมาในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาล
ไทยภายใต้นายกรัฐมนตรีปิบูลสงคราม ได้ตกลงกับญี่ปุ่น
ยกเลิกข้อตกลงฉบับวันที่ 8 ธันวาคม 2484 และได้ทำกติกาสัญญา
พันธมิตรกับญี่ปุ่น ซึ่งมีใจความว่า ภาควิชาของสัญญา
แต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเมือง ทาง
เศรษฐกิจและการทหารเมื่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่งมีกรณีขัดกันทาง
อาวุธกับประเทศภายนอก ซึ่งมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับข้อ
กำหนดความเข้าใจกันคือมีพิธีสาร (Protocol) ฉบับซึ่งไม่
เปิดเผย แต่ปรากฏตามคำให้การของนายทสึโบยามิ เอกอัคร
ราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยผู้ลงนามในหนังสือกติกาสัน
ติพันธมิตรนั้น ซึ่งได้ให้การต่อศาลทหารระหว่างประเทศ
อันเป็นศาลอาชญากรรมสงครามของสัมพันธมิตร ตั้งอยู่ที่กรุง
โตเกียว เมื่อวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1946 มีความตอนหนึ่ง
ว่าดังนี้

“จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตัดสินใจร่วมโชคชะตา
กับญี่ปุ่น และต่อมาได้มีการเจรจาทำกติกาสันติภาพทาง

ทหารกับญี่ปุ่นทันที กติกานี้ได้ลงนามกันเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 1941 โดยมีข้อความว่า ท่ามกลางจะเคารพเอกราชและอธิปไตยซึ่งกันและกัน ภาควิทยุจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ในด้านการเมือง การทหารและเศรษฐกิจ ในกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดขัดกันขึ้นกับประเทศที่สามและฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่แยกทำสัญญาสันติภาพหรือสงบศึก กติกานี้มีพิธีสารลับซึ่ง ไม่เปิดเผยว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนคืนจากอังกฤษและไทยสัญญาจะช่วยญี่ปุ่นในกรณีสงครามซึ่งมีอยู่แล้วระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศฝ่ายตะวันตก สัญญาฉบับนี้ยกเลิก ฉบับเดิมที่เพียงอนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่าน ฉบับลงวันที่ 8 ธันวาคม 1941”

และเมื่อคราวที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกเป็นจำเลยคดีอาชญากรรมสงคราม คณะกรรมการอาชญากรรมสงคราม (พระยาอรรถกรมมณุตติ) โจทก์ ได้บรรยายฟ้องในข้อ 3 (ข) (ค) ว่าดังนี้

“เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2484 และวันที่ 3 ธันวาคม 2484 เวลากลางวัน จำเลย (จอมพล พิบูล ฯ) ได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ชักจูงโดยอุบายด้วยประการต่างๆ ให้รัฐมนตรีเห็นดีเห็นชอบด้วยกับความผิดของจำเลยในการที่จะ

ให้ประเทศไทย เข้าร่วมทำสงครามเข้าข้างประเทศญี่ปุ่น โดยจำเลยได้อ้างเหตุจงใจเป็นใจความว่า ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นรบ อังกฤษจะเสียหายน้อยกว่าและถ้ารบชนะจะได้ดินแดนเก่าที่เสียไปกลับคืนด้วย ข้อความละเอียดปรากฏตามรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี 2 ฉบับ ตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ช. และ ฉ. เหตุเกิดที่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร”

จากข้อเท็จจริงดังนี้ แสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ฝึกไฟที่จะเข้าข้างญี่ปุ่นก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 และในวันที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ออกจากกรุงเทพฯ ไปอยู่เสียที่พระตะบอง ซึ่งในช่วงนั้นบุคคลสำคัญอย่างเช่น นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ไม่น่าจะออกจากพระนคร นอกเสียว่าจะออกไปตามแผนเพื่อเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย

(7) รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2485 ก็ภายหลังที่ท่ากติกาพันธมิตรเป็นสหายศึกกับญี่ปุ่นแล้วเงื่อนไขๆ และได้ส่งกองทหารออกไปรบกับทหารจีนทางภาคเหนือของ

ประเทศ จึงเป็นอันว่านับแต่บัดนั้นประเทศไทยได้ก่อสถานการณ์ให้เกิดขึ้นแล้วกับบริเตนใหญ่ จีน และสหรัฐอเมริกา

(๘) มีบางคนพูดเอาเองอย่างอัตวิสัยเพื่อปกป้องจอมพลพิบูลสงครามว่าในการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และ ส.ร.อ. นั้นเพื่อช่วยเหลือคนอังกฤษและอเมริกันที่อยู่ในประเทศไทย ว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นจับคนสัญชาติเหล่านั้น เพราะเมื่อไทยประกาศสงครามแล้วไทยก็จัดการกับคนสัญชาตินั้นเสียเองอย่างอะลุ่มอล่วย

แต่ข้อเท็จจริงจากบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นและเป็นผู้ที่มีตำแหน่งถึงรองนายกรัฐมนตรี คือ พล.ท.อ. อุดมเดชวรุต ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2488 ในประเด็นนี้ว่าดังนี้

“ในวันที่ 25 มกราคม 2485 ซึ่งเป็นวันที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา นั้น ข้าฯ จำได้ว่าตรงกับวันอาทิตย์ ข้าฯ ได้พักอยู่ ณ ที่พักวังปารุสกวัน ได้มีการเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีโดยด่วนเมื่อเวลาเที่ยงวัน ข้าฯ ก็ได้ไปประชุม เมื่อถึงที่ประชุมคณะรัฐมนตรีปรากฏว่าประชุมกันเรื่องจะประกาศสงครามกับอังกฤษ-อเมริกา

โดยกระทันหัน ในการที่จะประกาศสงครามกับอังกฤษ—
 อเมริกา นี่ ข้าฯ เห็นว่าหลวงวิจิตรวาทการกับนายนิชิ
 ปานะนนท์ ได้เป็นทัวตังตัวดีแสดงให้ที่ประชุมทราบคล้ายๆ
 กับว่าสองคนนี้ได้ทำการติดต่อกับหรือรู้เรื่องที่จะประกาศ
 สงครามอยู่ก่อนแล้ว ส่วนรัฐมนตรีนอกจากนั้นรวมทั้งข้าฯ
 ด้วยก็ยังไม่รู้ต้นสายปลายเหตุว่า เหตุใดจึงจะต้องประกาศ
 สงครามกับเขาโดยกระทันหันเช่นนั้น ครั้นเมื่อได้ประกาศ
 สงครามกับอังกฤษ—อเมริกาแล้ว ข้าฯ ได้พยายามสืบสวน
 ถึงมูลเหตุก็ได้ความว่าก่อนที่จะประกาศสงครามวันหนึ่งหรือ
 สองวัน ปราบกฏว่ามีหลวงวิจิตรวาทการกับนายนิชิ
 ปานะนนท์ ได้ติดต่อกับญี่ปุ่นถึงขึ้นผิดปกติกว่าเดิม และก็ไ้
 มาติดต่อกับนายกรัฐมนตรีบ่อยขึ้น และได้ความต่อไปว่า
 สองคนนี้เป็นผู้ไปทาบตามฝ่ายญี่ปุ่นเพื่อจะขอประกาศสงคราม
 กับอังกฤษ—อเมริกา พลเรือนฝ่ายญี่ปุ่นไม่ขัดข้อง แต่ทาง
 ทหารญี่ปุ่นไม่เห็นสมควรให้ประเทศ ข้าฯ ได้อ่านรายงาน
 การประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษครั้งที่ 4/2485 วันอาทิตย์ที่
 25 ธันวาคม 2485 แล้ว ขอรับรองว่าเป็นการถูกต้อง ใน
 การที่มีผู้วิ่งเต้นเห็นดีเห็นชอบที่จะประกาศสงครามนี้ก็เพราะ
 เหตุว่า ในขณะนั้นญี่ปุ่นทำสงครามกำลังได้เปรียบ ทางด้าน

ยุโรปเยอรมันก็ทำการรุกไปเกือบจะถึงสตาลินกราด แล้วก็จะพุ่งมาทางคอเคซัสมาบรรจบทางอินเดีย และในขณะเดียวกันนั้นทางญี่ปุ่นก็กำลังตีพม่าเกือบจะได้แรงหนุนอยู่แล้ว ทั้งสองฝ่ายก็จะได้บรรจบกัน ข้าฯ ขอให้เป็นที่สังเกตไว้ว่าในการประชุมคณะรัฐมนตรีคราวนี้มีรัฐมนตรีประชุมกันหลายคน แต่มีรัฐมนตรีน้อยคนที่ออกความเห็น ผู้ที่ออกความเห็นก็เป็นผู้ที่วิ่งเต้นหรือติดต่อกำลังที่ให้การมาแล้ว การประชุมได้กระทำกันอย่างรวบรัด ฉะนั้นรัฐมนตรีส่วนมากจึงไม่ได้ออกความคิดเห็นแต่อย่างใด คำประกาศสงครามนี้ข้าฯ ทราบว่าในเวลานั้นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ถามคนด้วยกัน แต่ได้ลงชื่อเพียงสองคนเท่านั้น ส่วนหลวงประดิษฐมนูธรรมมิได้ลงนามในต้นฉบับคำประกาศสงคราม เพราะในวันนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้ไปจังหวัดอยุธยา ได้อยู่ในกรุงเทพฯ ไม่ เมื่อได้ประกาศสงครามแล้ว ในฐานะที่ข้าฯ เป็นอธิบดีตำรวจ ได้สลับรับฟังถึงความรู้สึกของประชาชนคนไทยรวมทั้งชาวต่างประเทศซึ่งได้พำนักอยู่ในประเทศไทย ชราภควารู้สึกเศร้าสลดใจแต่ไม่มีใครกล้าออกความคิดเห็นประการใดโดยชัดแจ้งออกมา

(๑) ในช่วงของสงครามนั้นได้มีขบวนการลับที่เรียกว่าขบวนการเสรีไทยเกิดขึ้น เพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่นโดยร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร ขบวนการนี้มีท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าใหญ่ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขบวนการเสรีไทยประกอบขึ้นด้วยคนไทยในสหรัฐอเมริกา คนไทยในอังกฤษ และคนไทยในประเทศเป็นพื้นฐาน

(10) ภาระหน้าที่ของขบวนการเสรีไทยมี 2 ด้าน คือ

ก. ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน

ข. ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามและการผ่อนหนักเป็นเบา

ท่านปรีดีฯ ได้เขียนไว้ในหนังสือ “จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ฯลฯ” เกี่ยวกับการต่อสู้ 2 ด้านของเสรีไทยมีความบางตอนดังนี้

“การปฏิบัติด้าน 1”

“ต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน

“คนไทยส่วนข้างมากที่สุดเป็นผู้รักชาติ จึงได้ต่อสู้ศัตรูผู้รุกรานหลายครั้งมาแล้วในประวัติศาสตร์ กระทั่งได้ความเป็นเอกราชของชาติไว้เป็นมรดกตกทอดถึงชนรุ่นหลัง

“เมื่อญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทยนั้นคนไทยที่ได้รับมรดกตกทอดความรักชาติมาจากระบพบุรุษจึงได้ทำการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน โดยต่อสู้แต่ลำพังบ้าง รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ บ้าง ตามวิธีที่ถนัด

“แม้ว่าการต่อสู้ตามวิธีดังกล่าวจะได้ผลบ้าง แต่ก็เป็นการยากที่จะทำลายกองทัพญี่ปุ่นที่มีแสนยานุภาพนั้นให้หมดไปจากประเทศไทยได้ ฉะนั้นกองบัญชาการเสรีไทยจึงได้จัดตั้ง “ขบวนการเสรีไทย” รวมผู้รักชาติอย่างกว้างขวางเป็นขบวนการเดียวกันเพื่อกำหนดการต่อสู้สมานกันตามยุทธศาสตร์เดียวกันซึ่งสมานกับยุทธศาสตร์ของสัมพันธมิตร

“กองบัญชาการเสรีไทยคำนึงถึงกำลังของฝ่ายญี่ปุ่นกับกำลังของฝ่ายไทยซึ่งประจักษ์กันทั่วไปแล้วว่าญี่ปุ่นมีแสนยานุภาพเหนือกว่าหลายเท่าของกำลังผู้รักชาติไทย ฉะนั้นขบวนการเสรีไทยจึงต้องร่วมกับสัมพันธมิตรในการต่อสู้ญี่ปุ่น

“ประเทศมหาอำนาจที่ถูกรุกรานโดยฝ่ายอักษะในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ก็มีอาจต่อสู้ศัตรูให้ฝ่ายแพ้ได้โดยกำลังลำพังของตนเอง คือจำเป็นต้องร่วมกับสัมพันธมิตร อาทิเช่นประเทศจีนมีพลเมืองมากกว่าประเทศใด ๆ ในโลก แต่รัฐบาลจีนและองค์การรักชาติจีนต่าง ๆ ก็ไม่อาจ

ต่อสู้ญี่ปุ่นโดยลำพัง ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งที่
ข้อเท็จจริงประจักษ์อยู่แล้วว่าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2
รัฐบาลแห่งชาติจีนซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็รับรองแล้วว่า
เป็นรัฐบาลกลางของจีนนั้นได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ
สหภาพโซเวียต ฯลฯ ซึ่งสมัยนั้นเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร

“ในการทำสงครามระหว่างหลายประเทศซึ่งเป็นสงคราม
โลกนั้น ฝ่ายสัมพันธมิตรแบ่งเขตบัญชาการ ระหว่างกันโดย
มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดของแต่ละเขต ทั้งที่คณะ (พระ
พิศาลสุขุมวิท) ได้เขียนไว้ถูกต้องแล้วว่าสัมพันธมิตรตกลง
กันให้ยุทธภูมิในประเทศไทยขึ้นต่อกองบัญชาการทหารสูงสุด
สัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมีลอร์ดหลุยส์เมาท์แบต
แทน เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

“ส่วนเจียงไคเช็คเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัม-
พันธมิตรในยุทธภูมิจีน แต่เจียงไคเช็คได้พยายามที่จะให้
สัมพันธมิตรยอมรับว่าเขตยุทธภูมิของท่านตอนไต้หวัน จนถึง
เส้นขนานที่ 16 หมายความว่าดินแดนไทยเหนือเส้นขนานที่
16 คือประมาณตั้งแต่อำเภออุ้มผาง อำเภอปางมุนนา
อำเภอเขมราฐ ถึงอำเภอหนองบัวแดง อำเภอหนองบัว
แดง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอบรบือ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอ

เสลภูมิ บ้านหนองท่มมาขึ้นไปอยู่ในเขตยุทธภูมิจีนซึ่งเจียงไคเช็คจะยกกองทัพจีนเข้ามาได้ หลักฐานแห่งความปรารถนาของเจียงไคเช็คดังกล่าวนี้ รัฐบาล ส.ร.อ. ได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือของรัฐบาลนั้นชื่อ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES แปลชื่อเป็นภาษาไทยว่า “ความสัมพันธ์ต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา” ค.ศ. 1945 เล่ม 6 หน้า 1275 ต่อท้าย บันทึกลงวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ของอเมริกัน เกี่ยวกับปัญหาประเทศไทย”

“ถ้าหากความต้องการ ดังกล่าวของเจียงไคเช็คเป็นผลสำเร็จแล้วก็เป็นที่น่าหวาดเสียวยิ่งนักสำหรับชาติและราษฎรไทยที่รักชาติ เพราะประเทศไทยอาจถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนเหนืออยู่ภายใต้การยึดครองของจีน และส่วนที่เหลืออยู่ทางใต้ก็อยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษประเทศไทยก็จะถูกแบ่งแยกออกเป็นประเทศไทยเหนือ และประเทศไทยใต้ ผู้สนใจเหตุการณ์ ของโลกย่อมทราบแล้วว่าเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงประเทศที่ถูกสัมพันธมิตรแบ่งเขตยึดครองเช่นเกาหลี ก็ต้องถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ คือเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ ฯลฯ”

“กองบัญชาการเสรีไทยจึงได้ รมัตระวังมิให้ประเทศ
ไทยต้องถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ”

“กองบัญชาการเสรีไทยได้ส่งผู้แทนไปเจรจาทางการ
เมืองกับรัฐบาลจีน เพื่อให้รับรองว่าประชาชนไทยมิใช่เป็น
คู่สงครามกับจีน แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับเขตยุทธภูมิจีนนั้น
กองบัญชาการเสรีไทยได้พยายามมิให้ยุทธภูมิในประเทศไทย
ขึ้นต่อกองบัญชาการทหารสูงสุดจีนดังกล่าว

“ระบบกองทัพจีนต่างกับระบบกองทัพไทยอยู่อย่าง
หนึ่งคือกองทัพจีนมีนายทหารฝ่ายอำนาจการเมือง การเจรจา
ทางทหารที่เกี่ยวกับการเมืองต้องเสนอผ่านนายทหารฝ่ายอำนาจ
การเมืองวินิจฉัยก่อนถึงจอมทัพจีน นายทหารอังกฤษอเมริกัน
และเสรีไทย ที่ประจำนครจุงกิง ก็ทราบดีว่านายทหารผู้ใหญ่
จีนฝ่ายอำนาจการเมืองเกี่ยวกับประเทศไทยคือ “นายพลเอก
ไคลี่” (ไคลี่) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าใหญ่ตำรวจลับเกสตา
โปด้วย สายลับก็กมิตั้งในประเทศไทยขึ้นก่อนนายพลไคลี่
นายพลจีนคนนี้มีกลยุทธ์ มากที่ใช้เพื่อหวังจะล่อให้ผู้เจรจาตก
หลุมพรางตามเป้าหมายแห่ง การขยายเขตยุทธภูมิจีนสู่บริเวณ
ภาคเหนือของประเทศไทย ฉะนั้นเสรีไทยจึงใช้ความระมัด
ระวังเพื่อมิให้ชาติไทยต้องตกหลุมพรางของเขา เรื่องนี้

นิคอล สมิธ ผู้แทน โอ. เอส. เอส. ที่เดินทางมาพบผมใน
ต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 ก็ได้แจ้งให้ผมทราบถึงกลยุทธ์
ต่าง ๆ ของนายพลจีนคนนั้น ตลอดจนกลยุทธ์ที่นายพลจีน
คนนั้นได้วางไว้เพื่อล่อเอาบุคคลสำคัญของรัฐบาลจอมพล
พิบูลฯ ไปกักไว้เป็นตัวประกัน

“ต่อมาเมื่อพระจักรพรรดิญี่ปุ่นและประชาชนญี่ปุ่น
ยอมจำนนสัมพันธมิตร ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1945
(พ.ศ. 2488) ผมจึงได้ขอให้นายทหารอเมริกันที่ประจำกอง
บัญชาการเสรีไทยส่งโทรเลขด่วนมากของผมไปยังรัฐบาล
อเมริกันว่า ถ้ากองทัพอเมริกันเข้ามาปลดอาวุธญี่ปุ่นในดินแดน
ส่วนเหนือของไทยแล้ว ‘ความไม่สงบเรียบร้อยจะเกิดขึ้น’

“ต่อมาอีก 18 วัน คือในวันที่ 2 กันยายน ปีนั้น
ประธานาธิบดีทรูแมนได้ออกคำสั่งทั่วไปหมายเลข 1 ให้กอง
กำลังทหารญี่ปุ่นทั่วทั้งดินแดนประเทศไทยยอมจำนนต่อผู้
บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ด
หลุยส์ เมาท์แบตเตน)

“กรณีเดียวที่คนจีนจำพวกหนึ่งได้ก่อขึ้นที่บริเวณ
ถนนเขาวราชภายหลังสงครามโลก ก็เนื่องจากคนจีนจำพวก
นั้นตั้งความหวังไว้ว่ากองทัพอเมริกันจะยกเข้ามาในประเทศไทย

เพื่อ “ให้บทเรียน” แก่ประเทศไทย แต่พวกเขาผิดหวัง เพราะเห็นกองทหารอังกฤษของกองบัญชาการ ฯ อาเซีย อาคเนย์เข้ามาในกรุงเทพ ฯ คนจีนจำนวนนั้นจึงก่อการ อาละวาคชน

“ขบวนการเสรีไทยได้ร่วมกับสัมพันธมิตรตามสายงาน การทหารของสัมพันธมิตร คือกองบัญชาการทหารสูงสุดของ สัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ด เมท์แบคแทน) ซึ่ง มีองค์การทหารอเมริกันร่วมปฏิบัติการอยู่ด้วย โดยความ เสียสละของเพื่อนเสรีไทยทั้งหลายที่ได้ทำการต่อสู้ญี่ปุ่นตาม แผนยุทธศาสตร์ของกองบัญชาการเสรีไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง แห่งยุทธศาสตร์ร่วมกันของกองบัญชาการสัมพันธมิตร ภาค เอเชียอาคเนย์จึงเป็นคุณูปการสำคัญช่วยให้กองบัญชาการเสรี ไทยได้ประสบความสำเร็จในการเจรจาให้ฝ่ายสัมพันธมิตร ทกลงว่ากองทัพอังกฤษที่จะส่งไปยังประเทศไทย ภายหลัง สงครามนั้นมิใช่เข้าไปยึดครองประเทศไทยหากเข้าไปเพื่อปลด อาวุธทหารญี่ปุ่นเสร็จแล้วก็ต้องถอนทหาร อังกฤษ ออกจาก ประเทศไทยโดยเร็ว

“ปฏิบัติการด้าน 1 ดังกล่าวมาแล้วนั้น จึงสมานกับ ปฏิบัติการด้าน 2 ซึ่งจะกล่าวต่อไป

“การปฏิบัติท่าน 2”

“ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรอง”

“ว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม”

“และการผ่อนหนักเป็นเบา”

“กองบัญชาการเสรีไทยมิได้คำนึงเพียงด้านต่อสู้ญี่ปุ่น
แต่ด้านเดียวเท่านั้น หากได้ปฏิบัติการอีกด้านหนึ่งประกอบ
ด้วย คือปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทย
ไม่ตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงครามและการปฏิบัติเพื่อให้สัมพันธมิตร
ผ่อนหนักเป็นเบาในการเรียกร้องค่าเสียหายจากประเทศไทย
เพราะเหตุที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นได้ทำความเสียหายแก่สัมพันธ
มิตร

“คุณพระองค์ได้อ่านเอกสารหลักฐานที่สัมพันธมิตร
เปิดเผยภายหลังสงครามบ้างแล้ว และรัฐบาล ส.ร.อ. ได้เปิด
เผยเพิ่มเติมเมื่อเหตุการณ์พ้น 25 ปีแล้ว ส่วนรัฐบาลอังกฤษ
เปิดเผยเมื่อเหตุการณ์พ้น 30 ปีแล้วคุณพระ (พระพิศาลฯ)
จึงได้ทราบว่ กองบัญชาการเสรีไทยรวมทั้งเสรีไทยหลาย
คนได้ปฏิบัติการเพื่อให้ ส.ร.อ. กับอังกฤษรับรองความจริง
ว่าการประกาศสงครามที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นทำต่อประเทศทั้ง
สองนั้นเป็นโมฆะและฝ่าฝืนต่อเจตนารมณ์ของประชาชนชาว

ไทยและได้ปฏิบัติการให้รัฐบาลจีนรับรองความจริงว่า การที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นก่อสถานะสงครามต่อจีนเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของประชาชนไทย ความพยายามของกองบัญชาการเสรีไทยและเพื่อนเสรีไทยหลายคนที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการนั้นไม่อาจสำเร็จได้ง่าย ๆ อย่างที่คำพังเพยไทยตั้งแต่โบราณกาลเรียกว่า “ไม่่ายเหมือนตะเลงขนมเบื้องด้วยปาก” เพราะถ้าทำได้ง่าย ๆ เพียงคำพูดเท่านั้นแล้ว ผู้รักชาติที่มีความสามารถในการพูดของประเทศอื่น ๆ ที่รัฐบาลของตนมีสถานะสงครามกับสัมพันธมิตรก็ต้องใช้วิธีดังกล่าวช่วยให้ประเทศของตนหลุดพ้นจากการเป็นฝ่ายแพ้สงครามได้ง่าย ๆ และเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงก็จะไม่มีประเทศใดตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามเลย อนึ่งคนไทยส่วนมากก็สังเกตได้ว่า สัมพันธมิตรซึ่งได้รับความเสียหายจากการที่รัฐบาลของประเทศหนึ่งได้ประกาศสงครามหรือก่อสถานะสงครามก็มีใช้คนปัญญาอ่อนที่ยอมรับถือเอาคำพูดง่าย ๆ นั้นว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ฉะนั้นสัมพันธมิตรก็ต้องพิจารณาการปฏิบัติของขบวนการรักชาติแห่งประเทศไทยที่รัฐบาลของประเทศนั้นได้มีสถานะสงครามด้วยว่า ได้มีการต่อสู้ศัตรูร่วมกันจริงจังกตามแผนยุทธศาสตร์ของสัมพันธมิตรและมีคุณูปการแก่สัมพันธมิตรมากน้อยเพียงใดบ้าง

“ขบวนการเสรีไทยไม่ได้ใช้วิธีเจรจาโดยปากพูดกับ สัมพันธมิตรเท่านั้น หากได้มีการปฏิบัติในการต่อสู้ญี่ปุ่นตาม แผนยุทธศาสตร์ร่วมกันของสัมพันธมิตรประกอบด้วย ต่อมา เมื่อสัมพันธมิตรเห็นการกระทำของเสรีไทยว่าปฏิบัติจริงด้วย ความซื่อสัตย์ตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันและปฏิบัติการเป็น คุณูปการต่อสัมพันธมิตร สัมพันธมิตรจึงยอมรับว่าการ ประกาศสงครามและก่อตั้งสถานะสงครามดังกล่าวเป็นโมฆะแต่ ท่วงท่าของ ส.ร.อ. อังกฤษ จีน ที่ยอมเลิกสถานะสงครามกับ ประเทศไทยนั้นต่างกัน คือ

“1. รัฐบาลแห่งชาติจีนในระยะแรกแห่งมหาสงคราม ก็แสดงเพียงความไม่พอใจที่รัฐบาลไทยสมัยนั้นร่วมมือกับ ญี่ปุ่น แต่ต่อมารัฐบาลไทยนั้นได้มีการปฏิบัติทางสงคราม กับจีนดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจีนก็โกรธประเทศไทยยิ่งขึ้น รัฐบาลแห่งชาติจีนถือว่าตนเป็นผู้ใหญ่ จึงใช้ธรรมเนียมของ จีนโบราณที่จะต้อง “ให้บทเรียน” หรือ “ทำการสั่งสอน” เด็ก คือประเทศไทยที่ไม่เกรงใจผู้ใหญ่ สถานีวิทยุกระจาย เสียงจุงกิงของรัฐบาลกลางจีน (เจียงไคเช็ค) ก็ได้คุกคาม ทำนองดังกล่าวหลายครั้ง และคุกคามหนักยิ่งขึ้นตอนที่รัฐบาล ไทยรับรองรัฐบาล “汪精衛” ดังที่คุณพระทราบแล้วจาก

เอกสารหลักฐานที่นายคิเรก ชัยนาม ได้อ้างไว้ในหนังสือ
ชื่อ “ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2” หน้า 270 มีความ
ตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“การรับรองรัฐบาล汪จิงไวครั้งนี้ รัฐบาลเจียงไคเช็ค
โกรธมาก เมื่อสงครามสิ้นสุดลงหนังสือพิมพ์ต่างๆ เข้าในจุ
กิง ถึงกับลงบทความขอให้รัฐบาลไทยทำพิธียอมแพ้เช่นประ
เทศศัตรูอื่น ๆ และให้จับตัวบุคคลสำคัญ ๆ ในรัฐบาล รวม
ทั้งจอมพลพิบูลสงคราม ส่งไปขึ้นศาลอาชญากรสงคราม

“คุณพระจึงทราบแล้วว่า เมื่อท่าทางของรัฐบาลแห่ง
ชาติจีน ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนรับรองแล้วว่าเป็นรัฐบาล
กลางของจีน ต้องการ “ให้บทเรียน” หรือ “สั่งสอน”
ประเทศไทยขนาดหนักดังกล่าวแล้ว กองบัญชาการเสรีไทย
และเพื่อนเสรีไทยซึ่งได้ไปพบเจียงไคเช็คและที่ประจำอยู่ ณ
นครจูกิงนั้น ก็ได้พยายามหาทางผ่อนหนักเป็นเบาในส่วนที่
เกี่ยวกับจีนให้คลายความโกรธประเทศไทยเป็นส่วนรวมที่มีได้
เป็นศัตรูของจีน

“2. ส่วนอังกฤษกับสหรัฐอเมริกาที่ถูกรัฐบาลไทย
ประกาศสงครามและมีการปฏิบัติทางสงคราม ก็เป็นธรรมดา
ที่ประเทศใด ๆ ซึ่งถูกเข้าเช่นนั้นจะต้องไม่พอใจ หลักฐาน

เอกสารของสัมพันธมิตร หลายฉบับที่เปิดเผยก็แสดงถึงความจริงดังกล่าวแล้ว

“แต่นักนักแห่งความไม่พอใจของอังกฤษต่อประเทศไทยต่างกับ ส.ร.อ. ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์ของอังกฤษและ ส.ร.อ. เกี่ยวกับประเทศไทยในกาลสมัยนั้นถูกกระทบกระเทือนมากน้อยต่างกันคือ

“สมัยก่อนสงครามโลก อังกฤษเป็นเจ้าของอาณานิคมแห่งสหภาพมลายูและสหภาพพม่า (รวมทั้งสหพันธรัฐฉาน) อาณานิคมดังกล่าวถูกรุกรานโดยญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพและรัฐบาลไทยในระหว่างสงครามได้มีส่วนในการนั้นด้วย เช่นการยกกองทัพบกไปยึดครองรัฐเชียงตุง เมืองพาน ฯลฯ และการเอาไทรบุรี ปัตติ กุลันตัน ตรังกานู มาอยู่ใต้ปกครองไทย อังกฤษ เป็นประเทศทุนนิยมใหญ่ที่กุมเศรษฐกิจของไทยไว้ เช่น มีธนาคารอังกฤษ 3 ธนาคาร มีสัมปทานป่าไม้สักหลายแห่ง มีสัมปทานเหมืองแร่หลายแห่ง มีการค้าการเดินเรือและวิสาหกิจมากมาย ฯลฯ ฉะนั้นอังกฤษจึงไม่พอใจมากที่สุดที่ตนได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐบาลไทยสมัยนั้น แม็ลลอร์ด เมาท်แบคแทน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรได้ยอมรับรองขบวนการเสรีไทยที่ให้ความ

ร่วมมือในการรื้อฟื้นก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่อังกฤษซึ่งเป็นฝ่ายการเมืองและการเศรษฐกิจก็พยายามที่จะให้รัฐบาลอังกฤษถือว่าสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษคงมีอยู่ ประเทศไทยจึงจะต้องตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม กองบัญชาการเสรีไทยได้เจรจาและส่งเพื่อนเสรีไทยหลายคนและหลายชุดไปเจรจากับอังกฤษหลายครั้ง แต่ฝ่ายอังกฤษก็รีรออยู่โดยไม่รับรองให้แน่ชัดลงไปว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลไทยก่อบริเณใหญ่นั้นเป็นโมฆะ

“๓. ส่วน ส.ร.อ. สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีผลประโยชน์มากในประเทศอื่น ๆ เช่น ส.ร.อ. เป็นเจ้าอาณานิคมฟิลิปปินส์ และ ส.ร.อ. มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากในประเทศจีน เช่น ธนาคารอเมริกันใหญ่ ๆ มีสาขาตั้งอยู่ในประเทศจีน วิสาหกิจการค้าเงินเรือของอเมริกันมีมากมายในประเทศจีน ฯลฯ ฉะนั้นคนจีนจึงมีความศรัทธาต้องตามพรรคคณะของจีนแล้วที่ถือว่าสมัยนั้น ส.ร.อ. เป็นประเทศนายทุนใหญ่ประเทศหนึ่งในประเทศจีน แต่สมัยเดียวกันนั้น ส.ร.อ. มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อยมากในประเทศไทย เมื่อเทียบส่วนกับที่ ส.ร.อ. มีในประเทศจีน และเมื่อเทียบส่วนกับอังกฤษที่มีในประเทศไทย เช่น ส.ร.อ. มิได้มีสาขา

ธนาคารอเมริกันในประเทศไทย ส.ร.อ. มีบริษัทการค้าเล็กๆ อยู่บริษัทเดียว เพราะเหตุที่ ส.ร.อ. สมัยนั้นมีผลประโยชน์น้อยในประเทศไทย สถานทูตอเมริกันสมัยนั้นจึงมีพนักงานการทูตเพียง 3 คนเท่านั้น คืออัครราชทูตกับเลขาธิการ 2 คน บางครั้งก็เหลือเลขาธิการคนเดียว ซึ่งคุณพระรู้จัก ฉะนั้นทรรคนะของคนไทยสมัยนั้นจึงเห็นตามรูปธรรมที่ประจักษ์ว่า ส.ร.อ. สมัยนั้นมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อยในประเทศไทย ต่างกับคนจีนที่มีทรรคนะถูกต้องโดยเฉพาะของจีนตามสภาพเฉพาะของจีน แม้กระนั้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจีนและคนจีนก็ขอความช่วยเหลือ ส.ร.อ. ในการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน รัฐบาลจีนจึงอนุโลมตามความเห็นของรัฐบาลอเมริกันเกี่ยวกับเรื่องประเทศไทย เช่นเรื่องเขตยุทธภูมิ เพราะถ้าประธานาธิบดีไม่ออกคำสั่งหมายเลข 1 ดังกล่าวแล้ว กองทัพจีนก็จะเข้ามาทางภาคเหนือของประเทศไทย”

สรุปแล้วขบวนการเสรีไทยต้องต่อสู้ทั้งด้านการทหาร การเมือง และการทูต ควบคู่กันไป เพื่อให้สัมพันธมิตรยอมรับว่าประเทศไทยไม่แพ้สงคราม

(11) การที่ขบวนการเสรีไทยต้องต่อสู้ 2 ด้าน ทั้งที่
 ท่านปรีดี กล่าวนั้น ก็เพราะว่ารัฐบาลไทยขณะนั้นคือรัฐบาล
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำกติกาสัญญาเป็นสหยาัยกับ
 ญี่ปุ่น และได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐ
 อเมริกาและทั้งได้ก่อสถานะสงครามกับประเทศจีน ซึ่งแตก
 ต่างจากประเทศอินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์
 พม่าและอินเดีย ที่เป็นประเทศอาณานิคมของสัมพันธมิตร
 บางประเทศอยู่แล้ว และอยู่ข้างฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่แล้ว
 ภาระหน้าที่ของประเทศเหล่านี้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ
 ต่อสู้ทางการทหารกับญี่ปุ่นแต่ด้านเดียวเท่านั้น

(12) ดังนั้น เมื่อภายหลังที่ญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว บาง
 ประเทศอาณานิคมเหล่านี้ จึงประกาศเอกราชไม่ยอมขึ้นกับ
 เจ้าอาณานิคมต่อไป ซึ่งเจ้าประเทศอาณานิคมบางประเทศ
 ก็ยินยอมปลดปล่อยเอกราชให้โดยสันติ แต่เจ้าประเทศอาณานิคม
 บางประเทศไม่ยินยอม จึงต้องใช้กำลังอาวุธต่อสู้อีกครั้ง
 หนึ่ง หลังจากที่ได้ร่วมกันต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกรานมาแล้ว
 เรียกว่าสงคราม “กูชาติ” หรือ “ปฏิวัติประชาชน”
 อย่างกรณีอินโดจีนที่ต้องรบกับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส หรือ
 อินโดนีเซียที่ต้องรบกับเจ้าอาณานิคมฮอลันดา เป็นกัน

(13) สำหรับประเทศไทย ไม่อาจจะทำอย่างประเทศ
อาณานิคมเหล่านั้นได้ เพราะไทยเป็นประเทศเอกราชและ
เป็นสหราชอาณาจักรกับญี่ปุ่น ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และ
สหรัฐอเมริกา และได้ปฏิบัติการทางทหารและการเมืองที่ก่อให้เกิด
สถานะสงครามกับจีนและฝรั่งเศสขึ้น ปฏิบัติการเช่นนั้น
คือบกขัยกองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยจนเหลือลาญ ก็หา
ใช้ว่าจะทำให้สถานะสงคราม (ตามกฎหมายระหว่างประเทศ)
ระหว่างประเทศไทยกับสัมพันธมิตรยุติลงไม่ แต่ตรงกันข้าม
สถานะสงครามระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรยังคงดำรงอยู่ และ
จะดำรงอยู่ตลอดไปตราบเท่าที่ประเทศคู่สงครามยังไม่ได้เจรจา
ตกลงเพื่อยุติสถานะสงคราม และเมื่อสถานะสงครามดำรงอยู่
คู่สงครามก็มีสิทธิ์ที่จะใช้กำลังโจมตีเพื่อบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่ง
ยอมจำนน

ถ้าขบวนการเสรีไทยใช้วิธีการรบญี่ปุ่นด้านเดียว โดย
ไม่ติดต่อสัมพันธมิตรทางการเมืองการทหารกับฝ่ายสัมพันธมิตร
และไม่ยอมรับรู้สถานะสงครามที่ประเทศไทยมีอยู่กับสัมพันธ
มิตรแล้ว ประเทศไทยก็ต้องรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรอีกต่อ
ไป หลังจากบกขัยกองทหารญี่ปุ่นลงไปแล้ว อันมีบริเตน

ใหญ่ สหรัฐอเมริกา จีนและฝรั่งเศส ที่มีสถานะสงครามกับไทย ซึ่งเป็นการเสียวิสัยที่ไทยจะเอาชนะได้ และผลที่สุดก็จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศผู้แพ้สงครามอย่างสมบูรณ์แบบเท่านั้นเอง

(14) ต่อมาในวันที่ 15 สิงหาคม 2488 พระจักรพรรดิญี่ปุ่น ได้สั่งให้กองทัพและประชาชนญี่ปุ่นยอมจำนน (แพ้) สัมพันธมิตร และลอร์ด เมาท์แบคแทน ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอังกฤษ (แอทลี หัวหน้าพรรคแรงงานเป็นนายกรัฐมนตรี) ให้แจ้งมายัง “รัฐ” แนะนำให้รับประกาศว่าการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาของรัฐบาลพิบูลสงครามของจอมพลพิบูลสงครามนั้นเป็นโมฆะ คำแนะนำของลอร์ดเมาท์ แบคแทน ดังกล่าวนั้น อังกฤษแจ้ง ให้สหรัฐอเมริกาบรรเทาภัย เพราะว่าการประกาศสงครามของจอมพลพิบูลสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริการั้งนั้นได้ประกาศร่วมกัน ศาสตราจารย์ลอร์ดเมาท์แบคแทนฉบับนั้น สหรัฐอเมริกาได้จัดพิมพ์รวมอยู่ในหนังสือชื่อ “ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของ ส.ร.อ.” ก.ศ. 1945 เล่ม 6 หน้า 1278-1279

“(ก) กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้อนุญาตเมาท์ แบคแทน แนะนำเป็นส่วนทัวมายัง “รัฐ” ให้ประกาศ

โดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ ภายหลังญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้ว นั้น บอกลปฏิเสธรการประกาศสงครามของไทยต่อบริเตนใหญ่ และ ส.ร.อ. อีกทั้งมาตรการทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการนั้น ที่ดำเนินไปเป็นที่เสียหายแก่สัมพันธมิตร ยกเลิกการเป็นพันธมิตรและข้อตกลงอย่างอื่นทั้งสิ้นกับญี่ปุ่นให้ประเทศไทยและกองกำลังไทยบริการสัมพันธมิตรและแถลงว่าพร้อมที่จะส่งผู้แทนไปยังนครแคนดีทันทีเพื่อติดต่อกับสัมพันธมิตร บริติชได้เสนอว่าประกาศนั้นอาจกล่าวได้ว่า “รู้” ได้แจ้งแก่รัฐบาลบริติชและอเมริกาตั้งแต่ระยะนั้น ๆ แล้วว่าขบวนการต่อต้านต้องการริเริ่มปฏิบัติการต่อสู้ศัตรูอย่างเปิดเผย และที่ยับยั้งไว้ก็เพราะคำร้องขอโดยเฉพาะเจาะจงของสัมพันธมิตรเพื่อการปฏิบัติทางการทหาร

“(ข) ให้เมาท์ แบตเทน แจ้งด้วยว่า ถ้า “รู้” ริเริ่มที่จำเป็นตามคำแนะนำนั้น บริเตนก็พร้อมแล้วเพราะความอุปการะของขบวนการต่อต้านของไทยและคำร้องขอของสัมพันธมิตรที่มีให้ลงมือปฏิบัติการเปิดเผยเมื่อเดือนพฤษภาคมที่แล้วมา ในการที่ (บริติช) ไม่ดำเนินต่อไปซึ่งการบังคับให้ (ไทย) ทำเอกสารการยอมจำนน (ยอมแพ้) โดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งตามสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ก็เป็นวิธีธรรมดา (ที่

ต้องทำเช่นนั้น) และ (บริติช) จะปรับปรุงนโยบายของตน
 ตามที่ไทยพร้อมจะคืนให้ซึ่งสิ่งที่แล้มาในอดีตและที่จะร่วม
 มือในภายหน้า

“(ค) ถ้า “รัฐ” ทำตามคำแนะนำและส่งผู้แทนไป
 ยันนครแคนดี บริติชเสนอที่จะติดต่อกับกระทรวงการต่าง
 ประเทศอเมริกันก่อนที่จะตั้งต้นเจรจาเกี่ยวกับข้อความที่เขา
 (ไทย) เตรียมทำให้สถานะสงครามสิ้นสุดลง”

(15) ในวันที่ 16 สิงหาคม 2488 ซึ่งเป็นวันเดียว
 กับที่ท่านปรีดีฯ ได้รับสาส์นจากลอร์ดเมทท์แบตเตนดังกล่าว
 ในข้อ 14 ท่านปรีดีฯในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 ได้เชิญนายทอง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีและนายทวี บุณย
 เกตุ รัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ไปปรึกษาที่
 จะประกาศสันติภาพ และเห็นควรว่านายทวี บุณยเกตุ เป็น
 ผู้เหมาะสมที่จะลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ประกาศ
 นี้มีความดังนี้

ประกาศสันติภาพ

ในพระปรมาภิไธย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ประเทศไทยเคยถือนโยบายอันแน่วแน่ที่จะรักษา
ความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และจะต่อสู้การรุกรานของต่าง
ประเทศทุกวิถีทาง ทั้งปรากฏเห็น ได้ชัด จากการที่ได้มี
กฎหมายกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบเมื่อพุทธศักราช 2484
อยู่แล้วนั้น ความจำนงอันแน่วแน่งกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็น
ประจักษ์แล้วในเมื่อญี่ปุ่นได้ยাত্রาทัพเข้าในดินแดนประเทศ
ไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 โดยได้มีการ
ต่อสู้การรุกรานทุกแห่ง และทหารตำรวจ ประชาชนพลเมือง
ได้เสียชีวิตไปในการนี้เป็นอันมาก

เหตุการณ์ อันปรากฏเป็นสักขีพยานนี้ ได้แสดงให้เห็น
อย่างแจ่มแจ้งว่า การประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม
พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดจน
จนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปรีกษณ์ต่อสหประชาชาตินั้นเป็น
การกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และ
ฝ่าฝืนขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง
ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ใน
ฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสหประชาชาติผู้รักที่จะให้มีสันติ
ภาพในโลกนี้ได้กระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชา
ชาติ ดังที่สหประชาชาติส่วนมากย่อมทราบอยู่แล้ว ทั้ง
เป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่งที่ไม่
เห็นด้วยต่อการประกาศสงครามและการกระทำอันเป็นปรีกษณ์
ต่อสหประชาชาติดังกล่าวมาแล้ว

บัดนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมปฏิบัติตามคำประกาศของ
สหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ จีน และสหภาพโซเวียต ซึ่งได้
กระทำ ณ นครปอตสדםแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประ
เทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธย
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชา

ชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและ
บริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ในส่วนที่
เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับ
คืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดีอันเคยมีมากับสหประชาชาติ เมื่อ
ก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 และพร้อมที่จะ
ร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียร
ภาพในโลกนี้

บรรดาที่ดินแดนซึ่งญี่ปุ่น ได้มอบให้ไทยครอบครองคือ
รัฐฉันทัน ตรังกานุ ไทรบุรี ปัตติ เชียงตุง และเมือง
พานนั้น ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาจะได้ดินแดนเหล่านี
นี้ และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในเมื่อ บริเตนใหญ่พร้อม
ที่จะรับมอบไป ส่วนบรรดาบทกฎหมายอื่นใด ๆ อันมีผลเป็น
ปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกาบริเตนใหญ่และเครือจักรวรรดิก็จะ
ได้พิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายอย่าง
ใด ๆ จากกฎหมายเหล่านั้นก็จะได้รับชดใช้โดยชอบธรรม

ในที่นี้ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจน
ชนต่างกั้วซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบ
และไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการก่อกวนความสงบเรียบ

ร้อย พึงยึดมั่นในอุดมคติซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก

ประกาศ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พุทธศักราช 2488
เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ทวี บุณยเกตุ

รัฐมนตรี

(16) ในวันที่ 25 กันยายน 2488 ตอนเย็น ท่านปรีดีฯ
ฐานะหัวหน้าใหญ่ขบวนการเสรีไทย ได้เชิญผู้แทนกองกำลัง
ในของเสรีไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีทั้งทหารบก
ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและผู้แทนของหน่วยพลพรรค
ไปร่วมสโมสรสันนิบาต ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมือง หลังจากที่ในตอนเช้าผู้แทนกอง
กำลังของเสรีไทยทั่วประเทศ ได้มาเดินสวนสนามสำแดงพลัง
ณ ถนนราชดำเนิน

ในท่ามกลางสโมสรสันนิบาต ท่านปรีดีฯ ได้กล่าวคำ
ปราศรัยดังต่อไปนี้ “สหายทั้งหลาย

“ข้าพเจ้าเชิญท่านมาร่วมสโมสรในวันนี้ไม่ใช่ในฐานะตำแหน่งราชการของข้าพเจ้าหรือของท่าน ข้าพเจ้าเชิญท่านมาในฐานะสหายที่ได้ร่วมกันรับใช้ประเทศ ข้าพเจ้าจักต้องขอภัยสหายอื่นอีกมากมายที่ข้าพเจ้าไม่สามารถเชิญท่านมาในคราวเดียวกันได้หมด เนื่องจากสถานที่คับแคบเกินกว่าจำนวน ฉะนั้นจึงขอร้องท่านทั้งหลายช่วยติดต่อกับสหายตามหมวดหมู่ต่าง ๆ ให้ทราบถึงคำปรารภของข้าพเจ้าในวันนี้โดยทั่วกันด้วย

“ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะแสดงเปิดเผยในนามของสหายทั้งหลายถึงเจตนาอันบริสุทธิ์ ซึ่งเราทั้งหลายได้ถือเป็นหลักเป็นคติในการรับใช้ชาติครั้งนี้ว่า เรามุ่งจะทำหน้าที่ในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนไทยซึ่งจะต้องสนองคุณชาติ เราทั้งหลายไม่ได้มุ่งหวังทองเอาตำแหน่งในราชการมาเป็นรางวัลตอบแทน การกระทำทั้งหลายไม่ใช่ทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือหมู่คณะใด แต่ได้ทำไปเพื่อประโยชน์ของคนไทยทั้งมวล

“การกระทำคราวนี้มีได้ก่อตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมือง แต่เป็นการร่วมงานกันประกอบกิจเพื่อให้ประเทศชาติได้กลับคืนสู่สถานะก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 แม้

ว่าการดำเนินงานจะได้จัดให้มีองค์การบริหาร ก็คือกองบัญชาการ สำนักงานหรือสาขาใด ๆ ^{ขึ้น} ก็เพื่อความจำเป็นที่จะให้งานนั้นได้มีระเบียบอันนำมาซึ่งวินัยและสมรรถภาพ สมาคมซึ่งมีสมาชิกน้อยกว่าผู้ร่วมงานคราวนั้นต้องมีกรรมการฉันทาผู้ร่วมงานคราวนั้นซึ่งมีจำนวนมากก็ยิ่งจำต้องมีองค์การบริหารการฉันทานั้น เมื่อองค์การในการรับใช้ชาติจำเป็นต้องมีขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีนามสำหรับในการนี้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนชาวไทยอยู่ในต่างประเทศได้รับความรับรองตลอดมา ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกองค์การและผู้ร่วมงานในต่างประเทศว่า "เสรีไทย" เพราะเวลานั้นต่างประเทศเข้าใจว่า ประเทศไทยอยู่ภายใต้ครอบครองของญี่ปุ่น เสรีไทยไม่ใช่ผู้ที่อยู่ใต้ครอบครองของญี่ปุ่น ความหมายก็คือ ไทยที่เป็นเสรีหรือไทยทั้งหลายที่ต้องการให้ประเทศของตนเป็นอิสระ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ต่างประเทศรับรองการกระทำของผู้ที่อยู่ในต่างประเทศหาใช่เป็นคณะหรือพรรคการเมืองไม่ ส่วนองค์การต่อต้านภายในประเทศนั้นในชั้นเดิมไม่มีชื่อเรียกองค์การว่าอย่างไร การชักชวนให้ร่วมงานตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2484 เป็นต้นมาก็ชักชวนเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นให้พ้นประเทศ และเมื่อองค์การ

ภายในและภายนอกประเทศได้ติดต่อกันแล้วในชั้นหลัง สาส์น
ที่เจ้าหน้าที่ต่างประเทศได้มีมายังข้าพเจ้าเรียกขาน องค์การที่
เราร่วมงานระหว่างคนไทยทั้งภายในและภายนอกนี้ว่า Free
Siamese Movement หรือขบวนการเสรีไทย เป็นนามสมญา
ที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าก็ได้ถือเอานามนี้ไปตอบกับต่างประเทศ
โดยใช้นามองค์การว่า องค์การขบวนการเสรีไทย ซึ่งเราทั้ง
หลายก็จะเห็นได้ชัดอีกว่า ไม่ใช่เรื่องคณะพรรคการเมือง

“วัตถุประสงค์ของเราที่ทำงานคราวนี้มีจำกัดดังกล่าว
แล้วและมีเงื่อนไขสิ้นสุด กล่าวคือเมื่อสถานการณ์เรียบร้อย
ลงแล้ว องค์การเหล่านี้ก็จะเลิกและสิ่งซึ่งจะเหลืออยู่ในความ
ทรงจำของเราทั้งหลายก็คือ มิตรภาพอันดีในทางส่วนตัวที่
เราได้ร่วมรับใช้ชาติด้วยกันมา โดยปราศจากความคิดที่จะ
เปลี่ยนสภาพองค์การเหล่านี้ให้เป็นคณะหรือพรรคการเมือง และ
เพราะเหตุที่การกระทำคราวนี้เป็นการณ์สนองคุณชาติ ผู้ใดจะ
รับราชการในตำแหน่งใดหรือ ไม่นั้นจึงต้องเป็นไปตามความ
สามารถตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนเหมือนทั้งคนไทย
อื่นทั้งหลาย เราพึงพอใจด้วยความระลึกและด้วยความภูมิใจ
ว่า เราได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกิดขึ้นเป็นคนไทย จริงอยู่ใน
ระหว่างที่สละทางให้สภาพของประเทศกลับเข้าสู่ฐานะเดิม ได้

มีผู้ร่วมงานคราวนี้บางคนรับตำแหน่งในราชการ แต่ทั้งนี้ขอ
ให้เข้าใจว่า บุคคลเหล่านั้นเข้ารับหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย
โดยพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติ หรือนัยหนึ่งเป็นการปฏิบัติ
ตามคำสั่ง เพื่อจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนานาประเทศให้
เสร็จสิ้นไปเท่านั้น หาใช่เป็นการเอาตำแหน่งราชการมาเป็น
รางวัลไม่

“ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้
รับใช้ชาติมิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำ
ของคนไทยทั้งปวง ซึ่งแม้ผู้ไม่ได้ร่วมในองค์การนี้โดยตรง
ก็ยังมีอีกประมาณ 17 ล้านคนที่ได้กระทำโดยอิสระของตน
ในการต่อต้านด้วยวิถีทางที่เขาเหล่านั้นสามารถจะทำได้ หรือ
เขากำลังใจช่วยขับไล่ให้ญี่ปุ่นพ้นไปจากประเทศไทยโดยเร็ว
ก็มี หรือแม้แต่คนไทยที่หนึ่งอยู่โดยไม่ทำการขัดขวางต่อผู้ต่อต้าน
ญี่ปุ่นหรือผู้รับใช้ชาติ ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้ผู้รับใช้ชาติทำ
การได้สะดวก ฯลฯ เป็นต้น คนไทยทั้งปวงเหล่านั้นทุกคนร่วม
กันทำการกู้ชาติของตนด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนผู้ที่คอยขัดขวาง
การต่อต้านของผู้รับใช้ชาติจะเป็นโดยทางกาย ทางวาจา หรือ
ทางใจนั้นก็มีบ้างเล็กน้อยเป็นธรรมดา แต่เขาเหล่านั้นในทาง
พฤตินัย ไม่ใช่คนไทย เพราะการกระทำของเขาเหล่านั้นไม่

ใช้การกระทำของคนที่เป็นไทย เขามีสัญชาติไทยแต่เพียงโดย
 นิติบัญญัติเป็นคนไทยเพราะกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

“ข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ในนามของสหยาทั้งหลายว่า ราษฎร
 ทั้งปวงประมาณ 17 ล้านคน ที่เป็นไทยทั้งโดยทางนิติบัญญัติและ
 พหุนิยมนั้นเอง เป็นผู้สัญชาติไทย ฉะนั้น ผู้ซึ่งข้าพเจ้าจะ
 ต้องขอขอบคุณอย่างสูงยิ่งก่อนอื่นก็คือ คนไทยทั้งปวงนี้

“ในส่วนผู้ร่วมงานกับข้าพเจ้าในการรับใช้ชาติ ข้าพเจ้า
 ขอขอบใจหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และขอขอบใจคนไทย
 ในสหรัฐอเมริกา คนไทยในอังกฤษ คนไทยในจักรภพของ
 อังกฤษและคนไทยในประเทศจีน ผู้ที่ได้ช่วยเหลือกิจการอยู่
 ในต่างประเทศ

“ส่วนภายในประเทศข้าพเจ้าขอขอบใจหัวหน้าผู้ใหญ่ใน
 กองบัญชาการคือ นายทวี บุณยเกตุ นายพลตำรวจเอกอดุล
 อดุลเดชจรัส พลเรือตรี สังวร สุวรรณชีพ นายดิเรก
 ชัยนาม พลโทสินาค โยธารักษ์ นาวาเอก หลวงศุภชลาศัย
 ซึ่งได้เป็นหัวหน้าบัญชาการในการต่อต้านให้ดำเนินไปด้วยดี
 ข้าพเจ้าขอขอบใจหัวหน้าารองและผู้ทีประจำในกองบัญชาการ
 ขอขอบใจหัวหน้าพลพรรคและพลพรรคอื่นทั้งหลาย ซึ่งถ้าจะ
 ระบุนามในที่นี้ก็จะเป็นการยืดยาว การกระทำของท่านเหล่า

นี้จะปรากฏอยู่ในสมุดที่ระลึก ซึ่งข้าพเจ้าจะส่งให้รวบรวม
ขึ้น ข้าพเจ้าขอขอบใจทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ
และตำรวจ ที่ได้ร่วมมือร่วมใจกับข้าพเจ้าในงานรับใช้ชาติ
คราวนี้โดยทั่วกัน

“ในงานปฏิบัติหน้าที่คราวนี้ ได้มีสหายของเราเสียชีวิตร
ไปหลายคน อาทิ พระองค์เจ้าจิระศักดิ์ นายกำจัด พลาง
กูร นายสมพงศ์ ศัลยพงศ์ นายการะเวก ศรีวิจารณ์ และ
พลพรรคอื่นอีกหลายคน ซึ่งหัวหน้าพลพรรคกำลังสำรวจราย
นาม ขอให้สหายทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นี้ ตั้งจิตอธิษฐานให้วิญญาณ
ของผู้ซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้วในงานนี้ จงอยู่โดยผาสุกในสัม-
ปรายภพ

“ในที่สุดนี้ ขอให้สหายทั้งหลายจงพร้อมใจกันเปล่งเสียง
ไชโย เพื่อสുകุติคนไทยทั้งปวง โดยขอให้คนไทยทั้งปวง สวย
ความสุขเกษมสำราญในสันติภาพอันถาวร และอวยพรให้
ชาติไทยทั้งมันเป็นเอกราชอยู่ชั่วกัลปาวสาน”

(17) ดังกล่าวแล้วว่าประเทศไทยได้ประกาศสงคราม
กับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงถึงแม้ว่าสงครามนี้จะยุติลงแล้ว
แต่สงครามตามกฎหมายระหว่างประเทศคือ “สถานะ
สงคราม” ระหว่างไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตรยังดำรงอยู่ ทหาร

สัมพันธมิตรจำนวนหนึ่งภายใต้บังคับบัญชาสูงสุดของลอร์ด-
 หลุยส์ เมาท์แบตแทน จึงได้ยাত্রาเข้าสู่ประเทศไทย เพื่อ
 ทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น แทนที่จะเข้ามาบังคับให้ประ-
 เทศไทยยอมแพ้และทำสัญญาสันติภาพ อย่างประเทศผู้แพ้
 สงครามเช่นญี่ปุ่น และเมืองกองทหารของสัมพันธมิตรได้
 ปฏิบัติภารกิจล่องไปแล้วก็ได้ออกตัวออกจากประเทศไทย
 ไป

ทั้งนี้เป็นเพราะคุณูปการของขบวนการเสรีไทยที่ได้
 ร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรในระหว่างสงครามตลอดมา อย่าง
 ไรก็ตามถึงแม้ว่าสัมพันธมิตรจะไม่บังคับให้ไทยเป็น “แพ้
 สงคราม” อย่างที่ฝ่ายชนะจะพึงกระทำก็จริง แต่ “สถานะ
 สงคราม” ระหว่างไทยกับสัมพันธมิตรยังมีอยู่ดังกล่าแล้ว

(18) ในการเจรจาเลิก “สถานะสงคราม” นั้น
 ท่านปรีดีฯ ได้บันทึกไว้ในหนังสือ “จดหมายของนายปรีดี
 พนมยงค์ ฯลฯ” มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“แม้ว่ารัฐบาล ส.ร.อ. มีความปรารถนาดีต่อประเทศ
 ไทยดังกล่าแล้วก็ดี แต่พิธีการที่จะเลิกสถานะสงคราม
 ระหว่างประเทศไทยกับ ส.ร.อ. ก็มิอาจทำได้โดยวิธีเจียบหาย
 ไปประจุกกลั่นกระหนาบ เพราะรัฐบาลไทยสมัยนั้นมีการ

“ประกาศสงคราม” ต่อ ส.ร.อ. อนึ่ง รัฐบาลไทยสมัยนั้นมิได้แยกทำประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ. ฉบับหนึ่งและทำประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่อีกฉบับหนึ่ง หากรัฐบาลไทยนั้นได้ผูก ส.ร.อ. กับบริเตนใหญ่ไว้ในประกาศสงครามฉบับเดียวกัน”

“นอกจากที่กล่าวแล้ว หลายคนก็เอาใจใส่ถึงปัญหาการเมืองระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ทราบกันอยู่แล้วว่าประเทศสัมพันธมิตรได้ทำความตกลงระหว่างกันว่าประเทศใดประเทศหนึ่งจะไม่แยกทำสัญญาสงบศึกกับประเทศที่มีสถานะสงครามกับตน”

“ฉะนั้นกองบัญชาการเสรีไทยจึงไม่อาจขอให้รัฐบาล ส.ร.อ. แยกออกจากรัฐบาลอังกฤษในการประกาศเลิกสถานะสงครามกับประเทศไทย วิธีการประกาศว่าการประกาศสงครามต่อ ส.ร.อ. และบริเตนใหญ่เป็นโมฆะจึงต้องทำเป็นประกาศฉบับเดียว”

“กองบัญชาการเสรีไทยได้เจรจาเป็นการลับในระหว่างสงครามกับ ส.ร.อ. และอังกฤษถึงการที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประกาศโมฆะกรรมแห่งประกาศสงครามต่อประเทศทั้งสอง แต่ ส.ร.อ. ก็ได้ขอให้ยับยั้งไว้จนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร

“ฝ่ายอังกฤษก็ยังไม่ยอมตกลงด้วยง่าย ๆ เพราะอังกฤษได้รับความเสียหายจากประกาศสงครามถึงกล่าวมากกว่า ส.ร.อ. ยิ่งกว่านั้น “สงครามเสียง” (PHONY WAR) ซึ่งวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำต่ออังกฤษได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงมาก คนไทยที่ได้ฟังวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลย่อมระลึกได้ว่ามีหลายครั้งที่วิทยุนั้นได้ใช้วิธีโจมตีพระเจ้ากรุงอังกฤษตลอดทั้งบรรพบุรุษของพระองค์ด้วย ชาวอังกฤษส่วนมากที่นับถืออย่างสูงในองค์พระประมุขของเขา จึงแค้นเคือง....”

แต่ด้วยความพยายามของขบวนการเสรีไทย ได้เจรจา กับรัฐบาลอเมริกา และทำความเข้าใจกับประชาชนอเมริกัน ผ่านทางรัฐสภาของเขา จึงทำให้ประเทศนั้นยกเลิก “สถานะสงคราม” กับไทย และรวมทั้งรัฐบาลจีนของเจียงไคเช็คก็ได้ยินยอมยกเลิก “สถานะสงคราม” ตามไปด้วย สำหรับรัฐบาลอังกฤษนั้นก็ได้ประกาศยกเลิก “สถานะสงคราม” กับรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2489 หลังจากที่รัฐบาล เสนีย์ ปราโมช ได้ลงนามใน “ความตกลงสมบูรณแบบ” กับอังกฤษ และอินเดีย ถ้าปรารภในความตกลงสมบูรณแบบนั้นมิถุนัน

“โดยที่ตามประกาศซึ่งได้กระทำ ณ กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แห่งประเทศไทย ได้ประกาศในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทยว่า การประกาศสงคราม ซึ่งประเทศไทยได้กระทำเมื่อวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1942 ต่อสหราชอาณาจักรเป็นโมฆะ กว๊ยเหตุที่ได้กระทำไปโดยขัดกับเจตจำนงของประชาชนไทย และเป็น การฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญและกฎหมายของประเทศไทย และ

“โดยที่ในวันเดียวกัน ประกาศลงวันที่ 16 สิงหาคม 1945 ดังกล่าวแล้ว ได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย และโดยที่รัฐบาลไทยได้บอกปฏิเสธสัมพันธไมตรี ซึ่งประเทศไทยได้กระทำกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1941 กับทั้งบรรดาสนธิสัญญา กติกาสัญญา หรือความตกลงอื่น ๆ ซึ่งได้กระทำไว้ระหว่าง ประเทศไทยกับญี่ปุ่น และ

“โดยที่รัฐบาลไทยมีความใฝ่ใจที่จะเข้ามีส่วนอย่างเต็มที่ในการบรรเทาผลแห่งสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการอันมีความมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือการกลับสถาปนาความมั่นคงระหว่างประเทศและสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจทั่วไป และ

“โดยที่รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรและรัฐบาลอินเดียอาศัยข้อคำนึงเนื่องด้วยการกระทำในการ ปฏิเสธ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ปฏิบัติไปแล้ว และระลึกรู้ด้วยเหมือนกันถึงความอุปการะที่ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านในประเทศไทย ได้อำนวยให้ในระหว่างสงครามกับญี่ปุ่น จึงมีความปรารถนาที่จะให้สถานะสงครามสิ้นสุดลงโดยทันที”

เป็นอันว่า “สถานะสงครามระหว่างไทยกับอังกฤษก็ยุติลง และในวันเดียวกันนั้นรัฐบาลได้ประกาศแถลงการณ์เรื่องการยกเลิก “สถานะสงคราม” กับบริเตนใหญ่ ดังนี้

แถลงการณ์

“เนื่องจากรัฐบาลไทยสมัยหนึ่งประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ ฉะนั้น บริเตนใหญ่จึงได้ถือว่า สถานะสงครามเกิดขึ้นระหว่าง ประเทศไทยกับบริเตน ใหญ่ตั้งแต่วันที่นั้นเป็นต้นมา

“โดยปกติการที่จะเลิกสถานะสงครามระหว่างสองประเทศนั้น ฝ่ายที่ชนะย่อมจะเรียกร้องบังคับให้ฝ่ายที่แพ้ทำสัญญาสันติภาพ เมื่อได้ลงนามในสัญญาสันติภาพแล้ว สถานะสงครามจึงจะสิ้นสุดลง ประเทศไทยได้ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้ด้วย แต่ว่าด้วยเหตุที่คนไทยทั้งภายในและภายนอก

ประเทศ ได้ร่วมมือกันตั้งขบวนการต่อต้านประเทศที่เป็น
ศัตรูกับสัมพันธมิตรขึ้น และได้แสดงเจตจำนงที่จะร่วมกับ
สหประชาชาติ ประกอบทั้งคณะรัฐบาลที่รับผิดชอบในการ
ก่อให้เกิดสถานะสงครามขึ้นได้ล้มไปแล้ว บริเตนใหญ่จึงได้
ตกลงใจใช้วิธีใหม่ด้วยน้ำใจอันกว้างขวาง กล่าวคือแทนที่
จะให้ประเทศไทยทำสัญญาสันติภาพ บริเตนใหญ่ได้เรียกร
้องแต่เพียงให้ประเทศไทยยอมรับข้อกำหนดบางประการ
เกี่ยวกับการที่จะทำให้ทรัพย์สินอันได้เสียหายไปในระหว่าง
สงครามได้กลับคืนมา และให้ประเทศไทยร่วมมือในการ
บูรณะเศรษฐกิจ และร่วมมือในการจัดประกันความมั่นคง
และส่งเสริมสันติภาพระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันมิให้เกิด
มีสงครามขึ้นในภายหน้า

“ข้อกำหนดที่บริเตนใหญ่เรียกร้องให้ประเทศไทย
ปฏิบัตินั้นได้ทำความตกลงซึ่งได้ลงนามกันระหว่างผู้แทนของ
สองประเทศ ที่สิงคโปร์ในวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช
2489 เมื่อได้ลงนามในความตกลงนี้แล้ว สถานะสงคราม
ระหว่างบริเตนใหญ่และประเทศไทย เป็นอันสิ้นสุดลง ความ
สัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศซึ่งเคยมีมาเป็นอันดีแต่กาล
ก่อนและต้องมาหยุดชะงักลงนั้น เป็นอันกลับคืนมาดังเดิม

“บรรดาการใด ๆ อันจะต้องทราบกฎหมายขึ้นเพื่อกำเนินการตามข้อกำหนดในความตกลงนั้น ก็จะได้เสนอต่อสภา ฯ โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

“เท่าที่ปรากฏในความตกลงระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่ นั้น ย่อมเป็นที่หวังได้ว่า บริเตนใหญ่ได้เรียกร้องแต่เพียงเท่าที่ควรเรียก และทั้งจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจและผ่อนผันในการที่จะใช้บังคับตามความตกลงนั้น บริเตนใหญ่ได้แสดงเจตนาดีให้เห็นแล้ว โดยเสนอที่จะช่วยเหลือในการคลังและการเงิน ให้ประเทศไทยได้ฟื้นฟูเศรษฐกิจได้โดยเร็ว นอกจากนั้นยังถือว่าสถานะสงครามเป็นอันสิ้นสุดลง และจะดำเนินการโดยทันทีในอันจะกลับเจริญความสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศไทย และแลกเปลี่ยนผู้แทนทางทูตกันอีก ทั้งรับรองด้วยว่าจะสนับสนุนการที่ประเทศไทยสมควรเข้าเป็นสมาชิกแห่งสหประชาชาติ เจตจำนงทั้งนี้ย่อมเป็นพยานอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นความตั้งใจดีของบริเตนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สำนักนายกรัฐมนตรี

วันที่ 1 มกราคม 2489

(รจ. เล่มที่ 63 ตอน 4 หน้า 15)

และหลังจากได้ลงนามในสัญญาสมบรูณ์แบบกับอังกฤษ และอินเดียเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2489 แล้ว ในทันเดื่อน นั้นเอง กองทหารสัมพันธมิตรที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ในประเทศไทยได้เดินสวนสนามตามแนวถนนราชดำเนิน เป็นการถวายความเคารพต่อพระพักตร์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล ซึ่งประทับเป็นองค์ประธาน ณ อนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย มีพลเรือเอกลอร์ดหลุยส์ เม้าท์แบกแทน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตร ประจำภาคพื้นเอเชีย อากเนย์ ยืนถวายความเคารพอยู่ใกล้พระองค์

ต่อมาในวันที่ 2 มีนาคม 2489 ได้มีการลงนามใน สัญญาสมบรูณ์แบบ กับออสเตรเลียอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งทำให้ สถานะสงครามที่ไทยมีอยู่กับออกเตเรเลียสิ้นสุดลงเช่นกัน

แต่เนื่องจาก “ความตกลงสมบรูณ์แบบ” หรือที่เรียก กันทั่ว ๆ ไปว่า “สัญญาสมบรูณ์แบบ” ได้ผูกมัดไทยไว้ หลายประการ ซึ่งรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และ รัฐบาล กวง อภัยวงศ์ รัฐบาลปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาล ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้พยายามเจรจาปลดเปลื้องข้อผูก มัดเหล่านั้นเป็นลำดับมา

เช่นในสัญญาเรียกร้องให้รัฐบาลไทยปฏิบัติดังนี้คือ

“ร่วมมือในการจับกุมและฟ้องร้องบุคคลที่ต้องหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม หรือบุคคลที่รู้กันทั่วไปแล้วว่าได้ช่วยเหลืออย่างเอาการเอางานให้แก่ญี่ปุ่น หรือให้แก่ศัตรูของสัมพันธมิตร”

ท่านปรีดี ฯ ได้บันทึกไว้ในหนังสือที่อ้างแล้วในประเด็นนี้ว่าดังนี้

“แต่เพื่อรักษาอธิปไตยของชาติไทยซึ่งมีสิทธิพิจารณาคนไทยที่มีการกระทำเป็นอาชญากรสงคราม รัฐบาลจีน ฯ จึงได้เสนอ พ.ร.บ. อาชญากรสงคราม พ.ศ. 2488 ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ศาลฎีกาไทยมีอำนาจชำระคนไทยที่มีการกระทำเป็นอาชญากรสงคราม แทนที่จะส่งผู้ต้องหาให้แก่สัมพันธมิตร นำไปชำระที่ศาลของสัมพันธมิตร สภา ฯ เห็นชอบด้วยแล้วได้มีประกาศใช้ พ.ร.บ. อาชญากรสงคราม เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2488 รัฐบาลนั้นจึงได้ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว โดยจับผู้ต้องหาหลายคน รัฐบาลแห่งชาติจีนจึงยับยั้งการเรียกให้รัฐบาลไทยส่งตัวบุคคลที่จีนถือว่าเป็นอาชญากรสงครามให้แก่จีน” (ก่อนหน้านี้รัฐบาลจีนเรียกร้องให้รัฐบาลไทยส่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะไปขึ้นศาลอาชญากรสงครามที่สัมพันธมิตรจัดตั้งขึ้น ซึ่งถ้าเป็นไปตามความ

ต้องการของเงินในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามก็จะถูกแขวนคอเช่นเดียวกับอาชญากรสงครามคนสำคัญอื่น ๆ)

รายงาน ข สมผู้แทนราษฎร ปี 2488 (สามัญ) ครั้งที่ 25 วันที่ 27 กันยายน (ป.ช.ศ. ปี 2488 เล่ม 58 หน้า 410) ได้บันทึกไว้สรุปได้ดังนี้

“วันที่ 27 กันยายน รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอาชญากรสงครามต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมีเหตุผลว่า โดยที่อาชญากรสงครามเป็นภัยอันร้ายแรงต่อความสงบของโลก สมควรที่จะจัดให้บุคคลที่ประกอบกรรมไว้ได้สนองความชั่วที่ตนได้กระทำตามโทษานุโทษ เพื่อเป็นการผดุงรักษาความสงบของโลก อันเป็นยอดปรารถนาของประเทศไทย ”

“ได้มีสมาชิกอภิปรายคัดค้านเป็นทำนองว่า กฎหมายฉบับนี้มีการบัญญัติความผิดซึ่งย้อนหลัง ขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ความเห็นของสมาชิกส่วนข้างมาก เห็นสมควรรับหลักการ และประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2488 ”

(19) เนื่องจากคุณูปการของขบวนการเสรีไทยต่อสัมพันธมิตรในระหว่างสงคราม ข้อผูกมัดในสัญญาสมบูรณ

แบบจึงค่อยได้รับแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เป็นผลดีแก่ไทยยิ่งขึ้น ๆ เป็นลำดับ ดังที่ท่านปริทัศน์ ในฐานะนายกรัชมตรี หลังจากที่ได้เจรจาแก้ไขสัญญาสมบุรณ์ แบบกับอังกฤษ จากการให้ข้าวฟรี ๆ 1,500,000 ตัน เป็นการขายตามราคาตลาดโลก ได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ครั้งที่ 33 วันที่ 2 พฤษภาคม 2489 ๖ ดังนี้

“รัฐบาลมีเรื่องที่จะแจ้งให้สมาชิกทราบ 2 เรื่อง คือ เรื่องต้นเป็นเรื่องซึ่งเมื่อวานนี้ทางรัฐบาลได้ทำข้อตกลงกับทางฝ่ายอังกฤษในเรื่องการที่แก้ไขสัญญาสมบุรณ์แบบ อันว่าด้วยการที่เราจะต้องส่งข้าวให้แก่ฝ่ายอังกฤษเปล่า ๆ นั้น บัดนี้ได้มาทำความตกลงกันว่า แทนที่ฝ่ายไทยจะส่งข้าวให้แก่อังกฤษเปล่า ๆ นั้น แทนต่อไปทางฝ่ายอังกฤษเป็นฝ่ายที่จะได้มาซื้อข้าวจากรัฐบาลไทย....”

ในประเด็นเดียวกันนี้ พระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้กล่าวต่อที่ประชุมสภา ๖ ในวันปิดสมัยประชุม เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2489 ดังนี้

“ข้าพเจ้าขอเป็นพยานในที่นี้ว่าท่าน (ปริทัศน์-ผู้เขียน) ได้ดำรงตัวของท่านมาอยู่ในความสัตย์ความจริงในความบริสุทธิ์สมควรที่เราจะเคารพนับถือ และแม้ในคราวสุดท้าย

ที่หานายกรัฐมนตรีไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อได้ไปหาท่านด้วยได้รับมอบหมายจากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายนี้ ท่านยินดีรับ ทำให้ข้าพเจ้าผู้มีหน้าที่ในฐานะที่เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรหมดความห่วงใย และยังมีหวังว่าท่านจะแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ของการกระทำที่ได้เป็นมาแล้วให้ตลอดรอดฝั่ง และท่านก็ได้แก้ไขสถานการณ์ให้ข้าวเปล่าได้เป็นการซื้อขาย....”

(20) ในเดือนพฤศจิกายน 2489 ท่านปรีดี ฯ ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และผู้นำขบวนการเสรีไทย ได้รับเชิญให้ไปเยือนมิตรประเทศในระหว่างสงคราม มีสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส จีน เป็นต้น และในการไปครั้งนี้ รัฐบาลอิตาลี ดำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ขอให้ท่านปรีดี ฯ เป็นทูตพิเศษสันถวไมตรีของประเทศไทยไปยังประเทศนั้น ๆ ท่านปรีดี ฯ ได้พบกับประธานาธิบดีทรูแมน แห่งสหรัฐ นายกรัฐมนตรีแอตลี แห่งอังกฤษ รวมทั้งได้เข้าเฝ้ารับพระราชทานเลี้ยงนำจากพระราชาธิบดีและพระราชินีแห่งอังกฤษ ที่ฝรั่งเศสได้พบกับ มร. เลอองบลุม ผู้ทำหน้าที่ประธานาธิบดีแห่งประเทศนั้น และได้พบกับเจียงไคเช็คแห่งประเทศจีน ในการพบกับท่านเหล่านี้ ท่านปรีดี ฯ ขอร้องให้ประเทศนั้น ๆ ได้

ให้ความสนับสนุนประเทศไทยในการที่จะให้เข้าเป็นสมาชิก
แห่งองค์การสหประชาชาติ ต่อมาในเดือนธันวาคม 2489
ประเทศไทยก็ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ
นั้น ในสมัยรัฐบาลอวธีย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์นั่นเอง ซึ่งเท่า
กับเป็นการรับรองของนานาชาติในความเป็นเอกราชของ
ชาติไทย

(21) ใน พ.ศ. 2490 รัฐบาลชำนวงาสวัสดิ์ ได้
แต่งตั้งให้นายติเรก ชัยนาม เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำ
กรุงลอนดอน โดยมีมอบหมายนโยบายสำคัญให้นายติเรก ฯ
รับไปปฏิบัติ คือ ให้เจรจายกเลิกความตกลงสมบูรณแบบให้
ได้เร็วที่สุด เพื่อให้ความสัมพันธ์กับอังกฤษสู่สภาพปกติ
เหมือนก่อนสงคราม เพราะจะเป็นทางให้เราฟื้นตัวได้เร็ว
ที่สุด ในวันที่ 6 กันยายน 2490 รัฐบาลไทยได้ยื่นบันทึก
ช่วยจำต่อเอกอัครราชทูต อังกฤษและอุปทูตอินเดียในปัญหา
เรื่องนี้

แต่ในที่สุดการเจรจายกเลิกสัญญาสมบูรณแบบที่ได้เริ่ม
ไว้ในสมัยรัฐบาลชำนวง ฯ ก็เป็นอันต้องชะงักลงโดยการรัฐ
ประหาร 8 พ.ย. 2490 เพราะรัฐบาลอังกฤษไม่ยอมรับรอง
รัฐบาลไทยที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับใต้ร่ม นายติเรก ฯ

ได้บันทึกไว้ในหนังสือ “ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2” หน้า 362-363 มีความดังนี้

“ส่วนการเจรจาเลิกหรือแก้ไขความตกลงสัญญาสมบูรณ์แบบก็เป็นอันระงับชั่วคราว ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการแลกเปลี่ยนแก้ไขหนังสือบางเรื่อง เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม และ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) และวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2494 (ค.ศ. 1951) รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยอมชำระเงินก้อนที่เจรจาค้างอยู่ในสมัยข้าพเจ้าเป็นทูตที่ลอนดอนจนกว่าแล้ว เงินก้อนที่รัฐบาลตกลงชำระในครั้งนั้นเป็นเงิน 5,224,220 ปอนด์ แม้จะชำระเงินให้แล้วก็ดี แต่ต่อมาอีก 3 ปี จึงได้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือเลิกความตกลงสมบูรณ์แบบเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954)”

(22) เมื่อประเทศไทยได้หลุดพ้นจากการเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม จนกระทั่งได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติอย่างประเทศเอกราช ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2489 แล้วต่อมาอีก 11 เดือน ก็ได้เกิดรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 ที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และด้วยความสนับสนุนร่วมมือของนายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว.

เสนีย์ ปราโมช และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แห่งพรรค
ประชาธิปไตย อันเป็นตัวแทนของพวกเขาเสนอคำกีดกัน
ลัทธิระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาล อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ นาซี
และนับแต่บัดนั้นจนบัดนี้ที่ประเทศไทยได้ตกอยู่ภายใต้ระบอบ
เผด็จการ รัฐสภาและเผด็จการรัฐประหารผลัดเปลี่ยนกันมา
ตลอดระยะเวลา รวม 40 ปี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากรัฐ-
ประหาร 8 พ.ย. 2490 นั้นเอง

(23) มีบางคนกล่าวเอาเองอย่างอัตวิสัย (เช่นเดียวกับ
ข้อ 8) เพื่อปกป้องจอมพลพิบูลสงครามว่า “การที่จอมพล
พิบูลสงครามทำกติกาสัญญาเป็นสหเสวกกับญี่ปุ่นนั้นเป็น
เพียงกลอุบายเท่านั้น ที่แท้จริงแล้วจอมพลพิบูลสงครามก็
ต่อต้านญี่ปุ่นเช่นกัน”

แต่ข้อเท็จจริงที่เป็นเอกสารหลักฐานเชื่อถือได้ปรากฏ
อยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นสรุปได้ว่า

“ภายหลังประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่ และสหรัฐ
อเมริกาแล้ว ไม่กี่วัน คือในเดือนกุมภาพันธ์ 2485 นั้น
จอมพลพิบูล ฯ ได้สั่งให้หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีช่วย
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นเขียนหนังสือราชการ
ไปถึงนายกิเรก ชัยนาม ซึ่งขณะนั้นเป็นเอกอัครราชทูตไทย

ประจำกรุงโตเกียว ส่งให้นายกิเรก ฯ ติดต่อกับรัฐมนตรี
ต่างประเทศญี่ปุ่น เพื่อขอสมัครเป็นภาคีอักษะ (กลุ่มเผด็จ
การฟาสซิสต์และนาซี เยอรมัน อิตาลี และเผด็จการทหาร
ญี่ปุ่น) โดยให้เหตุผลแก่นายกิเรก ฯ ว่าคงต่อไปนี้

“ถ้าเสร็จสงครามแล้ว อักษะชนะไทยเราจะเสียเปรียบ
เพราะอาจถูกปฏิบัติในฐานะเป็นประเทศเล็กซึ่ง ไม่มีสิทธิ์คุ้ม
เสี่ยงอะไร ฉะนั้นจึงให้เจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อเข้าเป็น
อักษะให้ได้ ไทยเราจะได้มีคุ้มเสี่ยงในโศกสันติภาพได้”

“นายกิเรก ชัยนาน ได้ติดต่อกับรัฐมนตรีต่างประเทศ
ญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นเห็นว่าไทยกับญี่ปุ่นได้ร่วมมือกันเป็นที่น่าพอ
ใจแล้ว ไม่เห็นมีความจำเป็นจะต้องไปพึ่งผู้อื่น เราเอเชีย
ด้วยกัน เราพึ่งซึ่งกันและกันดีกว่า นายกิเรก ฯ ได้รายงาน
รัฐบาลว่า การที่ญี่ปุ่นไม่ประสงค์ให้ประเทศไทยเข้าอักษะ
นั้น เพราะขัดกับหลักการก่อตั้งวง ไพบูลย์ร่วมกันในมหา-
เอเชียบูรพา (ต่อมาญี่ปุ่นก็ถือว่าประเทศไทยเข้าอยู่ในวง
ไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเชียบูรพาภายใต้การนำของญี่ปุ่น)”

ต่อมานายกิเรก ฯ ได้เขียนในหนังสือไทยกับสงคราม
โลกครั้งที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าดังนี้

“จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สั่งให้หลวงวิจิตรวาทการ
ตอบรับขอบใจและเห็นด้วยกับข้าพเจ้าทุกประการในการที่ได้
ปฏิบัติไป มีผู้ที่ได้อ่านรายงานนี้ที่กรุงเทพฯ ได้เขียนบอก
ไปยังข้าพเจ้าเป็นส่วนตัวว่า นายกรัฐมนตรีถึงกับเขียนคำสั่ง
ในรายงานของข้าพเจ้าฉบับนี้ว่า ขอให้ทุกคนรักษาเป็นความ
ลับที่สุด ถ้าปรากฏว่ารั่วไหลจากผู้ใด จะถูกประหารชีวิต
เมื่อข้าพเจ้ากลับมารับราชการในตอนหลัง ก็ได้เรียกเรื่องนี้
มาดูก็ให้เห็นคำสั่งนี้”

แล้วอย่างนี้จอมพลพิบูลสงครามต่อท่านญี่ปุ่นหรือว่าเข้า
กับญี่ปุ่นจนสุดจิตสุดใจ ก็ขอให้พิจารณากันดู

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะให้คำตอบแก่
สาธุชนได้แล้วว่า การเข้ามาของทหารญี่ปุ่นผู้รุกรานกับการ
เข้ามาของทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่ “บทความ” เรียกว่า
“ทหารแขก” เป็นการเข้ามาในลักษณะเดียวกันหรือต่างกัน

ฉะนั้น ในการที่ “บทความกล่าวว่า” ทหารญี่ปุ่น
อยู่หรือทหารแขกอยู่ก็ย่อมเป็นการขายชาติอย่างเดียวกัน....”
จึงเป็นคำกล่าวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งอคติ 4 ประการอย่าง
บริบูรณ์ (ฉันทาคติ=ลำเอียงเพราะรัก, โทษาคติ=ลำเอียง
เพราะโกรธ, โมหาคติ=ลำเอียงเพราะเขลา, ภยากติ=ลำเอียง
เพราะกลัว)

ข้อ 2

เกี่ยวกับปัญหาการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 “บทความ” ของหลักไทดกล่าวว่า

“...นอกจากนั้นความเสมอภาคที่เขียนไว้ในสนธิสัญญาแก้ไขใหม่ก็เป็นความเสมอภาคในตัวหนังสือ ไม่ใช่ความเสมอภาคในความเป็นจริง ตัวอย่างสนธิสัญญาใหม่กับอังกฤษมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“คนในบังคับอัครราชผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายมีสิทธิ์ (ก) ที่จะเข้ามาเดินทางและมีถิ่นฐานที่อยู่และออกไปจากอาณาเขตแห่งอัครราชผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง....(ข) ประกอบการพาณิชย์ หัตถกรรม อุตสาหกรรม วิชาชีพและอาชีพและค้าสินค้าได้ทุกชนิดที่ค้าขายได้โดยชอบด้วยกฎหมายใช้ตัวแทนตามที่ตนเลือกสรรและโดยทั่วไป การทำการใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องและจำเป็นแก่การค้า และรับมรดกครอบครองเช่าและยึดถือทรัพย์สินไม่ว่าสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่ตนครอบครองอยู่โดยชอบด้วยกฎหมายนั้น โดยการขายแลกเปลี่ยนให้สมรส พันัยกรรม หรือวิธีอื่นใดตามเงื่อนไขอย่างเดียวกับที่^{๕๕}ตนหรือจะ^{๕๕}ได้^{๕๕}ตน สำหรับในบังคับแห่งอัครราชผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง”

“และสนธิสัญญากับญี่ปุ่นมีความตอนหนึ่งว่า

“คนญี่ปุ่น ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกับคนในบังคับพื้นเมือง
ในอันจะดำเนินการพาณิชย์และหัตถกรรมและสินค้าทุกชนิด
ที่ค้าได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่ากระทำด้วยตนเองหรือ
ตัวแทน โดยลำพังหรือมีหุ้นส่วนกับคนต่างด้าวหรือคนใน
บังคับพื้นเมือง” และ “จะได้รับอนุญาต” ให้เป็นเจ้าของ
หรือเช่าและยึดถือโรงเรือน โรงหัตถกรรม คลังสินค้าและ
โรงงานที่จำเป็น และเช่าที่ดินเพื่อเป็นประโยชน์แก่การเป็น
ถิ่นที่อยู่ การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การศาสนา การ
กุศล และการอื่น ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อใช้เป็น
สถานที่อย่างเดียวกับคนในบังคับพื้นเมือง”

“นี่คือตัวอย่างของสนธิสัญญาใหม่ที่คณะราษฎรได้แก้ไขกับต่างประเทศ และในการแถลงเรื่องนี้ต่อสภาผู้แทน
ราษฎร เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2480 อาจารย์ปรีดี ฯ ใน
ฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้แถลงว่า
“ในประเทศของเขา เราได้ขอร้องที่จะได้ฐานะของคนไทย
ในประเทศของเขานั้น ได้รับสิทธิในฐานะที่เขาได้รับอนุ-
เคราะห์ยิ่ง”

“การที่ต่างฝ่ายได้รับสิทธิในฐานะที่ได้รับอนุเคราะห์
ยิ่ง (ภาษาการทูต) เช่นนี้ ตามตัวหนังสือย่อมแสดงความ

เสมอภาค แต่ตามความเป็นจริงคือไทยเสียเปรียบ เพราะประเทศเหล่านั้นเป็นเศรษฐกิจ ประเทศไทยเป็นคนจน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจระหว่างเศรษฐกิจกับคนจน ก็คือให้โอกาสแก่เศรษฐกิจเอาเปรียบคนจน และคนจนเสียเปรียบเศรษฐกิจการปฏิบัติความเสมอภาคดังกล่าว ก็จะมีแต่คนอังกฤษ คนญี่ปุ่นเท่านั้นมาประกอบเศรษฐกิจในประเทศไทย แต่ไม่มีคนไทยไปประกอบเศรษฐกิจในอังกฤษและในญี่ปุ่น ผลของการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าว ก็คือไทยเสียเปรียบทางเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจหนักลงทุกทีดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน” (หลักไถฉบับที่ 87)

นี่คือ “บทความ” ของหลักไถที่วิจารณ์การแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก่อนที่จะพิจารณาบทความนี้ว่าถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์หรือไม่ ขอให้เราได้ศึกษาคำอภิปรายของท่านปริทัศน์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่ง “บทความ” ได้ยกเอาคำอภิปรายเพียงประโยคเดียวมารองรับสิ่งที่ “บทความ” เรียกว่า “สนธิสัญญาใหม่” ที่ “บทความ” ยกตัวอย่างสนธิสัญญาใหม่ระหว่างไทย-อังกฤษ และไทย-ญี่ปุ่นซึ่งเป็นข้อความเกี่ยวเนื่องกับปัญหาเศรษฐกิจ

ขึ้นมาเป็นเป้า แล้วเอา “ประโยชน์หนึ่ง” ของคำอภิปราย
ของท่านปรีดีที่พูดถึงความเสมอภาค (ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง)
ระหว่างไทยกับนานาชาติจากผลของการแก้ไขสนธิสัญญาใหม่
ซึ่ง “บทความ” ได้นำมาชี้ให้เห็นอย่าง “ตรรกะ” ว่า เป็น
ความเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจกับคนจน ซึ่งผลของมันก็คือ
“ไทยเสียเปรียบทางเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจทั้งหลายทุกที่ทั้ง
ที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน....”

หมายความว่าที่เศรษฐกิจของไทยแย่อยู่ทุกวันนี้เป็น
ผลสืบเนื่องมาจากการแก้ไข สนธิสัญญาที่คณะราษฎรที่มิท่าน
ปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง
ประเทศได้กระทำในครั้งนั้น “บทความ” จึงเรียกร้องใน
คอลัมน์ถัดไปว่า

“ทั้งนี้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้พิจารณาว่า การที่คณะ
ราษฎรยกย่องการแก้ไขสนธิสัญญา “เสมอภาค” ทางเศรษฐกิจ
เสียเลิกลอย และปลุกฝังกันมาเป็นเวลายาวนานนั้น เป็น
สิ่งที่ควรสลัดทิ้งเสีย ไม่ควรยึดถือเป็นแบบฉบับอีกต่อไป
เพราะนั่นคืออุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จของ
การปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทย”

ตั้งกล่าวแล้วว่าก่อนที่จะพิจารณาว่า “บทความ”
ตั้งกล่าวเคารพต่อสัจจะทางประวัติศาสตร์หรือไม่เราก็ควรจะ
ได้ศึกษาคำอภิปรายตัวจริงของท่านปรีดีฯ ที่ “บทความ”
ได้อ้างถึงเสียก่อน

ประเทศต่าง ๆ ที่ลงนามเพื่อแก้ไขสัญญากับประเทศ
สยามในครั้งนั้นรวม 13 ประเทศ มีดังนี้

(1) ประเทศอังกฤษ (2) ประเทศสวีเดน (3) ประเทศเดนมาร์ก (4) ประเทศ
สหรัฐอเมริกา (5) ประเทศนอร์เวย์ (6) ประเทศเบลเยียม
(7) ประเทศอิตาลี (8) ประเทศฝรั่งเศส (9) ประเทศญี่ปุ่น
(10) ประเทศเยอรมันนี (11) ประเทศเนเธอร์แลนด์ (12)
(13) ประเทศปอร์ตุเกส

ครั้นวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2480 รัฐบาลจึงได้นำสัญญา
ที่แก้ไข^๕เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอความเห็นชอบ
ตามรัฐธรรมนูญ

ในการพิจารณาเรื่องนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศคือท่านปรีดีฯ ได้แถลงต่อสภาว่าดังนี้

“รัฐบาลขอเสนอหนังสือสัญญาซึ่งรัฐบาลได้ลงนามกับ
นานาประเทศดังปรากฏความตามที่ท่านประธานสภา ได้แจก
แก่สมาชิกทั้งหลายแล้ว

“ในการที่รัฐบาลจำต้องขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อนที่จะให้สัตยาบันนั้น ก็เพราะเหตุว่าหนังสือสัญญาเหล่านี้ จำเป็นจะต้องมีการออกพระราชบัญญัติในภายหลังอีก

“ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะได้ขอชี้แจงถึงข้อความทั่วไปอันเกี่ยวกับหนังสือสัญญาซึ่งรัฐบาลได้เสนอมานี้ในชั้นต้น สภาฯ นัย่อมจะทราบอยู่แล้วว่า หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีการค้าขายและการเดินเรือซึ่งเราได้มีอยู่แต่ก่อนนั้น มีข้อกำหนดจะแก้อยู่ 3 ประการ เพราะเหตุว่าในประการแรก หนังสือสัญญาเหล่านั้นได้มีข้อจำกัดอิสรภาพ ดังเช่นในเรื่องอำนาจศาลเป็นต้น

“ในเรื่องอำนาจศาลนั้น ตามหนังสือสัญญาที่มีอยู่ก่อนได้มีข้อกำหนดไว้ว่าประเทศยกเว้นเยอรมันกับสวิสเซอร์แลนด์ มีสิทธิ์ที่จะถอนคดีได้ จนกว่าจะได้ออกประมวลกฎหมายครบถ้วนเป็นเวลา 5 ปี นี่ก็นับว่าเป็นการจำกัดอิสรภาพของสยามได้อีกอย่างหนึ่ง และนับตั้งแต่วันที่เรได้ออกประมวลครบถ้วนมานั้นยังหาได้ถึง 5 ปีไม่ ด้วยเหตุฉะนั้นเมื่อเราถึงคราวในการเจรจาสัญญาครั้งนี้โดยเหตุว่าทางฝ่ายเราพยายามร้องขอนานาประเทศได้สละสิทธิ์ถอนคดีเสียในทันทีทันใด นี่เป็นผลก็ปรากฏอยู่แล้วว่านานาประเทศ

ส่วนมาก ได้ยอมสละสิทธิ์ ถอนกักให้ในทันที ซึ่งทั้งนี้ถ้าหากว่าเขาจะกระทำ ได้ภายในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญของเขา แต่ว่าประเทศใดซึ่ง ในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญของเขา ซึ่งไม่อาจจะสละได้โดยทันที ประเทศนั้นก็ย่อมที่จะให้คำมั่นไว้ว่าในระหว่างนี้เขาจะไม่ใช้สิทธิ์ถอนกัก และในเรื่องอำนาจศาลนี้แทนที่เราจะใช้สิทธิ์นอกอาณาเขตให้หลุดพ้นจากสยามแล้ว เราได้พยายามอีกชั้นหนึ่ง คือว่าในประเทศของเขา เราได้ขอร้องที่จะให้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขานั้น ได้รับสิทธิในฐานะที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ทั้งนี้ท่านทั้งหลายก็ย่อมได้ทราบอยู่แล้วว่า นานาประเทศที่มีเมืองขึ้นนั้นย่อมมีศาลอยู่สองชนิด คือศาลสำหรับชาวยุโรปอย่างหนึ่ง และศาลสำหรับคนพื้นเมืองอย่างหนึ่ง และในการทั่วไปในเมืองขึ้นต่าง ๆ เหล่านั้นคนไทยที่ไปเกิดกคขึ้น แทนที่จะไปชำระในศาลพื้นเมือง คนไทยเราก็จะได้ชำระในศาลที่เขาได้มีไว้ใช้สำหรับคนยุโรป นั่นก็เป็นอีกชั้นหนึ่งซึ่งเราได้ก้าวออกไป นอกจากข้อจำกัดอิสรภาพนั้น ก็มีในเรื่องเก็บภาษีอากรซึ่งตามสัญญาในทุกวันนี้ก็มีข้อจำกัดมิให้เก็บภาษีสินค้าบางอย่างมีกำหนดเวลา 10 ปีนี้เช่นกันว่าในเรื่องสินค้าผ้าและในเรื่องรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งมีกำหนดกันไว้แต่เดิมว่าเราจะเก็บได้แต่เพียงเท่านั้นเท่านั้น แต่

ว่าในสัญญาต่อไปนี้สิทธิในเรื่องเก็บภาษีศุลกากร เราได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยแท้จริงว่า การเก็บศุลกากรให้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศนั้น ทั้งนี้ก็มีความว่าในกรณีของสยามนั้น ข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้เป็นอันหมดไป และเราก็ได้เขียนไว้ให้ชัดเจนในสัญญานั้น นอกจากนั้นยังมีข้อที่ผูกมัดประเทศสยามฝ่ายเดียวอีก ข้อนี้เราก็ควรจะจัดการแก้ไขเสียให้เสร็จสิ้นไป และข้อผูกมัดจำกัดประเทศสยามฝ่ายเดียว มีในเรื่องให้กินอากรในเมื่อนำของกลับออกไปอย่างหนึ่งหรือข้อผูกมัดมิให้เก็บศุลกากรในเขต 25 กิโลเมตรตามชายแดนแม่น้ำโขง เรื่องนี้ได้สืบมาตั้งแต่สัญญา ร.ศ. 112 และเป็นสัญญาซึ่งเราไม่สามารถจะยกเลิกได้ แต่ว่าในการเจรจาสัญญาคราวนี้ทางฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้เจตนาดีที่จะยอมยกเลิกข้อกำหนดนี้ให้เราเก็บศุลกากรในเขต 25 กิโลเมตรนั้น และนอกจากนั้นยังมีข้อผูกมัดที่ให้คนในบังคับอังกฤษ, ฝรั่งเศส ถือกรรมสิทธิ์หรือสังหาริมทรัพย์ได้เหมือนกับอย่างคนไทย ในเรื่องนี้เราก็ได้พยายามที่จะปิดเบาหรือแก้ไขไป เพราะเหตุว่าในสัญญาที่ได้มีอยู่แต่เดิมนั้น เมื่อคนในบังคับอังกฤษและคนในบังคับฝรั่งเศสมีสิทธิในอสังหาริมทรัพย์เหมือนอย่างคนไทยแล้ว ประเทศอื่นๆ ก็ได้ทำสัญญากับสยาม

แม้ว่าจะมิได้เขียนไว้ในข้อนี้เหมือนกับคนในบังคับอังกฤษก็
 ก็ แต่ว่าผลแห่งสัญญานี้ก็ย่อมทำให้ชาติต่าง ๆ นั้นได้สิทธิ
 เหมือนอย่างคนในบังคับอังกฤษ จริงอยู่การเซ็นสัญญาทาง
 ไม่ตรึงกับนานาประเทศก็อ้างจะให้เราถือหลักในเรื่องนี้ คือ
 ถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน หมายความว่าเขาก็ยอมให้คน
 ไทยมีกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศของเขา แต่ว่าเราเห็นโดย
 สภาพของการณ์แล้วคนไทยเราที่จะไปอยู่ในนานาประเทศ
 นั้นน้อยกว่าที่คนต่างประเทศจะเข้ามาอยู่ในสยาม เหตุฉะนั้น
 ในการเจรจาคราวนี้ เราจึงได้ปลดเปลื้องมิให้มีข้อที่ถ้าพูด
 ตามหลักการแล้ว ตามตัวหนังสือก็มีสิทธิ์เสมอภาคกัน แต่ว่า
 ในทางปฏิบัติไม่มีสิทธิ์เสมอภาค เราจึงได้แก้สัญญาเสียใหม่
 ไปในทำนองที่ว่าอสังหาริมทรัพย์อันจักว่าเป็นสาธารณะ
 สมบัติของแผ่นดินนั้น เราจะสงวนไว้ให้แก่คนไทย ก็แปลว่า
 เราได้ก้าวไปอีกขั้นหนึ่งที่เราจะได้สงวนทรัพย์สินอันสำคัญ
 ไว้ให้แก่คนไทยของเรา และเพื่อจะได้สงวนทรัพย์สินสมบัติอัน
 ไว้ให้แก่ลูกหลานภายหน้าด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อผูกมัดใน
 เรื่องบุตรของชาวยุโรปและชาวเอเชียที่เกิดในประเทศสยาม
 จกทะเบียนเป็นคนชาติอังกฤษและฝรั่งเศสได้ ข้อสัญญา
 เหล่านี้ที่ได้ทำกับต่างประเทศบางสัญญาเป็นสัญญาซึ่งไม่มี

กำหนดระยะที่เราจะบอกเลิกได้เหมือนกัน แต่ว่ามาในคราวนี้ประเทศที่ได้มีสัญญากับเราอันเป็นการผูกมัดตั้งกล่าวแล้ว ได้ยอมที่จะให้เราแก้ไขในข้อนี้ เหตุฉะนั้นข้อผูกมัดอันเกี่ยวแก่ในเรื่องสัญญาเราจึงได้แก้ไขให้ปลดปล่อยไป มีเป็นต้นว่า ตั้งแต่วันใช้สัญญาใหม่บุคคลใด ๆ ที่จะเกิดในประเทศสยามจะถือว่าเป็นคนชาติสยามทั้งหมด ยกเว้นแต่ฝ่ายอังกฤษซึ่งได้ร้องขอว่า ผู้ที่มีสิทธิ์จดทะเบียนอยู่ก่อนวันใช้หนังสือสัญญาใหม่นั้น ขอให้ได้รับยกเว้นจากการรับราชการทหาร และฝ่ายฝรั่งเศสร้องขอว่าตราบไตที่คนไทยซึ่งเกิดในประเทศฝรั่งเศสเลือกเป็นคนไทยได้ ก็ขอให้รัฐบาลพิจารณาด้วยดี ในคำขอของสัญชาติสยามของคน ชาติฝรั่งเศสที่เกิดในสยาม เพื่อเป็นการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติกัน นี่ตามที่เราได้ตกลงต่อกัน ทั้งนี้ก็แปลว่าได้ถูกต้องตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศอยู่แล้ว และกฎหมายระหว่างประเทศก็มีอยู่ว่า บุคคลต่างตัวซึ่งได้ประสงค์จะอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใด ก็ถือว่าเป็นคนที่มีสัญชาติของประเทศนั้น และเมื่อบุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะก็มีสิทธิ์ที่จะเลือกถือสัญชาติตามบิดาของเขาได้ นี่สำหรับคนไทยเราซึ่งไปเกิดในอินโดจีนเราก็มีสิทธิ์เช่นนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นคนของเขาที่มาเกิดในสยามก็ต้อง

ยอมให้สิทธิเช่นเดียวกัน แต่ว่าการที่เขาจะสละสัญญาหรือไม่นั้น เป็นข้อเท็จจริงเมื่อถึงบรรลุนิติภาวะแล้ว ถ้าหากว่าประโยชน์ที่เขาจะพึงได้จากการที่เป็นคนไทยก็กว่าจะเป็นคนต่างด้าว ถ้าเช่นนั้นแล้วก็ไม่คิดสละสัญชาติ ถ้าจะว่าไปแล้วก็เป็นสิ่งที่ได้เปรียบหรือเสียเปรียบอะไรต่อกัน แต่กลับเป็นตรงกันข้ามคือว่าสัญญาเราผูกมัดไว้แต่เดิม เราได้ปลดปล่อยมา นอกจากนั้นสัญญาซึ่งได้มีอยู่ก่อนแล้วยังมีข้อห้ามอีกหลายอย่าง เช่นในเรื่องการผูกขาด เราได้แก้ไขให้หมดสิ้นไปคือหมายความว่าต่างฝ่ายต่างมีสิทธิ์ที่จะตั้งการผูกขาดหรือที่เรียกว่าโมโนโพลี (MONOPOLY) นอกจากนั้นยังมีข้อจำกัดนโยบายที่ไม่สะดวกคือในการเรียกเพื่อราชการทหาร หรือตามที่เคยได้ทราบกันอยู่แล้วว่า ทางฝ่ายเราได้มีพระราชบัญญัติอุกหนุนราชการทหารแต่ว่าการที่จะเรียกร้องให้อุดหนุนราชการทหารนั้น แต่เดิมมาเราก็เรียกร้องได้แต่คนไทยเท่านั้น แต่ต่อไปนี้ไม่ว่าคนไทยหรือคนต่างด้าวก็เรียกร้องได้เช่นเดียวกัน รวมใจความสำคัญที่รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขเจรจาสัญญาก็มีอยู่ดังได้กล่าวมาแล้ว

“ทั้งนี้ ส่วนข้อสัญญาต่าง ๆ นั้นในชั้นแรกทีเดียว ทางรัฐบาลได้ยื่นไปตามรูปอันเดียวกันหมดในทุกประเทศ แต่ว่า

ในการเจรจาสัญญาเป็นธรรมตาอยู่เองที่เราจะยอมอนุโลมตามแบบของแต่ละประเทศของเขาเหมือนกัน เพราะเหตุว่าแต่ละประเทศก็มีแบบสัญญาอยู่อย่างหนึ่ง และทางฝ่ายเราก็ประสงค์ให้มีแบบอีกอย่างหนึ่ง นี่ในการเจรจาก็ต้องผ่อนสั้นผ่อนยาว ให้มีรูปเช่นเดียวกัน ซึ่งสาระสำคัญนั้นก็คือว่าสิ่งใดซึ่งจะเกี่ยวแก่การจำกัดอิสรภาพของเราก็คือหรือว่าจำกัดในเรื่องนโยบายของเราก็คือ หรือว่าสิ่งใดที่จะทำให้ไม่มีการเสมอภาคกันก็คือนับว่าเป็นสาระสำคัญ สัญญาทุกฉบับที่ได้ทำมา ส่วนนั้นก็ให้มีหลักเกณฑ์เป็นไปในทำนองเดียวกันทั้งนั้น ส่วนในข้อปลีกย่อยต่าง ๆ นั้นปรากฏอยู่ในหนังสือสัญญาซึ่งได้นำมาเสนอต่อสภาฯ และซึ่งได้แจกต่อท่านสมาชิกทั้งหลายแล้ว

“หนังสืออีกอย่างหนึ่งซึ่งควรจะต้องแจกต่อท่านทั้งหลายก็คือว่าในระหว่างที่หนังสือสัญญาเก่าหมดไป เพราะเหตุว่าเราได้บอกเลิกสัญญาเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 ตามปกติแล้วสัญญาที่เราได้ทำนั้นมีกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่กรณีจำเป็นซึ่งเราได้ทำเพียง 6 เดือน กาลก็ล่วงเลยพ้นกำหนดแล้ว ก็หมายความว่าหนังสือสัญญาเก่าหาได้ผูกพันไม่ แต่ว่าทางฝ่ายเราได้ยอมที่ได้ทำความตกลงชั่วคราวเพื่อ

ให้คงได้ใช้สิทธิเดิมไปก่อน ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแบบแห่ง
 ธรรมเนียมระหว่างประเทศ แต่ว่าเพื่อให้แตกต่าง
 สัตยาบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงได้กำหนดไว้ 4 เดือน
 เป็นอย่างมาก คือหมายความว่าในการที่รัฐบาลได้กระทำลง
 ไปนั้นก็ได้เพียงแต่ให้คำมั่นที่จะรักษาสหิทธิของเขาเท่านั้น
 หมายความว่าไม่เป็นการที่จะผูกมัดทางฝ่ายนิติบัญญัติแต่อย่าง
 ใดเลย เว้นไว้แต่กับประเทศอังกฤษนั้น อังกฤษต้องการที่
 จะให้เราให้ถ้อยคำที่จะให้คำมั่นสัญญาทีเดียว ในกรณีที่เกี่ยวข้อง
 กับอังกฤษเราจึงได้เถียงไปว่าเมื่อเราให้คำมั่น คำมั่นที่เรา
 ให้นั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน
 ดังปรากฏในหนังสือท้ายสัญญาของอังกฤษแล้ว

“เท่าที่ข้าพเจ้าได้ชี้แจงมา ดังได้กล่าวมาแล้ว ก็เพื่อ
 ที่จะให้สภาฯ ได้ทราบถึงหลักการสำคัญแห่งการที่ได้เจรจา
 แก่ไขหนังสือสัญญาใหม่ แต่ว่าในการที่จะพิจารณาให้ความ
 เห็นชอบหรือไม่นั้น รัฐบาลเห็นว่าหนังสือสัญญานี้ย่อมเป็น
 สิ่งสำคัญสำหรับประเทศ เหตุฉะนั้นการที่เราจะวินิจฉัยกัน
 ให้เสร็จไปรวดเร็วขึ้นย่อมเป็นการไม่ควร รัฐบาลจึงได้
 เสนอขอให้สภาฯ ได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อไป
 พิจารณาเรื่องนี้ก่อนที่สภาฯ จะให้ความเห็นชอบ ถ้าหากว่า

สภาฯ ได้วินิจฉัยว่าสมควรที่จะตั้งคณะกรรมการวิสามัญ
ขึ้นไปพิจารณาเสียก่อนแล้ว นี่ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลจะไม่
ร้องขอให้เป็นการประชุมลับ แต่ถ้าหากว่าทางสภาฯ เห็นว่า
ไม่สมควรที่จะตั้งคณะกรรมการไปพิจารณาก่อนให้ความ
เห็นชอบ นี่ในเรื่องเช่นนี้ก็ต้องมีการอภิปรายอะไรกันไป
มากมาย และรัฐบาลก็จะขอให้มีการประชุมลับ

“ในชั้นนี้ขอให้สภาฯ ได้โปรดวินิจฉัยในเบื้องต้นเสีย
ก่อนว่าสมควร จะตั้งกรรมการวิสามัญขึ้นไปพิจารณา ไป
สอบสวนเรื่องนี้หรือไม่ก่อนที่จะให้ความเห็นชอบ และอีก
ประการหนึ่งในวันนี้รัฐบาล ได้ลงนามหนังสือสัญญากับประ-
เทศเนเธอร์แลนด์ ข้าพเจ้าได้พยายามที่จะแจกแก่ท่านสมาชิก
ให้ทันก่อนเข้าประชุม แต่ทว่าไม่สามารถที่จะแจกให้ทันได้
เพราะเหตุว่าเพิ่งได้ลงนามกันเสร็จเมื่อเที่ยงวันนี้เอง และได้
พยายามพิมพ์ทั้งคำภาษาอังกฤษและคำภาษาไทย เหตุฉะนั้น
การแจกหนังสือสัญญาที่ได้เซ็นกับประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น
จึงยังแจกท่านไม่ได้ก่อนเวลาหนึ่งชั่วโมง แต่อย่างไรก็ตาม
รัฐบาลได้ขอรับรองมายังสภาฯ แล้ว ขอให้พิจารณาสัญญาที่
รัฐบาลได้เซ็นกับประเทศเนเธอร์แลนด์ ไปชุดเดียวกันกับ
สัญญาที่ได้เสนอมาก่อนแล้ว ถ้าหากว่าสภาฯ เห็นไปในทาง

ที่จะให้คณะกรรมการแล้ว ก็ขอได้โปรดพิจารณาสัญญา
ซึ่งรัฐบาลได้เซ็นกับประเทศเนเธอร์แลนด์นั้นพร้อมกันไป
ด้วย ในบันทึกก็ประเด็นมีอยู่เพียงอย่างเดียวว่าสภาฯ จะตั้ง
คณะกรรมการวิสามัญขึ้นไปสอบสวนเสียก่อนหรือไม่”

ในที่สุทัศน์ประชุมได้ลงมติตั้งกรรมการรวม 11 นาย
เพื่อพิจารณาสัญญาเหล่านี้เสียก่อนแล้วรายงานต่อสภาฯ

เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ภายหลังเมื่อคณะกรรมการ
ธิการได้รายงานการพิจารณาสัญญาและสอบสวนสัญญาตาม
ที่รัฐบาลเสนอแล้ว ที่ประชุมสภาฯ ได้ลงมติเห็นชอบใน
สัญญาเหล่านี้ทุกฉบับตามที่รัฐบาลเสนอมา

(รายงานฯ สภาผู้แทนราษฎร ปี 2480 ครั้งที่ 14
หน้า 780 กัดจากหนังสือ “รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี”
บันทึกโดยนายประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ อดีตเลขาธิการรัฐสภา)

ทั้งที่ยกมาอ้างนี้คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในการ
แก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475

แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้นั้น “บทความ”
ในหลักไทยที่ยกมาข้างต้น (โปรดย้อนกลับไปทบทวนพิจารณา

ใหม่อีกครั้งหรือ ไปอ่านบทความดังกล่าวในหลักไถฉบับที่ 87) ได้ “บิตเบือน” ไปให้เห็นเป็นชั่วร้าย เช่น

คำอภิปรายของท่านปรีดีในตอนต้นที่มีข้อความประโยคหนึ่งว่า “... คือว่าในประเทศของเขา (ต่างประเทศ-ผู้เขียน) เราได้ขอร้องที่จะให้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขา นั้น (ต่างประเทศ-ผู้เขียน) ได้รับสิทธิในฐานะที่เขา (ต่างประเทศ-ผู้เขียน) ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (คือเท่ากับสิทธิที่ต่างประเทศ ได้รับจากประเทศสยาม หรือนัยหนึ่งคือมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน-ผู้เขียน)”

ก่อนที่ท่านปรีดีจะอภิปรายมาถึงประโยคข้างบนนี้ ท่านได้พูดถึงการแก้ไขสนธิสัญญาเรื่องความเสมอภาคในทางศาล ซึ่งท่าน ได้กล่าวว่าใน สนธิสัญญานั้นนอกจากจะแก้ไขยกเลิกสภาพนอกอาณาเขต ก็หมายความว่าคนต่างด้าวมาทำผิดในเมืองไทยจะต้องขึ้นศาลไทยแล้ว ในสัญญานั้นยังได้ก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง คือคนไทยที่ไปทำผิดในต่างประเทศอาณานิคมของฝรั่งหรือแม้ ในเมืองฝรั่งเองก็ให้มีสิทธิขึ้นศาลฝรั่งอย่างเท่าเทียมกับฝรั่ง เพราะในประเทศอาณานิคมของฝรั่งนั้นมีศาลสำหรับพิจารณาคดีคนพื้นเมืองศาลหนึ่งและสำหรับพิจารณาคดีของคนยุโรปอีกศาลหนึ่ง ก่อนที่จะมีการแก้ไขสัญญาดัง

กล่าวนี้ คนไทยที่ไปทำผิดในประเทศอาณานิคม ไม่ว่าจะใน
มลายู ในอินโดจีน ในอินโดนีเซีย ในพม่า ฯลฯ จะต้อง
ขึ้นศาลคนพื้นเมือง แต่เมื่อแก้ไขสัญญาอันอัปยศนั้นแล้ว
คนไทยที่ไปทำผิดในดินแดนเหล่านั้น มีสิทธิ์ที่จะขึ้นศาลของ
คนผิวขาวอย่างเสมอเหมือนกับผู้เป็นเจ้าของอาณานิคมนั้น ๆ
อย่างนั้นแหละที่เรียกว่า “ได้รับอนุเคราะห์” คือมีความเสมอ
กัน ก็เช่นเดียวกับในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีศาล
อยู่ 2 ชนิด คือสำหรับพิจารณาคดีไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินศาล
หนึ่ง สำหรับไว้พิจารณาคดีพระราชวงศ์ศาลหนึ่ง ขึ้นอยู่กับ
กระทรวงวัง แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณา
ญาสิทธิราชย์มาเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อ 24
มิถุนายน 2475 แล้ว จึงได้ยกเลิกศาลพระราชวัง คนไทย
ทุกคนไม่ว่าไพร่หรือเจ้าเมื่อมีคดีเกิดขึ้นก็จะพิจารณาในศาล
เดียวกัน คือได้รับอนุเคราะห์ยิ่งเท่าเทียมกัน

แต่ “บทความ” หลักไท มีเจตนาเขียนอย่างฉ้อฉล
บิดเบือนโดยยกเอาประเด็นปัญหาเศรษฐกิจขึ้นมาพูด แล้ว
ยกตัวอย่าง บางตอน ของสัญญา กับ อังกฤษ และ ญี่ปุ่น ที่ว่าด้วย
ปัญหาเศรษฐกิจ ไปเชื่อมโยงกับคำอภิปรายของท่านปรีดี

ที่กล่าวถึงความเสมอภาคทางศาล “บทความ” ได้เชื่อมโยงอย่างฉอฉลึงนี้

“นี่คือตัวอย่างของสนธิสัญญาใหม่ที่คณะราษฎรได้แก้ไขกับต่างประเทศและในการแถลงเรื่องนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2480 (หลักไทม์บอกว่า 2490) อาจารย์ปรีดีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แถลงว่า “ในประเทศของเราเราได้ขอร้องที่จะให้ฐานะของคนไทยในประเทศของเขานั้น ได้รับสิทธิในฐานะที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (เท่าเทียมกับคนต่าง้าวของประเทศเหล่านั้นได้รับสิทธิในฐานะที่เขาได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง)”

อนึ่งข้อความในวงเล็บเป็นข้อความที่ “บทความ” หลักไทใส่เอาเอง แต่ใส่เครื่องหมายแสดงว่าเป็นคำอภิปรายของท่านปรีดี เพราะคำอภิปรายตัวจริงที่ผมคัดลอกมาพิมพ์ไว้ข้างต้นนั้นไม่มีข้อความดังกล่าว ก็ไม่เสียหายอะไรหากเป็นการขยายความให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ก็ไม่ควรจะจับยัดเข้าไปในคำอภิปรายเพราะผู้อภิปรายไม่ได้กล่าวถ้อยคำเช่นนั้น ผมจึงใส่วงเล็บเอาไว้ให้เป็นที่สังเกต

แล้ว “บทความ” ก็จวกเข้าให้ว่า “การที่ต่างฝ่ายได้รับสิทธิในฐานะที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (ภาษาการทูต) เช่นนี้

ตามตัวหนังสือย่อมแสดงความเสมอภาค แต่ตามความเป็นจริง
คือไทยเสียเปรียบ เพราะประเทศเหล่านั้นเป็นประเทศเศรษฐกิจ
กิจประเทศไทยเป็นคนจน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
ระหว่างเศรษฐกิจกับคนจน ก็คือให้โอกาสแก่เศรษฐกิจเอาเปรียบ
คนจนและคนจนเสียเปรียบเศรษฐกิจ การปฏิบัติความเสมอภาค
ดังกล่าวก็จะมีแต่คนอังกฤษคนญี่ปุ่นเท่านั้นมาประกอบเศรษฐกิจ
ในประเทศไทย แต่ไม่มีคนไทยไปประกอบเศรษฐกิจ
ในอังกฤษและญี่ปุ่น....”

ถูกแล้ว, ถ้าฟังตามความสัมพันธ์ของเหตุและผลหรือ
ตรรกแล้ว ก็เป็นอย่างที่ “บทความ” กล่าวอ้าง แต่ข้อ
เท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับข้อความที่ท่านปริศนากิ-
ปรายตอนนั้นมันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ก็คือปัญหาเรื่องศาลดังกล่าว
มาแล้ว แต่ “บทความ” หลกัให้อาศัยความเจนจัดในตรรก
บิดเบือนให้ผู้อ่านที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้มาอย่างรอบด้านหลง
เข้าใจผิดไปจากความเป็นจริง จึงเป็นการประกอบอาชญา-
กรรมทางปัญญาที่น่าละอาย

แล้ว “บทความ” ก็เอาไข่มโนไปชักคณะราษฎรว่า
“ผลของการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าว ก็คือไทยเสียเปรียบ

ทางเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจหนักลงทุกทีดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน....”

คือหมายความว่าที่เศรษฐกิจย่ำแย่อยู่ในปัจจุบันนี้ก็สืบเนื่องมาจากการแก้ไขสนธิสัญญาครั้งก่อนนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดีในประเด็นของการแก้ไขสัญญาเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ คำอภิปรายของท่านปรีดีก็ได้อภิปรายไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าทำให้เรามีอิสระขึ้นหรือว่าเลวลงอย่างใด “บทความ” วิจารณ์ และใน “บทความ” นั้นได้อ้างคำอภิปรายของท่านปรีดี จึงเป็นการยืนยันได้ว่าผู้เขียน “บทความ” นั้นได้อ่านคำอภิปรายของท่านปรีดีมาแล้ว จึงน่าจะรู้และต้องรู้ว่าคำอภิปรายของท่านปรีดีทั้งกล่าว ก็ชี้ให้เห็นผลประโยชน์ที่สยามจะได้รับจากการแก้ไขสัญญานั้นอย่างไรบ้าง ไม่ใช่เป็นเพียงความเสมอภาคตามตัวหนังสือเท่านั้น เพราะในประเด็นนี้ท่านปรีดีได้อภิปรายว่าดังนี้

“จริงอยู่ การเซ็นสัญญาทางไมตรีกับนานาประเทศก็อ้างเนื้อหาที่จะให้เราถือหลักในเรื่องนี้ คือถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน หมายความว่าเขาก็ยอมให้คนไทยมีกรรมสิทธิ์ในเมืองเขา หรือเขาขอร้องบ้างที่จะให้คนของเขาได้มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศสยาม แต่ว่าเราเห็นโดยสภาพของการณ์แล้ว

คนไทยเราที่จะไปอยู่ในนานาประเทศนั้นน้อยกว่าที่คนต่างประเทศที่จะเข้ามาในสยาม เหตุฉะนั้นในการเจรจา^๕ เราจึงได้ปลดปล่อยมิให้มีข้อที่ถ้าพูดตามหลักการแล้ว ตามทัวหนังสือก็มีสิทธิ์เสมอภาคกัน แต่ว่าในทางปฏิบัติไม่มีสิทธิ์เสมอภาค เราจึงได้แก้ไขสัญญาเสียใหม่ไปในทำนองที่ว่า อสังหาริมทรัพย์อันจัดว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น เราจะสงวนไว้ให้แก่คนไทย....”

นายจิเรก ชัยนาม อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ อดีตนักการทูตคนหนึ่งของเมืองไทย ผู้เขียนหนังสือ “ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2” อันเป็นหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 อันทรงคุณค่ายิ่ง ได้เขียนหนังสือว่าด้วยผลของการแก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 มีความบางตอนดังต่อไปนี้

“สนธิสัญญาใหม่เหล่านี้ได้ทำขึ้นตามหลักการถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน ถือหลักความเป็นธรรมและหลักคุณประโยชน์แก่กันและกัน และเป็นไปตามแบบเสมอภาคอย่างสมบูรณ์ บทที่ไม่เป็นการเสมอภาคกับบทที่จำกัดเสรีภาพของประเทศไทยไว้โดยใช่เหตุในอันจะจัดวางนโยบายแห่งชาตินั้นได้เป็นอัน

หมตสัน หมายความว่าประเทศไทยได้รับอิสรภาพเต็ม
บริบูรณ์ในทางราชการและทางอำนาจศาลกลับคืนมาแล้ว

“หลักการสำคัญที่เนื่องมาจากสนธิสัญญาเหล่านี้ คือ

“ก. อำนาจอศาล

“เมื่อ ค.ศ. 1855-1856 ฝ่ายไทยได้ทำสนธิสัญญากับ
อังกฤษมีข้อความหลายข้อหลายประการ ข้อที่เกี่ยวกับอำนาจ
ศาลนั้นมีว่า กติ^๕ทั้งหลายจะเป็นกติอาญา^๖กติกหรือกติแพ่ง^๗กติก
ซึ่งมีคู่ความ^๘ทั้งสองฝ่ายเป็นคนในบังคับอังกฤษ ให้กงสุล
อังกฤษมีอำนาจพิจารณาพิพากษาฝ่ายเดียว ในสนธิสัญญาที่
ฝ่ายไทยได้กระทำกับประเทศอื่น ๆ ในยุคนั้น ข้อที่เกี่ยวกับ
อำนาจศาลก็ได้ดำเนินตามทำนองที่กล่าวนั้น ระเบียนการ
ศาลที่ว่านี้ทำให้เกิดความไม่สะดวกอยู่บ้าง เช่นแม้กติกที่เกิด
ในหัวเมืองห่างไกลกติก ก็ต้องนำมาให้กงสุลต่างประเทศที่
เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ประจำกรุงเทพ ฯ ได้พิจารณาพิพากษาซึ่งไม่
สะดวกแก่คู่ความและพยาน ต่อมาใน ค.ศ. 1892 ฝ่ายไทย
ได้จัดระเบียบการศาลใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยเนื่อง
ด้วยเหตุเหล่านี้ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องจึงได้ยอมผ่อนผันให้ไทย
ได้รับอำนาจศาลคืนมาเป็นลำดับ จนถึง ค.ศ. 1920-
1926 สนธิสัญญาในยุคนั้นมีโปรโตคอล ว่าด้วยอำนาจศาล

ที่ยอมให้คนในบังคับต่างประเทศที่เกี่ยวข้องขึ้นศาลไทย
ทั้งหมด โดยมีข้อสงวนว่าภายในกำหนด 5 ปี หลังจาก
ฝ่ายไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครอบครัวแล้ว เจ้า
พนักงานทูตหรือกงสุลที่เกี่ยวข้องมีสิทธิที่จะถอนคดีเป็นอัน
ระงับไปภายหลังกำหนด 5 ปีดังกล่าวนี้ ก็โดยฝ่ายเราได้
คาดหมายไว้ว่าฝ่ายเราคงจะจัดทำประมวลกฎหมายได้สำเร็จ
และประกาศใช้ประมวลกฎหมายครอบครัวใน 2-3 ปีภายหลัง
วันใช้สนธิสัญญาที่ได้ทำในยุคนั้น ถ้าการเป็นไปตามที่ได้คาด
หมายไว้สิทธิถอนคดีดังกล่าวนั้นก็คงจะระงับไปก่อนสนธิ
สัญญาเหล่านั้นสิ้นอายุ 10 ปี แต่เผอิญการจัดทำประมวล
กฎหมายของฝ่ายเราได้กินเวลานานกว่าที่คาดหมายไว้ และ
ฝ่ายเราได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครอบครัวเมื่อวันที่ 1
ตุลาคม พ.ศ. 2478 คือเมื่อก่อนสิ้นอายุ 10 ปี ของสนธิ
สัญญายุค ค.ศ. 1920-1926 ไม่นานนัก ต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
จึงยังคงมีสิทธิถอนคดีดังกล่าวข้างต้นนั้นอยู่ต่อไปอีก 5 ปี
คือจนถึงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2483

“เมื่อ พ.ศ. 2479 ก่อนที่ฝ่ายไทยจะบอกเลิกสนธิสัญญา
ยุค ค.ศ. 1920-1926 ใ้มีปัญหว่า การบอกเลิกสนธิ-
สัญญาที่กล่าวนั้นจะเป็นการบอกเลิกโปรโตคอลว่าภัยอำนาจ

ศาลซึ่งตกท้ายหนังสือสัญญานั้น และซึ่งที่กำหนดอายุของตนต่างหาก (คือ 5 ปี ภายหลังที่ฝ่ายไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครอบครัวแล้ว) ด้วยในทวิหรือไม่ว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เปิดให้มีการถกเถียงกันได้มาก แต่เพื่อหลีกเลี่ยงการถกเถียงปัญหาข้อนี้กับต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เมื่อรัฐบาลไทยได้บอกเลิกสัญญาฯ ค.ศ. 1920-1926 ใน พ.ศ. 2479 รัฐบาลไทยได้ใช้วิธีขอร้องให้ต่างประเทศเหล่านั้นยินยอมด้วยดีในอันที่จะยกเลิกสิทธิถอนคดีเสีย ซึ่งเป็นมรดกชั้นสุดท้ายที่ตกทอดมาจากระบบการสภาพภายนอกอาณาเขตในกาลก่อน คำขอร้องของฝ่ายไทยนี้ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้ยินยอมตามด้วยกล่าวคือ

“1) ประเทศที่มีสิทธิถอนคดีได้ตามวิธินิติทางรัฐธรรมนูญก็ได้สละสิทธินั้น อาทิ อังกฤษ, อิตาลี, นอร์เวย์, เดนมาร์ก, เบลเยียม, เนเธอร์แลนด์, โปรตุเกส

“2) ประเทศที่สละสิทธิถอนคดีไม่ได้ตามวิธินิติทางรัฐธรรมนูญของตน แต่ยอมให้ยกเลิกสิทธิถอนคดีโดยสนธิสัญญาที่ทำกันใหม่ และรับรองได้ว่าจะไม่ใช้สิทธินั้นในระหว่างเวลาที่สนธิสัญญาใหม่ยังไม่ประกาศใช้ ก็ได้ให้การรับรองเช่นนั้น อาทิ สวีเดน, ฝรั่งเศส, (สนธิสัญญาฉบับใหม่กับสวีเดน

และฝรั่งเศสได้ประกาศใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2480 และ 27 มกราคม 2481 เป็นต้นไปตามลำดับ)

“3) ประเทศซึ่งตามวิถีทางรัฐธรรมนูญของตนละสิทธิถอนคดี หรือรับรองว่าจะไม่ใช้สิทธินั้นไม่ได้ ก็ได้ยอมให้ยกเลิกถอนคดี โดยสนธิสัญญาที่ทำกันใหม่อาทิญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สนธิสัญญากับญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาได้เป็นอันใช้แล้วแต่วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2480 และ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2481 เป็นต้นไปตามลำดับ ฉะนั้น สำหรับประเทศดังกล่าวนี้สิทธิถอนคดี ก็ได้ระงับสิ้นไปแล้วเหมือนกันตั้งแต่วันที่ที่กล่าวนั้น

“ส่วนสเปนนั้น เมื่อรัฐบาลไทยได้ขอร้องให้ฝ่ายสเปนยินยอมด้วยดีในอันที่จะยกเลิกสิทธิถอนคดีเสีย ฝ่ายสเปนมิได้ทักท้วงมาประการใด จึงเป็นอันถือได้ว่าในกรณีนี้สเปนนี้สิทธิถอนคดีได้ระงับไปแล้ว

“จึงเป็นอันว่าคนต่างด้าวทุกคนในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคนชาติของประเทศที่มีสนธิสัญญากับประเทศไทย หรือไม่ก็ตาม ต้องขึ้นศาลไทยและไม่ได้รับสิทธิพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องนี้ยิ่งไปกว่าคนไทย กล่าวคือ กองศาลต่างประเทศเกี่ยวข้องไม่มีสิทธิที่จะเข้านั่งฟังพิจารณาในศาล และแสดงความเห็นเกี่ยวกับคดีที่พิจารณาได้ต่อไป แต่ถ้าจะเข้า

ไปฟังการพิจารณาของศาลอย่างประชาชนนั้นย่อมทำได้ ศาล
ไม่จำเป็นต้องส่งสำนวนคดีไปยังกงสุลของต่างประเทศที่
เกี่ยวข้อง และกงสุลไม่มีสิทธิที่จะทำความเห็นติดไว้ในสำนวน
คดี ทั้งเจ้าพนักงานหรือกงสุลต่างประเทศ ก็ไม่มีสิทธิถอน
คดีไปจากศาลไทยได้ และในคดีคนต่างด้าวเป็นคู่ความกัน
หรือเป็นเจ้าของทุกชั้นนั้น ก็ไม่จำเป็นต้องมีที่ปรึกษากฎหมาย หรือผู้
พิพากษาที่เป็นชาวยุโรปนั่งฟังการพิจารณายู่ด้วย และคน
ต่างด้าวทุกคนมีสิทธิฎีกาได้ในปัญหาข้อกฎหมาย และทั้งจะ
ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงก็ย่อมทำได้ภายในขอบข่ายแห่งกฎ-
หมายเช่นเดียวกับคนไทย

“พิกัตอัคราสุตการ

“ในสนธิสัญญาที่ไทยได้ทำกับต่างประเทศในยุคนปี ค.ศ.
1855-1856 นั้น มีข้อกำหนดให้ฝ่ายไทยตั้งสถานสุตการ
หรือที่เรียกกันว่าโรงภาษีขึ้นเพื่อทำการตรวจสินค้าที่นำขึ้นจาก
เรือและเก็บอากรจากสินค้านั้น ๆ แต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าสำหรับ
สินค้าที่นำเข้ามาในประเทศไทยนั้น ให้รัฐบาลไทยเรียกเก็บ
อากรขาเข้าหรืออากรสุตการได้ เพียงในอัตราร้อยละสาม
แห่งราคาสินค้านั้น ๆ เป็นอย่างสูง หรือที่ชาวบ้านทั่วไป
เรียกกันว่าภาษีย้อยชักสาม ซึ่งประเทศมหาอำนาจเป็นผู้
กำหนดขึ้น และเราจำเป็นต้องปฏิบัติตาม

“ต่อมาใน ค.ศ. 1893 (ร.ศ. 112) ไทยได้ทำสนธิสัญญาฉบับหนึ่ง ข้อความหลายข้อ ข้อที่เกี่ยวกับอากรขาเข้านั้น มีว่าในระหว่างที่ไทยกับฝรั่งเศส ยังไม่ได้ทำข้อตกลงพาณิชย์ และศุลกากรนั้น รัฐบาลไทย รับว่าจะไม่เก็บอากรศุลกากรในเมืองพระตะบองและเมืองนคร เสียมราชกับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในเขต 25 กิโลเมตร จากฝั่งแม่น้ำโขง ส่วนฝรั่งเศสนั้นรับว่าจะไม่เก็บอากรศุลกากรจากสินค้าต่าง ๆ ที่บังเกิดในเมืองและดินแดน เขตที่กล่าวแล้ว ในขณะที่ทำสนธิสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1893 นี้ เมืองพระตะบองและเมืองนครเสียมราชเป็นของไทยอยู่ จึงได้มีอยู่ในสนธิสัญญาด้วย แต่ภายหลังเมืองทั้งสองนี้ได้ตกเป็นของฝรั่งเศสไป ในส่วนที่เกี่ยวกับเมืองทั้งสองนี้ข้อสัญญา ที่ว่านั้น จึงเป็นอันตกไปด้วย และเขตปลอดศุลกากรคง กินความเฉพาะ 25 กิโลเมตร จากฝั่งขวา (ฝั่งไทย) ของแม่น้ำโขงเท่านั้น

“อย่างไรก็ดี รายได้ที่ได้จากการเก็บอากรขาเข้าใน อัตราร้อยละตามนั้น ปรากฏว่าเพียงพอกับความต้องการของ ประเทศไทยในสมัยนั้น แต่ต่อมาบ้านเมืองของเราเจริญยิ่งขึ้น และมีการสร้างรถไฟ มีการชลประทาน การประปา

มีการขยายโครงการศึกษา ฯลฯ ค่าใช้จ่ายของประเทศ จึงทวีเพิ่มขึ้นมาก กับทั้งราคาก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมากด้วย เมื่อฝ่ายไทยยอมอยู่ในฐานะที่ลำบากจึงจำเป็นต้องแสวงหารายได้จากทางอื่น และได้พยายามขอแก้ไขสนธิสัญญาที่กล่าวข้างต้นนั้นเรื่อยมา

“ครั้นถึง ค.ศ. 1920 สหรัฐอเมริกาได้ตกลงยอมแก้ไขสนธิสัญญากับไทย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับอากรศุลกากรนั้น สหรัฐอเมริกาได้ยอมยกเลิกข้อจำกัดเกี่ยวกับพิกัดอัตราร้อยละสามเสีย และขอรับผลปฏิบัติอย่างเดียวกับที่ฝ่ายไทยให้แก่ประเทศอื่น ๆ แทน ต่อมาใน ค.ศ. 1924-1926 ประเทศอื่น ๆ ก็ได้ยอมแก้ไขสนธิสัญญากับไทยในทำนองเดียวกันเหมือนกัน แม้สนธิสัญญาที่ทำในยุคนั้นทุกฉบับจะมีหลักการว่าให้ไทยมีอิสระภายในทางราชการก็ดี แต่ปรากฏว่าบางฉบับยังมีบทผูกมัดฝ่ายไทยว่าในระหว่างเวลา 10 ปีแรก ฝ่ายไทยจะไม่เรียกเก็บอากรศุลกากรจากสินค้าบางอย่างสูงกว่าอัตราที่ระบุไว้ เช่น ค้ายศิบบิ ค้ายะยิบผ้า ผ้าและสิ่งอื่น ๆ ที่ทำด้วยฝ้ายไม่เกินร้อยละ 5 แห่งราคา หมวกไม่เกินร้อยละ 10 แห่งราคา รถมอเตอร์และรถยนต์บรรทุกไม่เกินร้อยละ 10 แห่งราคา เหล้าเป็นต้น

“ส่วนเขต 25 กิโลเมตรจากฝั่งขวา (ฝั่งไทย) ของแม่น้ำโขงนั้นยังเป็นเขตปลอดศุลกากรอยู่ตามเดิม เพราะฝ่ายไทยกับฝรั่งเศสยังไม่ได้ทำข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรกัน

“ตามสนธิสัญญาที่ฝ่ายไทยได้ทำกับต่างประเทศในปี 2480-2481 นั้นฝ่ายไทยได้รับอิสระภาพเต็มที่ทางราชการโดยไม่มีข้อจำกัดผูกมัดอย่างไร จึงเป็นอันว่าประเทศเราได้รับเอกราชทางเศรษฐกิจกันมาแล้วส่วนหนึ่งคือทางด้านศุลกากร ซึ่งฝ่ายไทยเราจะเรียกเก็บอากรศุลกากรอย่างไรก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

“แต่ก็มีข้อที่ควรระวังถึงเหมือนกัน คือสำหรับพิกัดอัตราศุลกากรนั้นสนธิสัญญาใหม่ให้เป็นไปตามกฎหมายแห่งประเทศที่สินค้าถูกนำเข้า ไปในอาณาเขตและให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง หมายความว่าเราจะเรียกเก็บอากรศุลกากรจากสินค้าอย่างใดในอัตราเท่าใด เช่นจะเรียกเก็บตามราคาหรือตามสภาพก็ย่อมทำได้ตามที่เราเห็นสมควร แต่เราจะต้องเรียกเก็บให้เหมือนกันหมดทุกประเทศ คือสินค้านั้นเหมือนกันที่มาจากประเทศต่าง ๆ นั้น จะต้องเรียกเก็บอากรศุลกากรในอัตราเดียวกัน จะเลือกปฏิบัติว่า ถ้ามา

จากประเทศนั้นเก็บในอัตราหนึ่ง และถ้ามาจากประเทศนั้น
เก็บในอีกอัตราหนึ่งนั้นไม่ได้

“อนึ่ง ในคราวทำสนธิสัญญาใหม่กับต่างประเทศคราว
นี้ ฝ่ายไทยได้ถือโอกาสขอทำข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากร
กับฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวกับอินโดจีนด้วย ข้อตกลงนี้ได้ลง
นามกัน ณ กรุงเพทฯ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1937
และมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากร ดังนี้คือ.—

“1) ให้ยกเลิกเขตปลอดศุลกากร 25 กิโลเมตรจากฝั่ง
ขวา (ฝั่งไทย) ของแม่น้ำโขงตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา
ปี ค.ศ. 1893 นั้นเสีย

“2) สินค้าที่ประเทศทั้งสองฝ่ายประสงค์จะเก็บอากรที่
ชายแดนนั้นได้แก่ไม้ขีดไฟ, บุหรี่ซิการ์ บุหรี่ซิกาเรตต์และ
ยาสูบที่จัดทำแล้วอย่างอื่น ๆ น้ำมันเบนซิน น้ำมันเตโรซีน
และน้ำมันหยอดเครื่องอัลกอซฮอลล์และเครื่องดื่มที่มีอัลกอซฮอลล์
ใส่ม, สีย้อมผ้าที่จัดทำแล้ว, แพรผืนและเครื่องนุ่งห่มไหม
แท้ แพรผืนและเครื่องนุ่งห่มไหมผสมไหมล้วนเกินกว่า
ร้อยละ 50 เครื่องจักร เครื่องกลไกและส่วนต่าง ๆ รถยนต์
เครื่องอุปกรณ์และส่วนต่าง ๆ (บัญชีสินค้าเหล่านี้อาจเพิ่ม
เติมต่อไปได้)

“๓) ส่วนสินค้าอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ราษฎรใน
ชายแดนนั้นจะเก็บอากรก็ต่อเมื่อสินค้านั้น ๆ ผ่านแนวศุลกากร
ของแต่ละฝ่ายที่ได้ตกลงกันไว้”

ข้อตกลงพาณิชย์และศุลกากรที่วานี้ได้เป็นผลเนื่องมา
จากการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศที่
รัฐบาลไทย โดยท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นตัวแทนแก้ไข
และลงนามในสนธิสัญญาเหล่านั้น ซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ที่
กระทรวงการต่างประเทศขณะนี้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้โดยไม่กระ
จากปากว่าท่านปรีดีเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในการปลดปล่อย
พันธะอันไม่เป็นธรรมที่ต่างประเทศได้ผูกมัดไทยไว้ นั่นก็
คือท่านปรีดีได้กอบกู้เอกราชของชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากการแก้ไขสนธิสัญญาเพื่อความเสมอภาคและยุติ
ธรรมดังกล่าวแล้ว ได้ยังผลให้เกิดข้อตกลงและข้อกำหนดอัน
เป็นผลดีแก่ไทยเรานั้นหลายประการเช่น

“ก. กรรมสิทธิที่ดิน

“สนธิสัญญาซึ่งไทยทำกับต่างประเทศในยุคน ค.ศ. 1855-
1856 มีบทว่าด้วยการที่ดินในบังคับของประเทศเหล่านั้นจะ
ถือกรรมสิทธิที่ดินในประเทศไทย อยู่ด้วยเหมือนกันเป็นการ

กำหนดเขตที่ให้ขายให้เช่าแก่พวกฝรั่ง กล่าวคือที่ภายใน
 กรุงเทพฯ และภายในเขตที่ห่างกำแพงพระนครออกไป 20
 เส้นเข้ามาโดยรอบนั้นอนุญาตให้คนในบังคับของประเทศเหล่านั้น
 นั้นเช่าได้ แต่จะถือกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นไม่ได้ เว้นไว้แต่จะได้
 เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้วถึง 10 ปี หรือได้รับอนุญาตเป็น
 พิเศษจากรัฐบาลไทยแล้ว จึงจะถือกรรมสิทธิ์ได้ ส่วนที่
 ห่างกำแพงพระนคร 20 เส้น ออกไปเพียงเรือพายเรือแจว
 จะไปถึงได้ใน 24 ชั่วโมงออกไปเท่านั้น จะเช่าหรือถือกรรม
 สิทธิ์ที่ดินไม่ได้

“ในปี พ.ศ. 2399 “ได้มีพระกระแสนบรมราชโองการ
 ฉบับหนึ่ง กำหนดเขตที่ดินที่ให้ขายให้เช่ากับพวกฝรั่ง ประ
 กาศฉบับนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ประกาศรัชกาลที่ 4” และ
 เขตที่ดินที่กำหนดให้ขายให้เช่าแก่พวกฝรั่งนั้น ก็เป็นอย่าง
 เดียวกันกับที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาที่กล่าวข้างต้นนั่นเอง
 แต่ตามถ้อยคำที่ใช้ในประกาศปรากฏชัดว่าประกาศนั้นใช้แก่
 เฉพาะคนผิวขาวหรือที่เรียกว่า “ฝรั่งนอก” เท่านั้น ไม่ว่า
 จะเป็นคนในบังคับของประเทศที่มีสนธิสัญญากับไทยหรือไม่
 ก็ตาม คนที่มีใช้คนผิวขาว เช่นจีน เป็นต้น จึงไม่อยู่ภายใน
 บังคับของประกาศนี้ อนึ่ง คำว่า “ฝรั่งนอก” นั้นชวนให้

เห็นว่ามี “ฝรั่งเกิม” ซึ่งได้แก่ชาวโปรตุเกสและพวกฝรั่ง
ซึ่งได้อยู่ในประเทศไทยมาก่อนแล้ว

“ใน ค.ศ. 1907 และ 1909 เนื่องจากฝรั่งเศสและ
อังกฤษ ได้ยอมผ่อนผันในเรื่องอำนาจศาลให้แก่ไทยยิ่งขึ้น
ฝ่ายไทยจึงได้ยอมให้คนเชื้อชาติเอเชียในบังคับหรืออารักขา
ของฝรั่งเศส (ตามสนธิสัญญากับฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1907)
และยอมให้คนในบังคับอังกฤษทั้งหลายไม่ว่าเชื้อชาติใด (คือ
ทั้งที่เป็นฝรั่งและที่ไม่เป็นฝรั่ง) ตามสนธิสัญญากับอังกฤษ
ค.ศ. 1909 ถือกรรมสิทธิที่ดินในประเทศไทยอย่างเดียวกับ
คนไทย

“ตามสนธิสัญญาที่มีอยู่กับต่างประเทศ เมื่อก่อนหน้า
ไทยบอกเลิกเสียในปี พ.ศ. 2479 นั้น บางฉบับไม่มีบทบาท
ว่าด้วยการถือกรรมสิทธิในที่ดินเลย เช่นสนธิสัญญากับสหรัฐ
อเมริกา และสวิตเซอร์แลนด์ บางฉบับให้ผลปฏิบัติอย่าง
ชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง คือมีกรรมสิทธิเท่าเทียมกับคน
ต่าง้าวอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น, เดนมาร์ก, เนเธอร์แลนด์,
นอร์เวย์, โปรตุเกส สเปน, สวีเดน และเยอรมันนี้ มี
บางฉบับให้ผลปฏิบัติอย่างคนชาติพื้นเมือง คือมีสิทธิเท่าเทียม
กับคนไทย เช่นอังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลี และเบลเยียม

“แต่ตามสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่ได้ทำกันภายใต้ระบอบ
รัฐธรรมนูญ ฐานะในเรื่องการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศ
ไทยได้เปลี่ยนแปลงไป คือประเทศต่าง ๆ (นอกจากประ
เทศโปรตุเกส, อังกฤษ, ฝรั่งเศสและอิตาลี) ได้ผลปฏิบัติ
อย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นการ
ถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน ทั้งนี้ หมายความว่า กฎหมายของ
ประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมให้คนไทยถือกรรมสิทธิ์
ที่ดินในประเทศนั้น ๆ ได้ คนของเขาจึงจะถือกรรมสิทธิ์ที่
ดินในประเทศไทยได้ ส่วนคนของแต่ละฝ่ายจะมีสิทธิ์ถือแ่
ไหนนั้นเป็นอันมีสิทธิ์เท่าเทียมกับคนต่าง้าวอื่น ๆ เท่านั้น
หาสิทธิ์เท่าเทียมกับคนไทยไม่

“เฉพาะโปรตุเกสนั้นไม่ปรากฏว่าสนธิสัญญาฉบับใหม่
มีบทว่าด้วยการถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน

“ส่วนอังกฤษ, ฝรั่งเศสและอิตาลีสามประเทศก็ไม่ได้
มีสิทธิ์เท่าเทียมกับคนไทยเหมือนอย่างแต่ก่อนแล้ว แต่ใน
สนธิสัญญาใหม่กับประเทศทั้งสามนั้นก็วางหลักไว้ว่า ให้คน
ของประเทศเหล่านั้นถือกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศไทยได้
โดยมีเงื่อนไขสงวนว่า ประเทศเจ้าของอาณาเขตจะวางเงื่อนไข
อย่างไรเพื่อความมั่นคงของชาติก็ได้ ทั้งนี้ ได้มีหนังสือ

แลกเปลี่ยนกันโดยชัดเจนว่าฝ่ายไทยจะได้สงวนที่ดินแห่ง
สาธารณะสมบัติของแผ่นดินไว้ให้แก่คนไทย ส่วนที่ดิน
เอกชนมีทรัพย์สินอยู่แล้วนั้น ก็จะอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ
ได้ เพื่อการต่าง ๆ นอกจากประกอบเกษตรกรรม

“ตามนี้ สนธิสัญญาใหม่เหล่านี้มิได้ห้ามในท้าวว่า มิให้
คนของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องถือกรรมสิทธิในที่ดินแห่ง
สาธารณะสมบัติของแผ่นดินหรือมิให้ถือกรรมสิทธิที่ดินเพื่อ
ประกอบเกษตรกรรม ความจริงบทในสนธิสัญญาเหล่านี้
หมายความว่าเพียงเท่านั้น คือฝ่ายไทยได้สงวนสิทธิไว้ว่าอาจจะ
ห้ามเช่นนั้นได้ ซึ่งถ้าจะห้ามเช่นนั้นแล้วก็จะต้องออกกฎหมาย
อีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้ใช้บังคับทั่วไปตลอดถึงคนของประเทศ
ที่ไม่มีสนธิสัญญากับไทยด้วย

“เป็นอันว่าตามสนธิสัญญาฉบับใหม่เหล่านี้ ฝ่ายไทยมี
สิทธิที่จะสงวนที่ดินส่วนมากในประเทศไทยไว้ให้แก่คนไทย
ได้ ซึ่งต่อมารัฐบาลไทยก็ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้
เพื่อรักษาผลประโยชน์ของคนไทยและชาติไทย ดังที่ปรากฏ
อยู่ในทุกวันนี้

“ข. การจับสัตว์น้ำในน่านน้ำอาณาเขตและการค้าขาย
ชายฝั่ง

“เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพและประโยชน์ได้เสียอันสำคัญของชาติ ในสนธิสัญญาฉบับใหม่ทุกฉบับก็ได้มีบทสงวนไว้ให้เป็นไปตามกฎหมายบ้านเมืองแต่ละฝ่าย หมายความว่าแต่ละฝ่ายจะออกกฎหมายอย่างไรในเรื่องเหล่านี้ก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร แม้ถึงว่าจะออกกฎหมายสงวนการเหล่านี้ไว้ให้แก่คนของชาติตน โดยเฉพาะเท่านั้นก็ยอมทำได้ แต่ทั้งนี้หลักทั่วไปว่าจะต้องไม่จงใจเลือกปฏิบัติ ให้คนต่างด้าวประเทศหนึ่งเสียเปรียบคนต่างด้าวอื่น ๆ คือจะต้องให้คนต่างด้าวทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นคนชาติของประเทศที่มีสนธิสัญญากับเราหรือไม่ก็ตาม ได้รับผลเท่าเทียมกันและกันในเรื่องเหล่านี้ในพฤติการณ์อย่างเดียวกัน

“ก. การเข้าเมืองและการแปลงสัญชาติ

“เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนต่างด้าว โดยเฉพาะและตามสนธิสัญญาฉบับใหม่ ฝ่ายไทยก็ได้สงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะออกกฎหมายอย่างไรในเรื่องเหล่านี้ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร ข้อสำคัญมีอยู่ว่าในเรื่องเหล่านี้ ฝ่ายเราจะไม่จงใจเลือกปฏิบัติให้คนต่างด้าว ซึ่งเป็นคนชาติของประเทศหนึ่งเสียเปรียบคนต่างด้าวอื่น ๆ ในพฤติการณ์อย่างเดียวกัน ดังกล่าวแล้วข้างต้น

“ง. การอาชีพ

สำหรับเรื่องนี้ สนธิสัญญาฉบับใหม่ให้ผลปฏิบัติอย่าง
ชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ตามนี้หมายความว่าคนชาติของ
ประเทศที่มีสนธิสัญญากับเราไม่มีสิทธิในเรื่องนี้เท่าเทียมกับ
คนไทย แต่หากมีสิทธิเท่าเทียมกับคนต่างด้าวอื่น ๆ เท่านั้น
เพราะฉะนั้นถ้าหากฝ่ายเราเห็นสมควรจะสงวนการอาชีพบาง
อย่างไว้ให้แก่คนไทยโดยเฉพาะ ก็ย่อมทำได้

“จ. สิทธิขึ้นศาล

“ในเรื่องนี้สนธิสัญญาฉบับใหม่ให้ผลปฏิบัติอย่างคนชาติ
พื้นเมือง และคนของชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ คือให้คนชาติ
ของแต่ละฝ่ายมีสิทธิเท่าเทียมกันกับคนต่างด้าวอื่น ๆ

“สำหรับประเทศที่มีอาณานิคมนั้นในอาณานิคมบางแห่ง
เขามีศาล 2 ชนิด คือศาลสำหรับข้าราชการเกี่ยวกับฝรั่งศาล
หนึ่ง และศาลสำหรับข้าราชการเกี่ยวกับคนที่เป็นชาวพื้นเมือง
ในอารักขาของเขาสองศาลหนึ่ง เมื่อสนธิสัญญาให้ผลปฏิบัติใน
การขึ้นศาลเท่าเทียมกับคนชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งแล้ว
คนไทยที่อยู่ในอาณานิคมเช่นว่านั้น ก็ย่อมมีสิทธิเท่าเทียม
กับคนต่างด้าวอื่น ๆ ในส่วนนี้ รวมทั้งคนต่างด้าวที่เป็นฝรั่ง

ถ้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นคนไทยก็ย่อมมีสิทธิขึ้นศาลเกี่ยวกับพวกฝรั่ง

“จ. การผูกขาด

สนธิสัญญากับต่างประเทศ ฉบับซึ่งฝ่ายเราได้บอกเลิกไปนั้น ส่วนมากมีบทยอมให้ฝ่ายไทยตั้งการผูกขาดได้ ไม่ว่าจะเป็นผูกขาดสินค้าใด ๆ ก็ตาม แต่สนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกาฉบับที่ ค.ศ. 1920 มีบทห้ามแต่ละฝ่ายมิให้ตั้งการผูกขาดสินค้า ซึ่งผลิตหรือทำหัตถกรรมในอาณาเขตของแต่ละฝ่ายโดยมีข้อยกเว้นบางประการ ส่วนสนธิสัญญากับอังกฤษและฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1925 นั้น มิได้ห้ามการตั้งการผูกขาด แต่หากกำหนดว่าในการที่แต่ละฝ่ายจะต้องการผูกขาดนั้น ในกรณีฝรั่งเศสจะต้องปรึกษารื้อกับอีกฝ่ายหนึ่งก่อน เพื่อให้การผูกขาดนั้นกระทบกระเทือนอย่างน้อยที่สุดถึงความสัมพันธ์ทางพาณิชย์ของประเทศทั้งสอง และในกรณีอังกฤษนั้น อาจมีปัญหาเรื่องการใช้ค่าทดแทนแก่คนในบังคับอังกฤษที่เกี่ยวข้อง

“แต่ตามสนธิสัญญาใหม่นั้น ข้อผูกพันว่าด้วยการผูกขาดดังกล่าวข้างต้นเป็นอันยกเลิกหมด ฉะนั้นต่อไปฝ่ายเราจะตั้งการผูกขาดสินค้าใด ๆ ก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องปรึกษารื้อ

ประเทศอื่นใดก่อน กับทั้งไม่มีปัญหาในเรื่องค่าทดแทน
ด้วย”

การแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่ชอบธรรมทั้งหลาย ที่นานา
ประเทศได้ผูกมัดเราไว้ทั้งในด้านการศาล และการเศรษฐกิจ
(วิทยาการ) ซึ่งรัฐบาลไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็
ได้พยายามที่จะแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่ชอบธรรมเหล่านั้นอยู่
ตลอดเวลาเหมือนกัน แต่เงื่อนไขและสถานะแวดล้อมไม่
อำนวยความสำเร็จให้ ดังนั้นภาวะสภาพนอกอาณาเขตก็ดี
หรือภาษีขาเข้าที่เราถูกบังคับให้เก็บเพียงร้อยละสามของราคา
สินค้าซึ่งเรียกกันว่าภาษีร้อยละสามก็ดี อันเป็นซากเดนของ
สภาพกึ่งเมืองขึ้นที่เล็ดตกค้างมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิ
ราชย์อันล้าหลังนั้น ก็พึงจะมาแก้ไขสนธิสัญญาเพื่อความยุติ
ธรรมฐานะเท่าเทียมกันได้สำเร็จในสมัยรัฐบาลประชาธิปไตย
ยุคพระยาพหลพลเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี และท่านปรีดี
พนมยงค์ หรือในนามบรรคาคักดิ์ว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นตัวการ
อันสำคัญในการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ คงปรากฏ
เอกสารหลักฐานทั้งที่เป็นหนังสือและรูปภาพ (ภาพการลง
นามแก้ไขสนธิสัญญาระหว่างท่านปรีดีในนามรัฐบาลไทยกับ

บรรดาทูตานุทูตในนามของรัฐบาลนานาประเทศ) อยู่ที่จะ
 ทรวงการต่างประเทศขณะ^{นี้} และต^{้ง}แต่^{นี้}บัด^{นี้}มาประเทศไทย
 เราก[้]มีเอกราชสมบูรณ์ในทางศาลเช่นเดียวกับนานาประเทศ
 ตะวันตกทั้งหลาย สภาพนอกอาณาเขตเป็นอันสิ้นสุดลงแต่
 น^{ี้}มา และเอกราชในทางเศรษฐกิจเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับ
 การเก็บภาษี ก็เป็นอันว่ามีสิทธิสมบูรณ์ที่จะเรียกเก็บเอาได้
 ตามความพอใจเฉกเช่นประเทศเอกราชทั้งหลาย

อนึ่งภายหลังจากที่สภา ฯ ได้ให้ความเห็นชอบในการ
 แก้ไขสัญญาตั้งกล่าวแล้ว รายงาน ฯ สภาผู้แทนราษฎร ปี
 2480 (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 18 หน้า 1073 ได้บันทึกไว้ดังนี้

“นายกิมเส็ง สินธุเสก ผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี
 ได้เสนอญัตติต่อสภาเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ขอให้สภาลง
 มติขอถอนรัฐบาล ที่ได้ดำเนินการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับ
 นานาประเทศจนให้สยามได้เอกราชในทางศาลทางเศรษฐกิจ
 และทางการเมืองเท่าเทียมกับนานาประเทศที่เป็นเอกราช
 ทั้งหลาย

“ที่ประชุมสภา ฯ ได้ลงมติเห็นชอบด้วยและแสดงความ
 ขอบคุณด้วยการปรบมือ

“หลวงประจักษ์ศิลปาคม ได้กล่าวขอบคุณสภาในนามของรัฐบาลว่าข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบคุณท่านกรรมการและท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลาย ในการที่ได้ช่วยพิจารณาหนังสือสัญญา ซึ่งประเทศสยามได้ทำกับนานาประเทศด้วยดี จนกระทั่งสภาฯ ได้ให้ความเห็นชอบของท่านทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วได้รับความชอบคุณจากรัฐบาลด้วย”

เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูคุณงามความดีของผู้รับใช้ชาติ รัฐบาลในสมัยต่อมาคือรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม ได้ขอพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการแผ่นดินให้แก่ท่านปรีทิจและหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นบำเหน็จความดีความชอบ ถึงคำประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2481 มีข้อความละเอียดดังนี้

“นายรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่า ตามที่ประเทศสยามได้แก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศเสร็จสิ้นลงรวม 13 ชาติแล้วนั้น นับว่าชาติไทยเราได้รับสิทธิ์เสมอภาคทุกประการ ซึ่งย่อมเป็นเกียรติและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก และเนื่องจากผลอันนี้เมื่อวันที่ 30 มกราคม ศกนี้

กระทรวงการคลังได้สั่งเปิดด่านศุลกากรบางแห่งตามชายแดน
แม่น้ำโขงแล้วด้วย ในการที่ได้ทำสนธิสัญญาใหม่จนเป็นผล
สำเร็จนี้ หลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อยังดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เป็นผู้ดำเนินการ
ตลอดมา ก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหม่อมเจ้า
วรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษานักนายกรัฐมนตรี
และที่ปรึกษาฝ่ายไทยในกระทรวงการต่างประเทศ นับว่า
เป็นความชอบในราชการของชาติเป็นอย่างยิ่ง จึงได้นำเรื่อง
เสนอกณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาขอพระราชทานเหรียญดุษฎี
มาลาเข็มราชการแผ่นดินให้แก่หลวงประดิษฐมนูธรรม และ
หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เพื่อเป็นบำเหน็จความ
ชอบต่อไป

“คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติเมื่อวันที่ 13
เดือนนี้ (กุมภาพันธ์) เห็นชอบด้วย และได้ให้ความกราบ
บังคมทูลต่อไป เมื่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ใน
พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทราบเรื่องแล้ว ก็ได้ลง
มติเห็นว่าเป็นเรื่องการควรอย่างยิ่งแล้ว เพราะท่านทั้งสองนี้
ได้กระทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมากนับว่าเป็น
ความดีความชอบยิ่งนัก และในโอกาสนี้ยังได้แสดงความ

ขอบใจและชมเชยหลวงประดิษฐมนูธรรม และหม่อมเจ้า
วรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นพิเศษอีกด้วย”

จากการแก้ไขสนธิสัญญาที่นานาประเทศผูกมัดเราไว้
ทั้งด้านการเมือง การศาลและการเศรษฐกิจ มาเป็นอิสระ
แก่ตัวเองทั้ง 3 ด้าน จนกระทั่งสภาผู้แทนราษฎรมิมีมติให้
แสดงความขอบคุณรัฐบาล คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระ
องค์แสดงความชื่นชมยินดีและประวัติศาสตร์ก็ได้บันทึกไว้ว่า
ในการแก้ไขสัญญาครั้งนั้นเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงทั้ง
ด้านการศาลและเศรษฐกิจ

แต่ “บทความ” ของหลักไทยกลับเหยียบย่ำทำลายและ
เยาะเย้ยถากถางว่า

“อย่างไรก็ดี การที่ผมพูดถึงการแก้ไขสนธิสัญญาทาง
เศรษฐกิจให้เกิด “ความเสมอภาค” ของคณะราษฎรตามที่
กล่าวนั้น โปรดอย่าเข้าใจว่าผมคัดค้านการแก้ไขสนธิสัญญา
ที่มหาอำนาจทำผูกมัดไทยมาแต่ก่อน ผมสนับสนุนอย่างเต็มที่
ในการแก้ไขสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจให้เสมอภาคแต่ไม่ใช่
เสมอภาคอย่างของคณะราษฎร และก็ไม่ใช่วิจารณ์ตำหนิ
ตำหนิคณะราษฎรในการทำสนธิสัญญาเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
แบบนั้น เพราะผมรู้ดีอยู่แล้วเมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติประชา-

ธิปไตยตามคำพังดงโดยไม่ร่วมมือกับประชาชน ก็ยอมจะทำ
สนธิสัญญาเสมอภาคทางเศรษฐกิจได้เพียงเท่านั้น”

กรับ, พกท. ก็เคยวิจารณ์คณะราษฎรเช่นนั้นแหละ และ
จะวิจารณ์อย่างไรก็เป็นสิทธิ์ของผู้วิจารณ์ ที่ยอมจะกระทำ
ได้ตามทรรศนะแห่งจุดยืนของตน แต่ผู้วิจารณ์ ไม่มีสิทธิ์ที่
จะบิคเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และใครก็ตามที่
บังอาจบิคเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ กงล้อแห่ง
ประวัติศาสตร์นั้นเองที่จะบดขยี้ให้เป็นผุยผง

ผมยั้งจะชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ก่อ ไปอีก
ทราบที่ยังมีการบิคเบือนข้อเท็จจริงทาง ประวัติศาสตร์กัน
และทราบเท่าที่ผมยั้งไม่ถูกกำจัดด้วยวิธีการใด ๆ

กรับ, ผมอ่อนในยุทธวิธี แต่ในเมื่อผมยืนอยู่กับสัจจะ
ก้วยความบริสุทธิ์ใจ ผมจึงไม่จำเป็นต้องมียุทธวิธีกับใคร

อนึ่ง ท่านผู้เฒ่าในความรู้และสัจจะต้องการทราบบท
บาทของขบวนการเสรีไทยในภาระกิจรับใช้ชาตินับแต่ขบวน
การนั้นก่อกำเนิดขึ้นจนกระทั่งบิคฉาดลงจะหาอ่าน ได้จาก
หนังสือ “ท่านปรีดี พนมยงค์ เล่าเรื่องขบวนการเสรีไทย”
ซึ่งผมได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นอย่างสมบูรณ์ที่สุด

ในการชำระประวัติศาสตร์ฉบับ “หลักไท” ฉบับที่
แล้ว ผมขึ้นต้นด้วยข้อความว่า “ด้วยหนังสือรายสัปดาห์ชื่อ
หลักไท ได้ลงบทความของผู้ใช้นามว่า “ประเสริฐ ทรัพย์
สุนทร” “แล้วผมก็ใช้คำว่า “บทความ” ว่าอย่างนั้นอย่าง
นี้ แทนที่จะใช้อ้างนาม “ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร” อันเป็น
บุคคลที่ผมให้ความเคารพเสมออาจารย์

และก็ได้ตั้งความหวังไว้ว่าข้อผิดพลาดในข้อเท็จจริง
ทางประวัติศาสตร์ จะถูกเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ที่
อาจารย์ประเสริฐได้สำแดงให้ปรากฏในนิตยสารหลักไท จะ
สิ้นสุดยุติลงเสียที แต่ความหวังของผมก็ต้องพังทลายลงเมื่อ
อาจารย์ประเสริฐยังคงสำแดงความผิดพลาดในข้อเท็จจริงทาง
ประวัติศาสตร์ให้ปรากฏในนิตยสารหลักไทอยู่ต่อไป อันอาจ
ทำให้ผู้อ่านนิตยสารฉบับนั้นหลงผิดเข้าใจผิดไปจากความเป็น
จริง และโดยที่ผมก็ได้บอกไว้แล้วในท้ายเล่ม “ชำระ
ประวัติศาสตร์ฉบับหลักไท” ฉบับที่แล้วว่า

“ผมยังจะชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ต่อไปอีก
ทราบที่ยังมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์กัน
และทราบเท่าที่ผมยังไม่ถูกกำจัดด้วยวิธีการใด ๆ”

ดังนั้นในฉบับนี้ผมจึงจำเป็นต้องชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ต่อไป และเพื่อความชัดเจนถูกต้องทุกประการ ผมจะระบุชื่ออาจารย์เสรีฐแทนคำว่า “บทความ” และถึงแม้ว่าบางถ้อยคำอาจเป็นการลวงละเมิดอาจารย์เสรีฐ ไปบ้างตามเนื้อถ้อยกระทงความ แต่ผมก็ยังให้ความเคารพอาจารย์เสรีฐอยู่เสมอ

— 1 —

ไหน ๆ ก็ชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แล้วก็ขอชำระย้อนหลังไปยังหลักไท ฉบับที่ 80 วันที่ 25 สิงหาคม 2526 ในประเด็นเกี่ยวกับคำว่า “คณะราษฎร” โดยที่ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือที่เรียกอย่างสามัญว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาเป็นกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย คณะที่ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นใช้ชื่อคณะอย่างเป็นทางการว่า “คณะราษฎร”

คำว่า “คณะราษฎร” ดังกล่าวนั้น พกท. หรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเคยโจมตีในที่หลายแห่งว่า คณะราษฎรแอบอ้างชื่อ “ราษฎร” มาทั้งเป็นชื่อคณะของตน

เพราะในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการกระทำของข้าราชการกลุ่มหนึ่งที่มีฐานะทางชนชั้นเป็น “ชนชั้นเจ้าสมบัติ” หรือ กฏุมพี (BOURGEOISIE) ไม่ได้มีการจัดตั้ง “มวลชน” แต่ประการใด ในขณะที่เดียวกันพวกศักดินาหรือพวกที่นิยมระบอบราชาธิปไตยก็โจมตี “คณะราษฎร” ในทำนองเดียวกับ พคท.

อาจารย์เสรีฐ จะมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับ พคท. และศักดินาหรือไม่ ผมไม่ทราบ แต่ก็เห็นสิทธิของอาจารย์เสรีฐ แต่อาจารย์เสรีฐก็เขียนเป็นทำนองว่าพระปกเกล้า ๆ ก็ปฏิเสธคำว่า “คณะราษฎร” มีตอนหนึ่ง อาจารย์เสรีฐเขียนไว้ดังนี้

“...แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจว่า คณะราษฎร แต่ทรงเรียกว่าคณะทหารบ้าง คณะผู้ก่อการบ้าง....”

“ในพระราชบันทึกเสนอต่อรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรก่อนทรงสละราชสมบัติเล็กน้อย มีข้อความว่า “เมื่อพระยาพหล ฯ และ คณะผู้ก่อการ ฯ ร้องขอให้ข้าพเจ้าอยู่ครองราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้าได้ยินดีรับรอง” ในที่นี้ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจเปลี่ยน

แปลงการปกครองว่า คณะผู้ก่อการ ฯ และก็ทรงเรียกเช่นนั้น โดยตลอด นอกจากแห่งเดียวในพระราชกำหนดนิรโทษกรรม การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ทรงใช้ว่า “ คณะราษฎร คณะหนึ่ง ” ถึงประโยคแรกที่ว่า “ การที่คณะราษฎรคณะหนึ่ง ซึ่งมีความปรารถนาแรงกล้า ในอันจะแก้ไขจัดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป.... ” แต่ก็ไม่ทรงเรียกว่า คณะราษฎรเฉย ๆ ทรงเรียกว่า คณะราษฎรคณะหนึ่ง ซึ่งก็คงจะหมายถึงคณะผู้ก่อการ ฯ นั้นเอง และความจริงร่างพระราชกำหนดนี้คณะราษฎรเป็นผู้ร่างและทูลเกล้า ฯ ถวายให้ทรงลงพระปรมาภิไธย ผมเองไม่เคยเห็นสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจว่าคณะราษฎร เห็นแต่ทรงเรียกว่าคณะผู้ก่อการ ฯ ”

สรุปว่า อาจารย์เสรีต้องการชี้ให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ยอมรับรองชื่อ คณะราษฎร และไม่ทรงเรียกชื่อคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า คณะราษฎร นอกจากครั้งเดียวในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมเท่านั้น ซึ่งอาจารย์เสรีเองว่าไว้อย่างนั้น ถึงที่ท่านเขียนไว้ว่า

“ผมเองไม่เคยเห็นสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ทรงเรียกผู้ยึดอำนาจว่า คณะราษฎรเห็นแต่ทรงเรียกว่าคณะผู้ก่อการ ฯ ”

ประเด็นนี้เป็นประเด็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งความจริงในเนื้อหาของมันก็ไม่ใช่เป็นประเด็นสำคัญอะไร มากมายนัก แต่ความสำคัญในประเด็นนี้ อยู่ที่ผู้เขียนคือ อาจารย์เสรีจูเอง ว่าเขียนตรงตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์หรือไม่ และถ้าหากเพียงข้อเท็จจริงแค่นี้ซึ่งมีหลักฐาน ปรากฏแน่ชัด อาจารย์เสรีจูยังเขียนให้พลาดเสียอีก จะโดย เจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม แล้วที่อาจารย์เสรีจูอ้างว่าเป็น ข้อเท็จจริงที่อาจารย์เสรีจูประสบด้วยตัวเองหรือเป็นประสบการณ์ของอาจารย์เสรีจูเอง จะเชื่อได้แค่ไหนเพียงใดก็ขอให้ ท่านสาธุชนทั้งหลายพึงพิจารณาเอาเองก็แล้วกัน

เพราะว่าที่อาจารย์เสรีจูอ้างว่าพระปกเกล้า ฯ ทรง เรียกผู้ก่อการว่าคณะราษฎร เพียงครั้งเดียวในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมนั้น ไม่เป็นความจริงครับ ความจริง หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ตอนนี้ ปรากฏว่าพระปกเกล้า ฯ ทรงเรียกคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า “คณะราษฎร” หลายครั้งหลายหน และไม่ใช่แต่เพียง เรียกเท่านั้น แต่พระองค์ยังได้ทรงอักษรค่านั้นถวายพระองค์เอง ดังปรากฏในสำเนาภาพถ่ายพระราชหัตถเลขา ดังนี้

ที่ ๒๔/๑๓๖

วังสราญ

วันที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๓๕

ถึง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และผู้แทนคณะราษฎร

ข้าพเจ้าได้รับหนังสือขอมาในการที่คณะราษฎรได้ออก
ประกาศปรักปรำ แสดงถึงการกระทำของข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนา
ยน พ.ศ. นี้ ในขณะที่คณะราษฎรได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง
แผ่นดิน ซึ่งบัดนี้คณะราษฎรได้ทราบความจริงแล้วว่า ข้าพเจ้ายัง
ใกล้ชิดต่อราษฎร และได้คิดที่จะให้พระธรรมมุนีการปกครองแผ่นดิน
แก่ราษฎรอยู่แล้ว หากแต่ล่าช้าไปไม่ทันกาล และได้ไม่ได้เป็นไฉนกับ
พวกทาสวรรค์ ข้าพเจ้าขอขอบใจคณะราษฎรซึ่งมีความหวังดีต่อ
ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าหวังว่าในโอกาสหน้าเมื่อถึงเวลาสมควร คณะราษฎร
จะได้ยกเลิกการมีคณะปกครองแผ่นดินให้ราษฎรได้ทราบความ
จริงด้วยเมื่อประกาศความผิดได้นั้น.

ปรีดี พนมยงค์

นอกจากพระราชหัตถเลขาฉบับนี้แล้ว “ในพระราช-
 บันทึกเสนอต่อรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรก่อนทรงสละ
 ราชสมบัติเล็กน้อย” ที่อาจารย์เสรีอ้างถึงข้างต้นนั้น ก็มี
 ปรากฏว่าพระองค์ทรงใช้คำว่า “คณะราษฎร” ทุกครั้งไป
 เมื่อกล่าวถึงพฤติกรรมของคณะผู้ก่อการ ฯ พระราชบันทึก
 ดังกล่าวนี้นี้มีด้วยกัน 2 ฉบับ พระยาราชวังสัน อัครราชทูต
 ไทยประจำกรุงปารีส เป็นผู้นำส่ง จดหมายนำส่งลงวันที่ 26
 กันยายน พุทธศักราช 2477 ในพระราชบันทึกฉบับที่ 2
 พระองค์ได้พูดถึง “คณะราษฎร” ตอนหนึ่งว่าดังนี้

“....เมื่อได้ทำพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
 แล้วนั้น ใคร ๆ ก็รู้สึกมีความหวังว่า ความยุ่งเหยิงต่าง ๆ
 ในประเทศสยามจะเป็นอันถึงที่สิ้นสุดลงในคราวนั้น ฉะนั้น
 ก็มีความหวังเช่นนั้น และยังได้มีการขอพระราชทานมาโทษ
 ในการที่ “คณะราษฎร” ได้ออกประกาศอันรุนแรงนั้น
 แล้ว ก็ยังทำให้มีหวังว่า ฉันทับ “คณะราษฎร” จะปรอง
 ดองกันได้ต่อไป น่าเสียใจอย่างยิ่งที่ความหวังเหล่านั้นมิได้
 เป็นไปสมหมาย อีกไม่ช้าก็เกิดมีความเห็นแตกต่างกันขึ้น
 ระหว่างบุคคลในคณะรัฐบาลเอง และในสภาผู้แทนราษฎร
 เนื่องจากเค้าโครงทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ จนถึงกับ
 ต้องมีการบีบสภา ฯ และคงใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ใน

ขณะนั้นฉันรู้สึกทันทีว่า ประเทศสยามจะหนีกฎธรรมดาสอง
การปฏิวัติไม่ได้ เหตุการณ์จะต้องดำเนินไปเหมือนอย่าง
ประเทศอื่น ๆ ตั้งแต่ฉันข่าวเรื่องการไม่สงบต่าง ๆ ก็หนา
หูขึ้นทุกวัน แล้วความไม่สงบต่าง ๆ ก็เกิดมีขึ้นต่าง ๆ ตาม
ที่ทราบกันอยู่แล้ว ตัวฉันเองก็ตกอยู่ในที่ลำบากอย่างที่สุด
เพราะ “คณะราษฎร” ก็มีความระแวงสงสัยอยู่เรื่อยว่าคง
จะอยากได้อำนาจกลับคืนและสนับสนุนให้คนคิดล้มรัฐบาล”

ยังมีอีกมากมายครั้งที่พระองค์ทรงใช้คำว่า “คณะ
ราษฎร” เอกสารทางราชการถึงกล่าวฉันยังเก็บอยู่ที่สำนักงาน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี และสำเนาเอกสารถึงกล่าวฉันก็
ปรากฏอยู่ในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่
31 มกราคม 2477 ซึ่งถ้าอยากจะทราบรายละเอียดในเรื่อง
นี้ก็หาอ่านได้จากหนังสือของผมเรื่อง “พระปกเกล้าฯ กับ
คณะราษฎร” ที่พิมพ์ออกจำหน่ายเมื่อเร็ว ๆ นี้

2

อาจารย์เสรีจูเขียนไว้ในหลักไท ฉบับที่ 83 วันที่ 15
กันยายน 2526 ว่า

“การที่ผมวิจารณ์อาจารย์ปรีดี และการที่อาจารย์ปรีดี
วิจารณ์ผมเป็นเรื่องของ 2 คน ระหว่างอาจารย์ปรีดีกับผม
เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับคนอื่น เพราะการโต้แย้งระหว่างผมกับ

อาจารย์ปรีตินั้นที่แรกเป็นการโต้แย้งตัวต่อตัวซึ่งรักกัน
เพียง 2 คน และผมก็ไม่ได้บอกกับใคร ต่อมาจึงเพิ่ม^{ขึ้น}
อีกราว 10 คน เพราะเรื่อง^{นี้}ที่ผมโต้แย้งกับอาจารย์ปรีติ
สองต่อสองเกิดนำมาพูดกันขึ้นในคณะของอาจารย์ปรีติประ-
มาณ 10 คน แต่ก็เป็นเรื่องที่โต้แย้งกันระหว่าง 2 คนนั้น
เอง จึงถือได้ว่าเป็นเรื่องระหว่างอาจารย์ปรีติกับผม ไม่
เกี่ยวกับคนอื่น ถึงคนอื่นจะร่วมวงอยู่ด้วย เขาก็พูดกับ
อาจารย์ปรีติในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาระหว่างอาจารย์กับพวก
เขาเป็นสำคัญ

“ในบรรดาผู้ที่ร่วมวงเหล่านั้น ไม่มีใครโต้แย้งความ
เห็นของผมที่วิจารณ์อาจารย์ปรีติ แต่ผมรู้สึกแปลกใจว่าคน
ที่ไม่ได้รู้เห็นการโต้แย้งระหว่างอาจารย์ปรีติกับผม กลับมา
โต้แย้งผมในเรื่องที่เขาไม่ได้รู้เห็นเหล่านั้น และได้โต้แย้ง
เสมือนว่ารู้ดีกว่าคู่โต้แย้งและผู้ร่วมวงเสียอีก”

ข้อความย่อหน้าข้างบนนี้ อาจารย์เสริฐหมายถึง
ผม เพราะมีแต่ผมคนเดียวที่ทำหนังสือออกไปเล่มหนึ่งชื่อว่า
“ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีติ
พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์
สุนทร”

หนังสือเล่มนี้ ไม่ได้โต้แย้งเรื่องที่อาจารย์เสริฐอ้างว่า
ท่านโต้แย้งกับอาจารย์ปรีติที่เมืองจีนเมื่อแต่ก่อน อาจารย์

เสริฐเอาอะไรมาพูดว่าผมโต้แย้งท่านในเรื่องที่ผมไม่รู้ไม่เห็น เรื่องที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสริฐไม่ใช่เรื่องในเมืองจีน แต่เป็นเรื่องข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในเมืองไทยท่านที่ได้อ่านข้อเขียนของอาจารย์เสริฐและที่ได้อ่านหนังสือเล่มที่ผมเขียนถึงกล่าวข้างต้น ก็ย่อมจะเห็นได้ด้วยตนเองว่าสิ่งที่อาจารย์เสริฐพูดนั้นเป็นเรื่องป็นน้ำเป็นत्व เพราะผมไม่ได้วิจารณ์ข้อโต้เถียงระหว่างอาจารย์เสริฐกับอาจารย์ปรีดีในเมืองจีน แต่ผมวิจารณ์โต้แย้งคำวิจารณ์ของอาจารย์เสริฐต่ออาจารย์ปรีดีในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องในเมืองจีน ข้อโต้แย้งของผมในหนังสือเล่มนั้นมีด้วยกัน 15 หัวข้อสำคัญ แต่ไม่มีหัวข้อไหนเลยที่พูดถึงข้อโต้แย้งระหว่างอาจารย์เสริฐกับอาจารย์ปรีดีในเมืองจีน นี่อาจารย์เสริฐพูดเอาเองแท้ ข้อเท็จจริงในหนังสือเล่มนั้นมีประเด็นโดยย่อ ดังนี้

1. ผมบอกว่าผมเห็นด้วยในหลักการกับอาจารย์เสริฐในการวิจารณ์อาจารย์ปรีดี
2. อาจารย์เสริฐเขียนว่า “ท่านตำหนิอาจารย์ปรีดีหนักกว่าที่อาจารย์ปรีดีตำหนิอาจารย์เสริฐ” ผมก็บอกว่าใช่ ผมเห็นด้วยเพราะมีหลักฐานแน่ชัด

3. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำที่แท้จริงของคณะราษฎร” ผมบอกว่าไม่ใช่อาจารย์ปรีดีเป็นเพียงผู้นำทางความคิดและหัวหน้าสายฝ่ายพลเรือนเท่านั้น ส่วนผู้นำที่แท้จริงคือ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

4. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “เมื่อพูดถึงอาจารย์ปรีดีในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำของขบวนการปฏิวัติประชาธิปไตย ผมมีแต่ทำนองเดียว” ผมบอกว่าอาจารย์ปรีดีท่านก็ได้ทำนองตัวท่านเองไว้มากมายที่นำการปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จ

5. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองจากเผด็จการรูปหนึ่งมาเป็นเผด็จการอีกรูปหนึ่ง” ผมโต้แย้งไปว่าไม่ใช่อย่างนั้น แต่ที่มันเผด็จการกันอยู่ทุกวันนี้เป็นคนอื่นต่างหาก

6. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีทำลายอธิปไตยของปวงชน” ผมแย้งว่าไม่ใช่

7. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีทำลายเสรีภาพของบุคคล” ผมแย้งว่าไม่ใช่

8. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีคัดค้านกฎหมายแรงงาน” ผมแย้งว่าไม่น่าเชื่อ เพราะหลักฐานข้อเท็จจริง ทางประวัติศาสตร์ปรากฏชัดว่าอาจารย์ปรีดี เชิดชูแรงงาน

9. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีนำประเทศไทยไปขึ้นกับอเมริกา” ผมว่าไม่ใช่ จอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะภายหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 ต่างหากที่นำประเทศไทยไปขึ้นต่ออเมริกา

10. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีถือตนว่าเป็นผู้รู้ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน แต่ความเห็นของผมเห็นว่าท่านรู้ไม่ถึงแก่น” ผมแย้งว่าปรัชญาของอาจารย์ปรีดีท่านประกาศอย่างชัดเจน คือ สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย

11. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “อาจารย์ปรีดีไปลี้ภัยในประเทศจีน ก็เพื่อหลบคดีลอบปลงพระชนม์” ผมโต้ ทำไมอาจารย์เสรีฐพูดเช่นนั้น เพราะคนที่พูดเช่นนั้นเคยถูกฟ้องหมิ่นประมาทมาแล้วหลายรายและต้องขอขมาทุกราย ผมไม่ขยาก็ให้อาจารย์เสรีฐโดนฟ้อง ผมสงสัยอาจารย์เสรีฐ

12. อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 นั้น เป็นวิธีรัฐประหาร” ผมบอกว่าใช่ วิธีรัฐประหารแต่นำไปสู่เนื้อหาที่ปฏิวัติ

13. อาจารย์เสรีฐทำให้อาจารย์ปรีดีว่า “ช่วงซึ่งทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 และ

ถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิง บานนี้พระปกเกล้า ฯ ก็จะต้องนำปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้ว” ผมได้ว่าเป็นไปไม่ได้ อย่างที่อาจารย์เสรีวิจิตร พร้อมกับอ้างเหตุผลและหลักฐานของความที่จะเป็นไปไม่ได้มาแสดงให้เห็น

14. อาจารย์เสรีวิจิตรเห็นว่า “ความขัดแย้งระหว่างพระปกเกล้า ฯ กับคณะราษฎร มีมูลเหตุมาจากเรื่องที่ดินคณะราษฎร ยกเลิกเรื่องหลักสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเสีย” ผมว่าไม่ใช่ แต่หากเป็นความขัดแย้งที่เนื่องมาจากผลประโยชน์ทางชนชั้น

15. อาจารย์เสรีวิจิตรวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี ผมก็ไม่ได้แย้งอะไร นอกจากจะเขียนเล่าความเป็นมาของเค้าโครงการเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่าหัวข้อโต้แย้งกัน ที่ผมยกมาให้เห็นนี้ไม่มีหัวข้อใดที่พูดถึงความขัดแย้งในเมืองจีนเลย นี่ขนาดข้อเท็จจริงที่มีประจักษ์พยานเป็นเอกสารเด่นชัด อาจารย์เสรีวิจิตรยังพูดให้ผิดความจริงไปได้ แล้วถ้าอ้างหลักฐานคนที่ตายไปแล้วจะสักแค่ไหน เพราะถือว่าคนตายพูดไม่ได้

ความจริงประเด็นในข้อนี้มัน ไม่มีความสำคัญอะไรเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แม้แต่เล็กน้อย แต่ที่ผม

จำต้องยกขึ้นมากล่าวนั้น ก็เพื่อเป็นข้อสังเกตเท่านั้นเองว่า
ทำไมอาจารย์เสรีจึงพูดในสิ่งที่ผมไม่ได้พูด

3

อาจารย์เสรีเขียนไว้ในหลักไท ฉบับที่ 88 วันที่ 20
ตุลาคม 2526 มีหลายประเด็นหลายปัญหาที่จะต้องชำระให้
กระจ่างแจ้ง ซึ่งผมจะขอเริ่มต้นประเด็นแรกที่อาจารย์เสรี
เขียนไว้ว่า

“หลังจากผมกลับมาเมืองไทย และถูกจอมพลสฤษดิ์
จับ คุณฉวน เอี่ยมศิลา ซึ่งถูกจับอยู่ในห้องเดียวกัน เล่า
ให้ผมฟังว่า ในระหว่างกบฏซึ่งแข่งกันจะเป็นนั้สเซอร์
เมืองไทยและจอมพล ป. ชักจะไปไม่รอดแล้ว วันหนึ่ง
จอมพล ป. เรียกคุณฉวน ซึ่งเป็น ส.ส. อยู่ไปพบ ถามว่า
รู้ไหมเดี๋ยวนี้คุณประเสริฐอยู่ไหน จะพามาพบได้ไหม คุณ
ฉวนบอกว่าเขาอยู่เมืองจีน ความจริงในระหว่างนั้นผมกำลัง
เตรียมกลับมาเมืองไทยอยู่ ตั้งใจว่าจะกลับมาพบจอมพล ป. อยู่
เหมือนกัน แต่กว่าจะกลับได้จอมพล ป. ก็พึ่งไปก่อนแล้ว
ผมตั้งใจว่าจะเข้ามามีส่วนแก้ไขสถานการณ์ภายในตอนนั้น
ด้วย แต่มาถึงในภายหลังก็รู้สึกว่าจะทำอะไร ไม่ได้
เพราะสถานการณ์ไปไกลมากเสียแล้ว และผมก็รู้จำแต่
จอมพล ป. ฝ่ายเดียว จอมพลสฤษดิ์ พล.ท.อ. เผ่า ไม่รู้จัก”

ความจริงในประเด็นนี้ผมไม่มีอะไรจะโต้แย้งอาจารย์
เสรีวุฒ เพราะเป็นข้อเท็จจริงระหว่างอาจารย์เสรีวุฒกับคุณณว
และเป็นความในใจของอาจารย์เสรีวุฒที่จะเข้าไปมีส่วนแก้ไข
ปัญหาบ้านเมือง แต่ผมอยากจะทำความเข้าใจเพื่อผู้อ่านทั้ง
หลายได้ทราบในสาเหตุที่จอมพล ป. พังในครั้งนั้น ดังนี้

ในสังคมที่มีชนชั้น คือชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีดและชนชั้น
ผู้ถูกกดขี่ขูดรีด ความขัดแย้งในสังคมเช่นนี้ย่อมดำรงอยู่และ
เป็นความขัดแย้งหลักของสังคม ชนชั้นปกครองของสังคม
ชนิดนี้ไม่ว่าจะขึ้นมาโดยกระบอกปืนหรือกระบอกเสียง ย่อม
เป็นชนชั้นปกครองที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชนชั้นผู้
กดขี่ขูดรีด ดังนั้นชนชั้นปกครองชนิดนี้จึงเป็นตัวแทนชนชั้น
ผู้กดขี่ขูดรีด อันเป็นชนฝ่ายข้างน้อยในสังคม ขัดแย้งกับ
ผู้ถูกกดขี่ขูดรีด อันเป็นประชาชนฝ่ายข้างมากของสังคม หรือ
นัยหนึ่งในสังคมชนิดนี้ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครอง
กับประชาชนดำรงอยู่และเป็นความขัดแย้งหลัก และความขัด
แย้งเช่นนี้จะสะสมปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามกลไกของ
ระบอบสังคม จนถึงจุดๆหนึ่งความขัดแย้งนั้นก็จะถึงที่สุดและ
เป็นตัวชี้ขาดก้าวกระโดดไปสู่คุณภาพใหม่

กล่าวคือคุณภาพใหม่ที่ชนชั้นปกครอง ได้กลายมาเป็น
 ตัวแทนผลประโยชน์ของมหาประชาชน ความขัดแย้งหลัก
 ซึ่งเมื่อก่อนเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับมหา-
 ประชาชนหรือประชาชนฝ่ายข้างมาก ก็ได้กลายมาเป็นความ
 ขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครอง (ที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์
 ของมหาประชาชน) กับชนชั้นผู้กดขี่ขูดรีดอันเป็นชนฝ่าย
 ข้างน้อยในสังคม และจากความขัดแย้งเช่นนี้ชนชั้นปกครอง
 แห่งคุณภาพใหม่จึงต้องใช้อำนาจเผด็จการจัดการแก้ไขความ
 ขัดแย้งนั้นให้หมดสิ้น ไปและจนถึงที่สุด ความขัดแย้งหลัก
 ของสังคมระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนทั่วทั้งสังคมก็
 สิ้นสุดยุติลงพร้อมกับการสลายของชนชั้น มีแต่ประชาชนผู้
 ออกแรงทำงานรังสรรค์สังคมร่วมกันและเสวยผลงานร่วมกัน
 อย่างฉันทันองภายในครอบครัวเดียวกัน คือครอบครัวแห่ง
 สังคม

และเมื่อมาถึงขั้นนี้ (วิญญานดั้งเดิมของ) ชนชั้น
 ปกครองก็เหือดหายไป ยังคงอยู่แต่รูปแบบการปกครองที่มี
 วิญญานแห่งภราดรภาพเข้ามาแทน ที่เรียกว่าการปกครอง
 ของประชาชน และแม้ว่าความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปก-
 ครองกับผู้ถูกปกครอง หมดสิ้นไปเพราะความขัดแย้งทางชน

ชั้นสิ้นสุดยุติลงแล้วก็ตาม แต่ความขัดแย้งในวิธีการผลิตของสังคมก็จะดำรงอยู่ต่อไปและเป็นความขัดแย้งที่จะผลักดันให้สังคมก้าวหน้าสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงศรีอารยยุค

แต่ในเมื่อความขัดแย้งทางชนชั้นยังดำรงอยู่ และวิถีแห่งความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนดำรงอยู่ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันเองก็เกิดขึ้นเป็นช่วง ๆ อันจัดได้ว่าเป็นความขัดแย้งรอง และในแต่ละช่วงของประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันเองซึ่งเป็นความขัดแย้งรองนั้น หลายครั้งหลายคราวก็ได้เป็นตัวชี้ขาดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและหรือปรับปรุงในระหว่างชนชั้นปกครองชั้นใหม่เป็นช่วง ๆ ไป และเมื่อเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงชนชั้นปกครองใหม่แล้วก็สืบต่อความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนต่อไป ตราบจนกว่าความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนจะเป็นตัวชี้ขาดของความเปลี่ยนแปลงชนชั้นปกครองให้ไปสู่คุณภาพใหม่ดังกล่าวข้างต้น

ในการฟังของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ 16 กันยายน 2500 ก็อยู่ในกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้ว ก็เกิดจากความขัดแย้งของชนชั้นปกครองด้วยกันเอง และการเปลี่ยน

แปลงในบ้านเราครั้งไหนๆ ก็มีสาเหตุมาจากความขัดแย้ง
 รองเป็นส่วนใหญ่ นอกจากการเปลี่ยนแปลงเมื่อ 24 มิถุนายน
 2475 และ 14 ตุลาคม 2516

การเปลี่ยนแปลงเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ถึงแม้ว่าจะ
 กระทำโดยคนส่วนน้อยที่เป็นข้าราชการ แต่ก็สอดคล้องกับ
 เจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ สอดคล้องกับผลประโยชน์
 ของประชาชนส่วนใหญ่ การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นจึงเกิดขึ้น
 จากความขัดแย้งหลักเป็นสำคัญและเป็นตัวชี้ขาด ดังจะเห็น
 ได้จากแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ของ “คณะราษฎร” ที่แสดง
 ออกซึ่งความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน
 อย่างชัดเจน ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ราษฎรทั้งหลาย เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชสมบัติ
 สืบต่อจากพระเชษฐานั้น ในขั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกัน
 ว่ากษัตริย์องค์ใหม่นี้คงจะปกครองให้ราษฎรได้ร่มเย็น แต่
 การณ์ก็หาได้เป็นไปตามที่คิดหวังกันไม่ กษัตริย์ทรง
 อำนาจเหนือกฎหมายตามเดิมทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคน
 สอดคล้องไว้ครอบครองให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงฟัง
 เสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต
 มีการรับสินบนในการก่อสร้างและการซื้อขายของใช้ในราช-

การ หากำไรในการแลกเปลี่ยนเงินผลาญเงินของประเทศ
ยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กตจี๋เข้มเหง
ราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไป
ตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้จากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจ
และความฝืดเคืองในการทำมาหากินซึ่งพวกราษฎรไ้รู้กันอยู่
โดยทั่วหน้าไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือกฎหมายมิ
สามารถแก้ไขให้เพิ่มขึ้นได้

“การที่แก้ไขไม่ได้ ก็เพราะว่ารัฐบาลของกษัตริย์
มิได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎร ตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้
กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่ง
เรียกว่าไพร่บ้างข้าบ้าง) เป็นสัตว์เครื่องจ้าน ไม่นึกว่าเป็น
มนุษย์ เหตุฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎรกลับปากกันทำนาบน
หลังราษฎร จะเห็นได้ว่าภาษีอากรที่บีบบั่นเอามาจากราษฎร
นั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ปีละหลายล้านบาท ส่วนราษฎร
ติกว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อยเสียแต่ตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสีย
เงินราชการหรือภาษีใด ๆ ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์
หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มี
ประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนั้น นอกจากพระเจ้า
ซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นก็ได้โค่น
ราชบัลลังก์ลงเสียแล้ว

“รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าหลอกว่าจะบำรุงการทำการทำกินอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นคอย ๆ ก็เหลวไป หาได้ทำจริงจังไม่ มีหน้าซำกลับกล่าวคำหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ คำพูดของรัฐบาลเช่นนี้ใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่เจ้าก็โง่ เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้ไม่ถึงเจ้านั้นไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรได้มีการศึกษาก็จะรู้ความชั่วร้ายที่ทำไว้ และคงจะไม่ยอมให้ทำนานบนหลังคน ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่าประเทศเรา^{นี้}เป็นของราษฎร ไม่ใช่เป็นของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศมีอิสระภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่จะชุบมือเปิบและกวาดทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำนานบนหลังคนนั้นเอง บ้านเมืองกำลังอึดอัดคับคั่งเดือดร้อนชาวนาและพ่อแม่ทหารต้องทั้งนาเพราะทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกราด นักเรียนเรียนเสร็จแล้วและทหารปลด

กองหนุนแล้วก็ไม่มียานทำ จะต้องออกยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของกษัตริย์เหนือกฎหมาย บีบคั้นข้าราชการผู้น้อย นายสิบและเสมียนเพื่อให้ออกจากงานแล้วก็ไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่พวกเจ้ากวาดรวบรวบไว้มากจัดบำรุงบ้านเมืองให้คนมีงานทำ จึงจะสมควรที่จะสนองคุณราษฎรซึ่งได้เสียอากรให้พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าก็หาได้ทำอย่างใดไม่คงสูบเลือดกันเรื่อยๆ ไป เงินเหลือเท่าใดก็เอาไปฝากต่างประเทศ กอยเตรียมหนีเมื่อบ้านเมืองทรุดโทรมปล่อยให้ราษฎรออกยาก การณ์เหล่านี้ย่อมชั่วร้าย....”

แถลงการณ์ของคณะราษฎรดังกล่าวนี้เป็นการแสดงออกซึ่งความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนอย่างชัดเจนและเป็นตัวชี้ขาดของการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น

แต่เนื่องจากความรู้ความเข้าใจและความกตัญญูทางการเมืองของชาวคณะราษฎรไม่มีความเป็นเอกภาพ จึงทำให้การจัดตั้งของคณะราษฎรไม่เป็นเอกภาพ เพียงแต่การรวมกลุ่มกันและมีความคิดตรงกันในเบื้องต้นที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาอยู่ใต้กฎหมายเท่านั้น ความขัดแย้งภายในคณะราษฎรจึงเกิดขึ้นในเวลาต่อมา เพราะส่วนหนึ่งของคณะราษฎรต้องการที่จะสนอง

เจตนารมณ์ของประชาชนตามที่ได้แสดงออกในแถลงการณ์
คณะราษฎรฉบับที่หนึ่ง คือความผาสุกของประชาชน สิทธิ
และเสรีภาพของประชาชน ความเสมอภาคของประชาชน
พร้อมด้วยความยุติธรรมของสังคมหรือนัยหนึ่งประชาธิปไตย
ของประชาชน ส่วนหนึ่งของคณะราษฎรทั้งกล่าวนี้มีท่าน
ปรีดี พนมยงค์เป็นตัวแทน

แต่อีกส่วนหนึ่งของคณะราษฎรที่มีจอมพล ป. พิบูล
สงครามเป็นตัวแทน ซึ่งมีพรรคคณะราษฎรค้างอยู่ จึงเมื่อได้
อำนาจอยู่ในฐานะชนชั้นปกครอง ก็ได้ปกครองประเทศไป
ตามพรรคะนั้น ที่ได้แสดงออกในรูปของระบอบเผด็จการ
ในเวลาต่อมา

ส่วนอีกส่วนหนึ่งของคณะราษฎรที่นำโดยนายควง อภัย
วงศ์ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นตัวแทนของพวกโต้อภิวัฒน์ไป
ร่วมมือกับพวกเศษเคนศักดิ์ดิโน และตัวแทนของพวกโต้
อภิวัฒน์รายแรกก็คือตัวประธานคณะกรรมการราษฎร “พระ
ยามโนปกรณนิติธาดา” ซึ่งเป็นคนภายนอกคณะราษฎรที่
ท่านปรีดีสนับสนุนขึ้นมาเป็นประธานคณะกรรมการราษฎร
และนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมานั่นเอง

จากความขัดแย้งภายในของชนชั้นปกครองเช่นนี้ จึง
ยังผลให้การปฏิวัติหรือปฏิวัติประชาชนไทยต้องล้มเหลวไป
ด้วย และความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นปกครองกับประ
ชาชนก็ยังคงดำรงอยู่ต่อมาควบคู่กับความขัดแย้งรองอันเป็น
ความขัดแย้งภายในของชนชั้นปกครองด้วยกันเอง

กรณี 14 ตุลาคม 2516 ก็เช่นเดียวกับ 24 มิถุนายน
2475 ที่เกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งหลัก คือความขัดแย้ง
ระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน

ประชาชนต้องการระบอบประชาธิปไตยมาแก้ไขปัญหา
ของชาติ โดยเฉพาะปัญหาปากท้องของประชาชน ปัญหา
สิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่เนื่องจากประชาชนไม่มีองค์
การจัดตั้งของตนเอง ความต้องการดังกล่าวของประชาชนถึง
แม้ว่าจะมีอยู่ทั่วไป จึงไม่สามารถจะสำแดงพลังแห่งความ
ต้องการออกมาให้ปรากฏได้

ส่วนนักเรียนนิสิตนักศึกษาในนั้น ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่
แล้วจะไม่ได้สัมผัสกับตัวเองในความเดือดร้อนเช่นประชาชน
แต่พวกเขาไวต่อความรู้สึกและรู้สึกทุกข์ของประชาชน พวกเขา
จึงได้กลายเป็นหัวหอกเรียกร้องความต้องการของประ
ชาชน คือประชาธิปไตยที่เป็นรูปธรรม และรูปธรรมอันดับแรก

ของประชาธิปไตยที่พวกเขาเรียกร้องก็คือรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะไม่ระบุลงไปว่า “รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย” ก็จริง แต่โดยเจตนารมณ์แล้วประชาชนต้องการประชาธิปไตย และแม้ว่าเขาจะอธิบายไม่ได้ว่า “ประชาธิปไตยเป็นอย่างไร ?” แต่ความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ของเขานั้นแหละคือเนื้อหาของประชาธิปไตย คือความอุดมสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจพร้อมด้วยสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของมนุษย์ที่จะพึงมีต่อสังคม

เนื่องจากนักเรียนนิสิตนักศึกษาถึงแม้ว่าจะมีองค์กรจัดตั้ง แต่ก็เป็นองค์กรจัดตั้งที่มีวัตถุประสงค์อยู่ในขอบเขตจำกัด ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างเช่นพรรคการเมืองที่ต้องการจะเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ถึงแม้ว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการนักเรียนนิสิตนักศึกษา ในบางครั้งจะเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่ก็เป็นการเคลื่อนไหวเพียงผลักดันให้ผู้รับผิดชอบทางการเมืองโดยตรงได้พึงปฏิบัติในความชอบธรรม อันจะนำมาซึ่งความผาสุกของประชาชนเท่านั้น การเคลื่อนไหว 14 ตุลาคม 2516 ก็เช่นกัน ขบวนการนักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยความสนับสนุนของประชาชนเรือนแสน มีเข็มมุ่งแต่เพียงผลักดันให้รัฐบาลถอน

—ประกาศ ใต้ปฏิบัติประชาธิปไตยเท่านั้น อันกับแรกก็คือ
เรียกร้องให้มีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยในการ
บริหารราชการแผ่นดิน

แต่เหตุการณ์ที่บานปลายออกไปเป็นการล้มล้างรัฐบาล
ถนอม-ประกาศ นั้นเกิดจากการฉกฉวยโอกาสกระหน่ำซ้ำเติม
ของความขัดแย้งรอง ที่แอบแฝงอยู่กับขบวนการของนักเรียน
นิสิต นักศึกษาและประชาชน คือความขัดแย้งในชนชั้น
ปกครองระดับสูงด้วยกันที่ได้เป็นตัวขัดขวางขบวนการของรัฐ-
บาลถนอม-ประกาศ และเมื่อถนอม-ประกาศไปแล้ว ชนชั้น
ปกครองใหม่ได้สถาปนาขึ้นแล้ว ความขัดแย้งหลักระหว่าง
ชนชั้นปกครองกับประชาชนก็ดำเนินต่อไปตามกระบวนการ
ของประวัติศาสตร์ พร้อมกับการเกิดขึ้นของความขัดแย้ง
รองระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกันก็ติดตามมา ดังที่เห็น ๆ
กันแล้ว

การเปลี่ยนแปลงเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการ
จำกัดอำนาจที่ไม่จำกัดของกษัตริย์มาเป็นจำกัด ที่เรียกว่า
ราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นใช้
วิธีการยึดอำนาจโดยฉับพลันหรือที่เรียกว่า “รัฐประหาร”
แต่เนื้อหาของการเปลี่ยนแปลงเป็นการ “ปฏิวัติ” หรือที่อา-

จารย์ปริศนาเรียกว่า “อภิวัดน์” เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลง
หลักมูลที่ล้าหลังให้ก้าวหน้า

กรณี 14 ตุลาคม 2516 เป็นการลุกขึ้นของนักเรียน
นิสิต นักศึกษาและประชาชน เพื่อแสดงความไม่พอใจต่อ
ชนชั้นปกครองที่เผด็จอำนาจ และถึงแม้ว่าจะไม่มีผลในการขุ
รากถอนโค่นระบอบเผด็จการอย่างเด็ดขาด แต่ก็ทำให้ระบอบ
เผด็จการอ่อนลงระดับหนึ่ง และก็ทำให้ประชาชนตื่นตัวทาง
การเมืองขึ้นระดับหนึ่ง การลุกขึ้นครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงขั้นที่
เรียกว่าปฏิวัติหรืออภิวัดน์ แต่ก็จัดได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหว
ที่ก้าวหน้า

ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองในยุคของจอมพล
ป. พิบูลสงคราม อันเป็นเหตุให้จอมพล ป. ต้องพังลงใน
ครั้งนั้น พอสรุปได้ดังนี้

1. จากท่าทีทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ในการให้
สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์แต่ละครั้งที่แสดงออกซึ่งการยืนอยู่ข้าง
ฝ่ายประชาชน และประกอบกับหนังสือพิมพ์รายวันสารเสรีอัน
เป็นหนังสือพิมพ์ของจอมพลสฤษดิ์ ได้แสดงออกซึ่งความ
เป็นปากเสียงแทนประชาชน

2. จากพฤติกรรมทางการเมืองของพล.ท.อ.เผ่า ศรียานนท์ และบริวารที่เรียกว่า “อัครวิน” ที่เป็นปฏิปักษ์กับประชาชนและปราบปรามประชาชนอย่างเหี้ยมโหด จึงสร้างความหวาดกลัวและความไม่พอใจให้กับประชาชน

3. จากท่าทีของจอมพลสฤษดิ์และพฤติกรรมของพล.ท.อ. เผ่า ประชาชนให้ความสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์และสถาปนาพล.ท.อ. เผ่า ประชาชนแห่งขบวนการไฮด์ปาร์กหรือประชาชนแห่งทุ่งพระเมรุ ถึงกับเดินขบวนไปยังท่าเนียบสีเส้า (เทเวศน์) อันเป็นที่พำนักของจอมพลสฤษดิ์เรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์เข้าจัดการบ้านเมือง โดยเฉพาะ พคท. ได้สนับสนุนจอมพลสฤษดิ์อย่างเต็มที่ พคท. หวังที่จะเห็นจอมพลสฤษดิ์เป็นนัสนะฮอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา และพวกเขาเชียร์สฤษดิ์ว่าเป็นนัสนะฮอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ที่อาจารย์เสรีฐเขียนว่าพวกจอมพล ป. จอมพลสฤษดิ์และพล.ท.อ. เผ่า ต่างแย่งกันที่จะเป็นนัสนะฮอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยานั้นผมไม่เคยได้ยินครับ ได้ยินแต่ พคท. เท่านั้นที่เรียกและหวังจะให้สฤษดิ์เป็นนัสนะฮอร์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา)

4. จอมพลสฤษดิ์กับ พล.ท.อ. เผ่า ต่างก็แย่งกันที่จะสืบอำนาจทางการเมืองต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม

และขัดแย้งกันรุนแรงในการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ
เพื่อกุมอำนาจทางการเมือง

5. จอมพล ป. พิบูลสงครามกำลังติดต่อย่างลับ ๆ
กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเตรียมลู่ทางที่จะติดต่อกับ-
พันธมิตรกันอย่างปกติกับประเทศนั้น แต่ในขณะนั้นสหรัฐอเมริ-
ริกากำลังต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างบ้าคลั่ง ทำให้
ทางการเมืองต่างประเทศเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของ
จอมพล ป. จึงขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา

6. จอมพล ป. พิบูลสงครามกำลังเตรียมลู่ทางที่จะ
ให้รื้อฟื้นคดีสวรรคตที่ศาลฎีกาพิพากษาเด็ดขาด ไปแล้วให้มี
โอกาสได้นำมาพิจารณาใหม่ โดยจอมพล ป. จะออกกฎหมาย
ใหม่ฉบับหนึ่งเกี่ยวกับที่จะให้รื้อฟื้นคดีศาลที่พิพากษาเด็ดขาด
ไปแล้ว แต่ต่อมาภายหลังที่คดีสิ้นสุดแล้วนั้น โจทก์หรือ
จำเลยได้ค้นพบหรือมีหลักฐานใหม่เพิ่มเติมเกี่ยวกับคดีนั้น ก็
ให้รื้อฟื้นคดีนั้น ๆ ขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ถึงแม้ว่ากฎหมาย
ให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ดังกล่าวนี้จะมีลักษณะเป็นกฎ-
หมายที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมโดยทั่ว ๆ ไปก็ตาม แต่
จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของจอมพล ป. นั้น ก็เพื่อให้มีการรื้อ-
ฟื้นคดีสวรรคตขึ้นมาพิจารณาใหม่ เพื่อเอาตัวมือปืนที่แท้จริง
มาลงโทษให้ได้

“ท่าทีของจอมพล ป. เกี่ยวกับคดีสวรรคตดังกล่าวนี้ เป็นท่าทีที่ขัดแย้งกับกลุ่มเศษเดนศักดิ์นา เพราะกลุ่มเศษมนุษย์เหล่านั้นเองที่จ้างคนเข้าไปตะโกนในโรงหนังว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง” ก็เพื่อหวังจะทำลายอาจารย์ปรีดี และพวกเขาก็ได้พยายามจนถึงที่สุดแล้ว จนกระทั่งศาลฎีกาได้พิพากษาเสร็จสิ้นไปแล้วและจำเลยในคดีนั้นสามคนก็ถูกประหารชีวิตไปแล้ว ก็แหละในเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามจะให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ด้วยความยุติธรรมตามหลักฐานใหม่ที่ไต่พบ จึงเป็นความกิดที่ขัดกันอย่างรุนแรงระหว่างจอมพล ป. กับกลุ่มเศษเดนศักดิ์นาเหล่านั้น

เพื่อความกระจ่างแจ้งในประเด็นนี้ผมขออ้างคำให้สัมภาษณ์ของอาจารย์ปรีดีท่อนวีระ โอศถานนท์แห่งนิเทศารมหาราชฎีร์มีความตอนหนึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ ดังนี้

“แม้ศาลฎีกาซึ่งมีผู้พิพากษาคณะเดียวโดยมิได้มีการประชุมใหญ่ของผู้พิพากษาศาลฎีกา ได้ตัดสินประหารชีวิตนายเจ็ลยว ปทุมรส นายชิต สิงหเสนี นายบุศย์ บัทมศิริรินทร์ไปแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์สงครามได้ส่งตัวแทนไปพบผมในประเทศจีน แจ้งว่าได้หลักฐานใหม่ที่แสดงว่าผู้ถูกประหารชีวิตทั้งสามคนและผมเป็นผู้บริสุทธิ์ ฉะนั้น

จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม จึงจะเสนอผู้แทนราษฎรให้ออกกฎหมายให้มีการพิจารณาคดีใหม่ด้วยความเป็นธรรม กรณีแล้วก็มีผู้ยุ้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพวกทำรัฐประหารเมื่อ 16 กันยายน 2500 โคนล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม....”

7. เนื่องมาจากการเลือกตั้ง 26 กุมภาพันธ์ 2500 ที่เรียกกันว่าเลือกตั้งสกปรกอันเป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาเคลื่อนไหวเมื่อ 2 มีนาคม 2500 กัดค้านการเลือกตั้งนั้น เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

จากเหตุผลที่สนับสนุนให้เกิดรัฐประหาร 16 กันยายน 2500 ทั้ง 7 ข้อที่กล่าวมานี้ ถ้าจะกล่าวโดยย่อย่อกว่าเป็นเหตุผลที่เกิดจากเงื่อนไขภายใน (อัตวิสัย) กับเงื่อนไขภายใน (ภาววิสัย)

เงื่อนไขภายในคือความขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์กับ พล.ต.อ. เผ่า ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. กับจักรวรรดินิยมอเมริกาและความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. กับกลุ่มเศษเดนศักดินา

เงื่อนไขภายนอกคือแรงสนับสนุนจากประชาชน

แต่อย่างไรก็ดีในความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้ง หลัก ก็คือความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชนมีส่วนผลักดันอยู่มาก แต่ปัจจัยชี้ขาดถึงขั้นแตกหักของความขัดแย้ง คือความขัดแย้งรอง หรือความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองด้วยกัน อันเป็นปัจจัยภายในหรืออภิวสัย

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลง 16 กันยายน 2500 จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งรองที่เป็นปัจจัยชี้ขาดของความขัดแย้งในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ และจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นแทนที่จะได้นิสเซอ์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยาตามความหวังของ พลท. แต่กลับได้เผด็จการทั่วฉกาจมาแทน

—๔—

อาจารย์เสวีฐเขียนไว้ในหลักไถลฉบับที่อ้างแล้วตอน 3 มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“หลวงวิจิตรว เอกการเมืองใหญ่โตมาพูดกับผม คือการตั้งคณะชาติ ซึ่งมีนโยบายชัดเจนที่จะต่อสู้กับคณะราษฎร ผมเองมันก็ชอบอยู่แล้ว จึงกลายเป็นคู่กิดตั้งคณะชาติของ

หลวงวิจิตรไป ผมงกับหลวงวิจิตรว ก็ค่อย ๆ ห่างเหินกันไป
แต่เมื่อพบกันทีไร ก็ยังเห็นท่านว่าไม่ได้ทิ้งความคิดเดิม
หรือจะตั้งพรรคหรือทำอะไรที่จะเอาชนะคณะราษฎร อยู่เนิ่น-
เอง เพราะท่านไม่เห็นด้วยกับคณะราษฎรจริง”

อีกตอนหนึ่งอาจารย์เสรีฐเขียนไว้ดังนี้

“ผมขาดความสัมพันธ์กับหลวงวิจิตรว ไปนาน จน
กระทั่งจอมพลสฤษดิ์ทำการ “ปฏิวัติ” เมื่อ 20 ต.ค. 01 ซึ่ง
ผมถูกจับครั้งที่ 2 ร่วมกับอีกหลายคนซึ่งอยู่ที่สโมสรตำรวจ
ได้อ่านหนังสือพิมพ์และฟังวิทยุรู้สึกรว่านโยบายของคณะปฏิวัติ
เข้าทำและสอดคล้องกับนโยบายของหลวงวิจิตรว ที่เคยคุยกัน
สมัยจะตั้งคณะชาติ แล้วต่อมาก็ได้รู้ว่าหลวงวิจิตรว ร่วมมือ
กับจอมพลสฤษดิ์ ผมจึงเชื่อว่าท่านนโยบายแล้ว เป็นการ
ปฏิวัติของหลวงวิจิตรว ผมจึงไม่ต่อต้าน แต่พยายามปรับ
ปรุงนโยบายนั้นให้ดีขึ้น ให้เป็นประชาธิปไตยขึ้น โดยผม
เขียนนโยบายครบชุดเป็นคำให้การ ในขณะที่ผมส่งคำให้การ
ไปยังจอมพลสฤษดิ์นั้น ผมก็ให้หลานสาวไปพบหลวงวิจิตรว
ซึ่งต่อมาไม่นานเป็นปลัดบัญชาการ สำนักนายกรัฐมนตรีและ
เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หลวงวิจิตรว สันนิษฐานว่า
ทำตามนโยบายเดิม และไม่ต้องเป็นห่วงเพราะท่านจัดการ

เรื่องผมกับจอมพลสฤษดิ์อยู่แล้ว และในที่สุดหลวงวิจิตรฯ ก็เอาชนะคณะราษฎรสำเร็จตามที่คิดไว้ โดยเฉพาะคือเลิกตั้งวันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติ ซึ่งคณะปฏิวัติทำตามข้อเสนอของหลวงวิจิตรฯ นั่นเอง”

ตามที่อาจารย์เสรีฐเขียนมานี้ ผมไม่มีประเด็นที่จะโต้แย้ง เพราะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์เสรีฐกับหลวงวิจิตรฯ ที่ร่วมมือกันคิดตั้งคณะชาติ เพื่อเอาชนะคณะราษฎร ก็เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ส่วนตัวของท่านทั้งสอง และก็เพิ่งรู้ว่าในการยกเลิกวันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติ เป็นความึกขของหลวงวิจิตรฯ ที่เคยร่วมกันมากับอาจารย์เสรีฐ ในการก่อตั้งคณะชาติ จึงเท่ากับว่าคณะชาติเป็นผู้ล้มคณะราษฎร อย่างน้อยก็ล้มวันชาติของคณะราษฎรสำเร็จ ถ้าพูดโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือตรรก ก็เท่ากับอาจารย์เสรีฐได้มีส่วนล้มคณะราษฎรด้วย เพราะว่าอาจารย์เสรีฐเคยร่วมคิดตั้งคณะชาติกับหลวงวิจิตรฯ และครั้งหลังเมื่ออาจารย์เสรีฐให้หลานสาวไปพบหลวงวิจิตรฯ ยังสั่งมาว่า “ทำตามนโยบายเดิม” (อาจารย์เสรีฐเขียนไว้อย่างนี้) แต่เนื่องจากมีข้อความเรื่องคณะชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์มหาชนอยู่บ้าง เพื่อความสมบูรณ์ของ

เรื่องคณะชาติ ว่าเหตุใดจึงไม่เกิดขึ้นในครั้งนั้น ประเด็นนี้
ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ ผมจึงขอนำข้อเท็จจริงทางประวัติ
ศาสตร์มาทำให้ปรากฏ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้งอาจารย์
เสรี คู่แต่ประการใด ดังต่อไปนี้

กล่าวคือ ในการก่อตั้งสมาคมคณะราษฎรภายหลัง
เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 แล้วนั้น
อาจารย์ปรีดีเนื่องจากได้คุ้นเคยรู้จักหลวงวิจิตรวาทการ มาทั้ง
แต่ที่อยู่อังกฤษ ท่านจึงได้เสนอชื่อหลวงวิจิตรฯ เข้าเป็น
สมาชิกแห่งสมาคมคณะราษฎร แต่สมาชิกส่วนมากคัดค้าน
หลวงวิจิตรฯ จึงไม่ได้มีชื่อเป็นสมาชิกแห่งสมาคมคณะนั้น
ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้กับหลวงวิจิตรฯ เป็นอย่างมาก

ต่อมาหลวงวิจิตรฯ จึงได้จัดตั้ง “คณะชาติ” ขึ้น โดย
หลวงวิจิตรฯ ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการ ในการตั้งคณะ
ชาติของหลวงวิจิตรฯ ครั้งนั้น “คณะราษฎร” ซึ่งเป็นคณะ
“ปกครอง” เห็นชอบด้วย โดยเฉพาะอาจารย์ปรีดีได้ให้
ความสนับสนุนเต็มที่ แต่เมื่อข่าวการตั้งคณะชาติของหลวง
วิจิตรฯ ไปถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระองค์
ทรงคัดค้านไม่เห็นด้วยและรวมทั้งเรียกร้องให้เลิกล้มสมาคม
คณะราษฎรเสียด้วย

ทั้งสำเนาพระราชหัตถ์เลขาที่พระองค์ทรงมีถึงพระยา
มโนฯ ดังต่อไปนี้

(สำเนา)

ที่ 2/128 สวณโกลกัณฑ์ หัวหิน

วันที่ 31 มกราคม พุทธศักราช 2475

ถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา

ตามที่มิบุคคลได้ตั้งสมาคมคณะกรรมการเมือง และขอ
อนุญาตตั้งขึ้นอีกนั้น ข้าพเจ้ามีความวิตกเป็นอันมาก กว้ย
เกรงว่าจะมีเหตุกระทบกระทั่งอันถึงความสงบสุขของประชา-
ชน เพราะถึงหากว่าคณะกรรมการเมืองต่าง ๆ จะมีความ
ปรารถนาอันดี เพื่อดำเนินตามแบบไพรัชประเทศหลาย
ประเทศที่มีคณะกรรมการเมืองต่างคณะ สำหรับจะให้ต่างเห็นว
รังซึ่งกันและกัน ให้ได้เลือกฟังความเห็นจากบุคคลในคณะ
ต่าง ๆ และไม่ไห้คณะใดทรงอำนาจสิทธิขาดแต่คณะเดียว
ดังนั้นก็ดี แต่ประเทศทั้งหลายเหล่านั้นได้ใช้วิธีปกครองแบบ
รัฐธรรมนูญมาช้านาน จนประชาชนพลเมืองส่วนมากเข้าใจ
ในหลักและวิธีการเมืองโดยกว้างขวางแล้ว จึงได้สามารถมี
คณะกรรมการเมืองต่างคณะขึ้นได้โดยไม่มีอันตราย สำหรับประ-

เทศสยามซึ่งเพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ยังหาถึงเวลาสมควรที่จะมีคณะกรรมการเมืองเช่นเขาไม่ ด้วยประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเสียเลย เมื่อเกิดมีคณะกรรมการเมืองขึ้นแข่งขันกันเช่นนี้ ก็จะเข้าใจผิดไปว่า เป็นการตั้งหมู่ตั้งคณะสำหรับเป็นปฏิปักษ์หักล้างอำนาจซึ่งกันและกัน ผลที่สุดอาจเป็นเหตุชวนให้เกิดวิวาทบาดหมางกันขึ้นได้อย่างรุนแรง จนถึงเป็นภัยแก่การสงบสุขของประเทศ หรืออย่างน้อยก็จะทำให้เกิดความหวาดหวั่นในหมู่อาณาประชาราษฎร อันเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง

คณะกรรมการเมืองจะทำประโยชน์จริงให้แก่ประชาชนได้ก็เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญแล้ว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าในเวลานี้อ่าให้มีสมาคมการเมืองเลยจะดีกว่า แต่โดยเหตุที่บัดนี้รัฐบาลได้ยอมอนุญาตให้มีสมาคมคณะราษฎรเสียแล้ว จึงเป็นการยากที่จะกีดกันห้ามหวงมิให้มีคณะกรรมการเมืองขึ้นอีกคณะหนึ่งหรือหลายคณะได้อย่างที่ที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่าสมควรที่จะเลิกสมาคมคณะราษฎรและคณะอื่นที่เดียว แล้วรัฐบาลควรจัดการทำการเผยแผ่การศึกษาวิธีปกครองแบบรัฐธรรมนูญ โดยพยายามหาวิธีให้ความเข้าใจเรื่องวิธีการปกครองแบบนั้นให้แพร่หลายแก่

ราษฎรทั่วไป นอกจากนั้นสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรทั้งใน
เวลานี้และต่อไปข้างหน้าจนกว่าจะพ้นเขตสมัยใช้บทเฉพาะ
กาลในรัฐธรรมนูญ ก็ควรจะไว้ตัวเป็นกลาง INDEPEN
DENT ไม่มีความผูกพันกับคณะกรรมการเมืองใด ๆ สมาชิก
ประเภท 2 ที่จะได้ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญนั้น ควรเลือกจาก
บุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่ว ๆ ไป และให้ความ
สามารถจริงที่จะบำเพ็ญกรณีของตนในทางที่จะช่วยประคับ
ประคองสมาชิกประเภทที่ 1 ที่จะเลือกขึ้นมาจากราษฎรตาม
ความประสงค์แห่งรัฐธรรมนูญ ถ้าทำได้ดังนี้ ข้าพเจ้าเชื่อ
ว่าจะเป็นการช่วยการศึกษาของพลเมืองตามนโยบายของรัฐ-
บาล ทั้งช่วยบำรุงสามัคคีธรรมและสันติภาพของประเทศ
สยามให้เจริญมากขึ้น

ตามความเห็นของข้าพเจ้าทั้งนี้ ถ้าท่านเห็นสมควรจะ
เผยแพร่แก่ผู้ใด หรือจะพิมพ์ออกโฆษณาก็ได้ไม่ขัดข้อง

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ปร.

จากหลักฐานข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ผู้ที่
ขัดขวางไม่ยอมให้ตั้งคณะกรรมการเมือง หรือพรรคการเมืองขึ้น
มานั้นหาใช่คณะราษฎรไม่ แต่หากเป็นพระประสงค์ของ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั่นเอง

แต่ในตอนทีพระองค์ทรงสละราชสมมัตินั้น พระองค์
กลับกล่าวอ้างไปอีกอย่างหนึ่งว่า รัฐบาลไม่ยอมให้ทั้งคณะ
ชาติพระองค์จึงเสนอให้เลิกคณะราษฎรเสียด้วย ทั้งปรากฏ
ในพระราชบันทึกมีถึงรัฐบาล ที่บันทึกโดยเจ้าพระยาศรี-
ธรรมาธิเบศ ลงวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1935 เวลา
20.55 น. ดังนี้.

“ข้าพเจ้าชอบที่จะให้มีคณะพรรคการเมืองขึ้น จก-
หมายของข้าพเจ้ามีถึงพระยามโนฯ นั้น ได้เขียนไว้ในคราว
ที่รัฐบาลในครั้งนั้นไม่ยอมอนุญาตให้คณะชาติตั้งขึ้น ข้าพเจ้า
จึงแนะนำไปว่า ถ้าคณะชาติไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น
แล้ว ก็ควรที่จะเลิกล้มคณะราษฎรเสียเหมือนกัน อันที่จริง
อาจแก้ได้ว่า สำหรับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งแรกนั้น
ไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีคณะพรรคการเมือง ข้าพเจ้าเห็นว่า
ณ บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่จะอนุญาตให้คณะพรรคการเมืองจัดตั้ง
ขึ้นโดยเปิดเผย หากไม่แล้วก็จะจัดตั้งขึ้นโดยทางลับ ๆ และ
คงจะมีความประสงค์และความมุ่งหมายไปในทางเข้ายึดอำนาจ
โดยใช้กำลัง ในเมื่อวิธีการอันถูกต้องตามกฎหมายไม่มีทาง
ที่จะเอามาใช้ได้เสียแล้ว ถ้าหากไม่อนุญาตให้มีหนทางอัน
ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อกำหนดการกระทำของรัฐบาลเสีย

จุดประสงค์ในอันที่จะมีการ ปกครองตาม ระบอบรัฐธรรมนูญ
ก็ย่อมสูญหายไปหมดสิ้น”

ต่อมาในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 29/2477
(วิสามัญ) วันเสาร์ที่ 29 กันยายน รัฐบาลพระยาพหล ฯ
ได้แถลงต่อสภาถึง บันทึกตอบ ของรัฐบาลต่อข้อ ข้องพระทัย
ของพระองค์ตามปรากฏในพระราชบันทึกมีความว่าดังนี้

“(๒) ตามที่ทรงรับสั่งว่า ได้ทรงส่งจดหมายถึงพระ-
ยามโนปกรณนิติธาดาให้เลิกล้มคณะราษฎร เพราะรัฐบาลใน
ครั้งนั้นไม่ยอมอนุญาตให้ “คณะชาติ” ตั้งขึ้น ความข้อนี้
พระยามโนปกรณนิติธาดาจะ กราบบังคมทูล ไว้อย่าง ไรก็ ยัง
ทราบไม่ได้ แต่ความจริงเรื่องนี้รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติ-
ธาดา ได้นัด ประชุม ผู้ก่อการ ขอ พระราชทาน รัฐธรรม ญู
ทั้งหมค ที่ประชุมส่วนมากเห็นควรให้ตั้ง “คณะชาติ” และ
ยังไม่ทันที่รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร ก็มีพระราชหัตถ์
เลขาถึงพระยามโนปกรณนิติธาดาทันทีแล้ว ข้อนี้หลวง
วิจิตรวาทการ เลขาธิการคณะชาติ ในเวลานั้นย่อมทราบ
ได้ดี”

หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย ใน
ฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 2 ได้แถลงให้ในที่
ประชุมทราบดังนี้

“เมื่อในบันทึกของรัฐบาล ได้อ้างถึง ชื่อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอโอกาสแสดงรายงานต่อสภาฯ นี้ว่า ข้อความที่ในบันทึกของรัฐบาลได้กล่าวมานั้นเป็นความจริง เรื่องการตั้งคณะชาติไม่ได้ทำโดยสุ่มสี่สุ่มห้า ก่อนที่จะเริ่มตั้งคณะชาติ ข้าพเจ้าได้มาปรึกษาหารือคุณหลวงประดิษฐ ขอนคุณหลวงประดิษฐ์ฯ จะเป็นพยานข้าพเจ้า เมื่อได้ปรึกษาแล้วหลวงประดิษฐ์มีความเห็นว่าคณะชาติควรได้ตั้งขึ้น แล้วต่อมาข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่าได้มีการประชุมผู้ก่อการ เสียข้างมาก เห็นว่าควรให้คณะชาติตั้งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วข้าพเจ้าจึงได้ยื่นคำร้องขอตั้งคณะชาติ ไม่ใช่ว่าได้ทำไปโดยหักหาญอย่างหนึ่งอย่างใด และมีเหตุที่น่าจะเรียนให้ทราบว่า คณะราษฎรในเวลาที่ทั้งเป็นสมาคมขึ้นนั้น ไม่ได้เลือกเจ้าคุณมโนฯ เป็นนายกกลับเลือกเจ้าคุณนิติศาสตร์ฯ เป็นนายกเจ้าคุณมโนฯ จึงได้พยายามที่จะล้มคณะราษฎรเสีย เมื่อข้าพเจ้าได้ยื่นคำขอตตั้งคณะชาติไปแล้ว พระยามโนฯ เรียกข้าพเจ้าไปบอกว่า เลิกคณะชาติเสียเถอะแล้ว จะล้มคณะราษฎรให้ ข้าพเจ้าก็ตอบว่านั่นไม่ใช่เรื่องของข้าพเจ้า เรื่องของข้าพเจ้ามีอยู่อย่างเดียวที่จะตั้งคณะชาติ ในการที่พระยามโนฯ จะให้ถอนคำขอแล้วไปล้มคณะราษฎรนั้น ข้าพเจ้าไม่ยินยอมด้วย แต่

เมื่อจะตั้งคณะชาติแล้วรัฐบาลไม่ยอมก็ตั้งไม่ได้ อยู่เอง
ข้าพเจ้าขอสนับสนุนคำอ้างของรัฐบาลที่ว่าผู้ก่อการใน วันที่
24 มิถุนายน ส่วนมากเห็นด้วย และโดยเฉพาะหลวงประดิษฐา
เองได้แสดงความเห็นแก่ข้าพเจ้าว่า คณะชาติควรได้ตั้งขึ้น
ข้าพเจ้าขอแสดงให้ท่านทั้งหลายทราบว่าที่รัฐบาลแถลงการณ์
มานั้นเป็นความจริง”

ทั้งกล่าวนี่ย่อข้อเท็จจริงเรื่อง ของคณะ ชาติ ของหลวง
วิจิตร ฯ ที่อาจารย์เสรีภูกล่าวอ้างข้างต้น และผมก็ไม่มีข้อ
โต้แย้งอาจารย์เสรีภูในประเด็นนี้ เพียงแต่ต้องการจะทำให้
เรื่องราวสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น

—๕—

หลักไฉนฉบับที่ 89 วันที่ 27 ตุลาคม 2526 อาจารย์
เสรีภูเขียนขึ้นต้นไว้ว่า

“หลังจากผมเขียนบทความตอบ คำถาม ของ หลักไ
เรื่องอาจารย์ปรีดี ลงในฉบับวันที่ 66 และ 67 ผู้ใกล้ชิด
อาจารย์ปรีดีมีความเห็นต่อบทความนั้นเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่ง
เห็นด้วย แต่ฝ่ายเห็นด้วยเป็นผู้ใกล้ชิดกับอาจารย์ปรีดีมาก
กว่าฝ่ายค้าน บางคนใกล้ชิดมากถึงขนาดเรียกได้ว่าเคยเป็น

“ศิษย์ก้นกุฏิ” ของอาจารย์ปรีดี ผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมาก ท่านนั้นบอกผมว่า ที่ผมเขียนไปนั้น ถ้าใครสงสัยอะไรเขายินดีชี้แจงให้ฟัง ฉะนั้นถ้าท่านผู้อ่านต้องการทราบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือข้อใจปัญหาใดที่ผมเขียนไว้ โปรดถามได้จากผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีดังกล่าวครับ”

เพื่อให้ท่านผู้อ่านที่ไม่ได้อ่านบทความอาจารย์เสรีรัฐในหลักไถฉบับที่อ้างถึง ผมขอสรุปเนื้อหาของบทความของอาจารย์เสรีรัฐที่เรียกว่าวิจารณ์อาจารย์ปรีดีนั้น มีดังนี้คือ

1. อาจารย์เสรีรัฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีเป็น ผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชนและทำลายเสรีภาพของบุคคล ก็คืออาจารย์ปรีดีเป็นเผด็จการนั่นเอง

2. อาจารย์เสรีรัฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีเป็นต้นตอในการนำประเทศชาติไปพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกาและรับใช้อเมริกา ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพิงอเมริกา ขึ้นต่ออเมริกา และรับใช้อเมริกาจนกระทั่งบัดนี้ ส่วนจอมพล ป. และคนอื่นๆ เป็นแต่เพียงผู้สืบทอดเท่านั้น

ต่อคำกล่าวหาของอาจารย์เสรีรัฐดังกล่าวนี้ ผมอาศัยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาชี้ให้เห็นว่า เป็นคำกล่าวหาที่

ฝ่ายนั้นจะ ถ้าท่านผู้อ่านต้องการทราบว่าอาจารย์เสรี
วิจารณ์อาจารย์ปรีดีฝ่ายนั้นจะอย่างไร จะหาอ่านได้จาก
หนังสือของผมที่ชื่อว่า “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐ
บุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของ
นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร”

ผมเคยบอกไว้แล้วว่าผมเห็นด้วยในการวิจารณ์ หรือ
ประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอาจารย์ปรีดี แต่การ
วิจารณ์หรือประเมินคุณค่านั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ
2 ประการ คือผู้วิจารณ์จะต้องตั้งอยู่ในความสุจริตใจ
ปราศจากอคติ 4 ประการ อันเป็นปัจจัยภายใน นี่เป็น
ประการที่หนึ่ง ประการถัดไป ผู้วิจารณ์จะต้องเคารพต่อ
สัจจะหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อันเป็นปัจจัยภายนอก
ส่วนทรรศนะในการมองประวัติศาสตร์นั้น ย่อมจะมี
ทรรศนะที่แตกต่างกันไปตามจุดยืนทางชนชั้น หรือผล
ประโยชน์ของบุคคลนั้นๆ แต่สิ่งที่จะมองแตกต่างกันไปไม่
ได้ สำหรับผู้วิจารณ์ที่เคารพในสัจจะ ก็คือข้อเท็จจริงทาง
ประวัติศาสตร์

ในข้อเขียนอาจารย์เสรีที่ยกมาข้างต้น อาจารย์เสรี
อ้างว่า ผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมีความเห็นต่อบทความนั้นเป็น

2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วย อีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน แต่ฝ่ายเห็นด้วยเป็นผู้ใกล้ชิดกับอาจารย์ปรกติมากกว่าฝ่ายคัดค้าน บางคนใกล้ชิดกันมากก็ถึงขนาดเรียกได้ว่าเคยเป็น “ศิษย์กันกุฏ” แล้วอาจารย์เสริฐยังเขียนแบบโฆษณาชวนเชื่อต่อไปว่า

“ที่ผมเขียนไปนั้น ถ้าใครสงสัยอะไร เขา(ศิษย์กันกุฏ) ยินดีจะชี้แจงให้ฟัง ฉะนั้นถ้าท่านผู้อ่านต้องการทราบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือข้อข้องใจปัญหาใดที่ผมเขียนไว้ โปรดถามได้จากผู้ใกล้ชิดอาจารย์ปรกติดังกล่าวครับ”

“ครับก็เป็นที่น่าเสียดายที่อาจารย์เสริฐไม่ได้ระบุลงไปว่า “ศิษย์กันกุฏ” ที่เห็นด้วยกับข้อเขียนของอาจารย์เสริฐ ที่วิจารณ์อาจารย์ปรกติว่าเป็นผู้ทำลายอำนาจอธิปไตยของปวงชนและทำลายเสรีภาพของบุคคล ฯลฯ เป็นผู้ใด มีชื่อเสียงเรียงนามอย่างไร แล้วอย่างนี้ใครจะสอบถามไปได้ที่ไหนละครับ และทำไมจะต้องทำทนายให้ไปสอบถาม “ศิษย์กันกุฏ” เพราะเรื่องที่อาจารย์เสริฐวิจารณ์และที่ผมโต้แย้งนั้นมันเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ก็ควรจะทำให้ผู้สงสัยในข้อวิจารณ์ของอาจารย์เสริฐไปศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของทางราชการซึ่งมีอยู่มากมายหรือจากเอกสารที่บุคคลที่เชื่อถือได้เก็บบันทึกเอาไว้ เช่น บันทึกของนายทวี บุญยเกษตร

(ซึ่งมีหน้าที่ทางราชการในอดีตที่สำคัญมากมาย) ดร. ป่วย
 อังภากร ดร. ดิเรก ชัยนาม ดร. เตือน บุณนาท คำให้การ
 ต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงคราม ของ พล.ท.อ. อุด
 อุดลเศขรวัธ ของพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาและของคน
 อื่น ๆ อีกมากมาย และโดยเฉพาะภายหลังอสังกรรมของท่าน
 ได้มีคนเขียนสตุดิถึงผลงานรับใช้ชาติของท่าน นับเป็นร้อย ๆ
 รายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และแม้แต่ ส.ศิวัรักษ์
 ซึ่งเคยวิจารณ์เหยียบย่ำทำลายท่านอย่างรุนแรง แต่เมื่อต่อมา
 ภายหลังเขาได้ศึกษา ค้นคว้า ข้อเท็จจริง ทางประวัติ ศาสตร์
 อย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ จึงทำให้เขาได้ข้อ
 เท็จจริงตามความเป็นจริง และกรั้นแล้วเขาก็ได้วิจารณ์ตน
 เองอย่างกล้าหาญและยอมรับผิดอย่างสัปปุรุษ ปัจจุบันเขา
 จึงเขียนถึงอาจารย์ปรีดีอย่างตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงทาง
 ประวัติศาสตร์

“เชื่อผมเถอะครับ เรื่องข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
 ไม่ต้องทำให้ไปสอบถาม “ศิษย์ก้นกุฏิ” ที่ไหน เพราะ
 “ศิษย์ก้นกุฏิ” ก็ไม่แน่เสมอไปว่าจะรอบรู้เรื่องของอาจารย์
 ก้อย่างที่โบราณท่านกล่าวไว้ว่า “ใกล้เกลือกินด่าง” ก็มีอยู่

ถมไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณท่านว่า “ลูกศิษย์คิด
ล้างครู” ก็มีอยู่เหมือนกันนะครับ

—๒—

อาจารย์เสรีฐ ได้เขียนในหลักไท ฉบับที่อ้างแล้วใน
ข้อ ๕ ต่อไปอีกตอนหนึ่งว่า

“ส่วนผู้คัดค้านบทความของผมนี้เป็นผู้ใกล้ชิดอาจารย์
ปรีติน้อยกว่าคนอื่นเหล่านั้น บางคนเพิ่งจะเกี่ยวข้องในระยะ
หลังๆ แต่เขาอ้างว่าเขาคัดค้านผม “เพื่อรักษาความถูกต้อง
แห่งประวัติศาสตร์ และถือว่าเขาเป็น “นักวิทยาศาสตร์แห่ง
ประวัติศาสตร์” เขาเขียนคำเหล่านั้นตีพิมพ์ออกมา”

คำว่าผู้คัดค้านในที่นี้อาจารย์เสรีฐคงจะหมายถึงผม ถึง
แม้ว่าจะไม่ได้ระบุชื่อออกมาก็ตาม เพราะคนที่เขียนหนังสือ
โต้แย้งบทความของอาจารย์เสรีฐลงในหลักไทก็มีแต่ผมเท่านั้น
คนอื่นถึงแม้จะโต้แย้งแต่ก็ไม่ได้เขียนและพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม
จึงเป็นที่แน่ชัดว่า คำว่า ผู้คัดค้านในที่นี้ อาจารย์เสรีฐหมาย
ถึงผม

“ครับ, ผมไม่ใช่ “ศิษย์ก้นกุฏิ” หรือผู้ใกล้ชิดอาจารย์
ปรีติ ทางเนื้อหนังมังสา แต่ผมใกล้ชิดทางทางด้านความนึก

กับท่าน ไหน ๆ เรื่องก็มาถึงขั้นนี้แล้ว ก็จะบอกให้ทราบเสีย
ด้วยว่าผมใกล้ชิดกับอาจารย์ปรีดีอย่างไร ?

“คือเรื่องมีอยู่ว่า ในขณะที่อาจารย์ ปรีดีท่านัก อยู่ใน
สาธารณะประชาชนจีนนั้น เข้าวันหนึ่งในปี 2501 อาจารย์
ปรีดีว่าเอาหนังสือเล่มหนึ่งโดยไม่ตั้งใจเข้าไปอ่าน ในห้อง
ส้วมด้วยความเคยชิน หนังสือเล่มนั้นชื่อ “ขบวนการกู้ชาติ”
หนาประมาณ 200 หน้า เป็นหนังสือที่ผมเขียนขึ้นภายหลัง
ที่ได้รับนิรโทษกรรมออกมาจากคุกบางขวาง เมื่อปี 2500
เนื้อหาของหนังสือเล่มนั้น เป็นการ เล่าถึงองค์ การจัด ตั้งของ
ขบวนการกู้ชาติ ปรัชญาและอุดมคติของขบวนการกู้ชาติ
ตลอดจนแนวทางของขบวนการกู้ชาติ ต่อมาอาจารย์ปรีดี ได้
ส่งความมาถึงคุณปาลลูกชายของท่าน ซึ่งเคยร่วมชะตากรรม
กันมากับผมในคุกบางขวางตั้งแต่ปี 2495 ให้บอกผมว่า หนังสือ
ขบวนการ กู้ชาติ ที่ผมส่งไปให้ ท่านนั้น ได้อ่านแล้วและ
ขอชมเชย และบอกมาด้วยว่าท่านอ่านจบในห้องส้วมในเช้า
วันแรกที่คว้าไปอ่าน (เพราะไม่มีหนังสืออื่นจะอ่าน) นั้นเอง
และท่านถือว่าผมใกล้ชิดกับท่านในทางความคิด ถึงแม้ว่าจะ
อยู่ห่างกันหรือไม่เคยพบกันก็ตาม คุณปาลบอกผม
อย่างนี้ และแม้จดหมายที่ท่านมีมาถึงผม ในเวลาต่อมาท่าน

กับออกมาอย่างนี้ ความสัมพันธ์หรือความใกล้ชิดระหว่างผม
กับอาจารย์ปรีดีก็มีอย่างนี้แหละ ก็ผมเริ่มแรกใกล้ชิด
(ความคิด) กับอาจารย์ปรีดี ในห้องส้วมครับ

อาจารย์เสรีรูปร่างว่าผมเขียนคำเหล่านี้ออกมา คือคำว่า
“เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์” อาจารย์เสรี
ยังเขียนอีกว่า ผมถือตัวว่าเป็น “นักวิทยาศาสตร์แห่งประ-
วัติศาสตร์”

ครับ, ในคำขึ้นต้นผมได้บอกไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า
ความคิดและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีที่
อาจารย์เสรีวิจารณ์ว่าไม่ถูกต้องนั้น จะไม่ถูกต้องอย่าง
อาจารย์เสรีว่า หรือว่าถูกต้องแต่อาจารย์เสรีเข้าใจผิด
ไปเอง

“ในปัญหานี้ เราจำเป็นจะต้องหาคำตอบอย่างนักวิทยา-
ศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ เราจะนั่งฉาดแสดกองทรศนะแห่ง
ความรอบรู้ของเราเองอย่างอหิวาต์หาได้ไม่

“ด้วยประการฉะนี้ ผมจึงได้ทำคำชี้แจงฉบับ^{๕๕}ขึ้นตาม
บรรทัดของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ เพื่อรักษา
ไว้ซึ่งสัจจะแห่งประวัติศาสตร์”

และอีกตอนหนึ่งที่จากบทขึ้นกัน ผมได้เขียนไว้ดังนี้

“จากการอ่านบทความ (ของอาจารย์เสรีฐ) ด้วยวิจารณ์
 ญาณดังกล่าว ทำให้ผมเห็นว่าบทความของอาจารย์ประเสริฐ
 ชั้น^๕ มีความผิดพลาดอยู่หลายประการ (ผมใช้คำว่าผิดพลาด
 นะครับ เพราะไม่คิดว่าอาจารย์เสรีฐจะบิดเบือน) ด้วยความ
 เคารพในอาจารย์ประเสริฐ และด้วยความเคารพในสัจจะ
 แห่งประวัติศาสตร์ที่อาจารย์ปรีดีได้มีส่วนสร้างไว้ ผมจึงมี
 ความจำเป็นและเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำความจริงให้ปรากฏใน
 ที่^๕ เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์...”

จากข้อเขียนของผมที่ยกมานี้มีประเด็นสำคัญซึ่งผู้ที่ไม่-
 มีอคติพอจะมองเห็น ได้โดยตรงไปตรงมาดังนี้

(1) ผมบอกว่าสัจจะแห่งประวัติศาสตร์หรือความถูก
 ต้องแห่งประวัติศาสตร์ซึ่งก็คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
 ที่เกิดขึ้นในช่วงหนึ่ง ๆ และบันทึกไว้หรือจดจำกันไว้นั้น
 เป็นข้อเท็จจริงหรือสัจจะหรือความถูกต้อง (ตามความเป็น
 จริงของปรากฏการณ์) ที่เราจะต้องพิจารณาหาความจริง
 อย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ คือไม่ใช่เชื่อกันที่
 ทันใดเมื่อได้อ่านหรือได้ฟัง ก็คือยึดถือหลักกาลามสูตรนั้น
 เอง และคำว่าอย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ ไม่ได้
 หมายความว่าผมเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ ซึ่ง

ผู้มีความรู้ภาษาไทยพออ่านออกเขียนได้ก็ย่อมจะเข้าใจได้ว่า หมายความว่าอย่างไร แต่อาจารย์เสรีฐซึ่งเคร่งครัดและรอบรู้ในอักษรศาสตร์เป็นอย่างดีกลับเขียนว่าผมยกตนเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ ผมยังไม่มีความรู้พอที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ แต่ผมจะพิจารณาหรือศึกษาประวัติศาสตร์ อย่างนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ ครับ

“(2) ประโยคต่อมา ผมเขียนไว้ว่า “ด้วยประการฉะนี้ ผมจึงได้ทำคำชี้แจงฉบับ^{๕๕}ขึ้นตามมรรควิธี ของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ คำว่า “ตามมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์” ก็ไม่ได้หมายความว่าผมเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์อย่างที่อาจารย์เสรีฐไปแปลความเอาเอง ความหมายของมันอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีเลศนัยก็มีเพียงว่าผมจะศึกษา ประวัติศาสตร์ตาม วิธีการของนักวิทยาศาสตร์ ก็เท่านั้นเอง ก็มีความหมายเหมือนกับ คำว่า อย่างนักวิทยาศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วในข้อ(1) นั้นแหละ

“(3) คำว่าอย่างนักวิทยาศาสตร์หรือมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์ ก็คือความมี “จิตใจวิทยาศาสตร์” อาจารย์ปรีดีได้ให้คำอธิบายจิตใจวิทยาศาสตร์ไว้ดัง^{๕๖}นอ

“ก. จิตใจสังเกต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมาย ของ คำว่า “วิทยาศาสตร์” ไว้แล้วว่า ความรู้ที่ได้โดยการ สังเกตและค้นคว้าจากการ ประจักษ์ทางธรรมชาติแล้วจัดเข้า เป็นระเบียบ

นักวิทยาศาสตร์ตั้งแต่โบราณกาลมา มีจิตใจสังเกต ปრაกฏการณ์ธรรมชาติ ถ้าปราศจากการมีจิตใจสังเกตแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะพัฒนาวิทยาศาสตร์ได้

ข. จิตใจมาตรการ

คือเมื่อมีจิตใจสังเกตแล้วต้องมีจิตใจมาตรการ มิฉะนั้น เป็นการสังเกตเลื่อนลอย มาตรการคือการกำหนดให้รู้ถึง ขนาดปริมาณและคุณภาพของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสามารถจะเปรียบเทียบได้ว่า เหมือนกันและแตกต่างกันทั้งในทางปริมาณ สถานที่ เวลา เด็กที่น่ารักน่าเอ็นดู แสดงความนึกคิดโดยผู้ใหญ่ มิได้สอนนั้น เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด นั้น เด็กมีความสามารถในการสังเกตปริมาณว่า สิ่งใหญ่ ต่างกับสิ่งเล็กของมากต่างกับของน้อย เวลาช้าต่างกับเวลา เร็ว ถ้าเด็กโตขึ้นเอาจริงเอาจังกับมาตรการ เด็กก็เข้าใจถึง วิทยาศาสตร์ดีขึ้น สามารถเปรียบเทียบความเหมือนกันกับ

ความต่างกัน ในสภาพท้องถิ่นกาลสมัย อันเป็นจิตใจวิทยา
ศาสตรศึกษา

ค. จิตใจกันกว่าหาหลักฐาน และเหตุผล และใช้ความ
คิดทางตรรกวิทยา

ง. จิตใจพิเคราะห์หรือวิจารณ์

คือในการสังเกต ในการใช้มาตรการ ในการค้นคว้า
หาหลักฐานและเหตุผลนั้น จะต้องพิเคราะห์หรือวิจารณ์
ปรากฏการณ์ทุกอย่าง ถ้าปราศจากจิตใจเช่นนั้น ก็เป็นการ
รับเอาปรากฏการณ์ทั้งนั้น เข้าลักษณะจิตใจนอกเหนือธรรม
ชาติ (เมตาฟิสิกส์) และจิตธรรม

จ. จิตใจปราศจากอคติ

คือการไม่ลำเอียงตามทรรศนะอคติวิสัยของตน เพราะ
การลำเอียงเป็นมายาที่พรารูปธรรมที่ประจักษ์ ทำให้
สังเกตไม่ชัดทำให้ใช้มาตรการบกพร่อง ทำให้ขาดการ
พิเคราะห์ หรือวิจารณ์ความถูกต้องและความผิดพลาด แม้
ในทางสังคมนั้นมนุษย์จะมีจิตสำนึกตามสภาพความเป็นอยู่
ที่ต่างกันตามวรรณะ แต่ในการหาความจริงในสภาวะของ
สังคมแห่งมนุษย์ในสังคม ก็ต้องไม่ตั้งทรรศนะลำเอียง จึง
จะพิจารณารูปธรรมที่ประจักษ์ได้ และแม้จะพิจารณาสภาพ

ความเป็นอยู่แห่งวรรณะของตน ก็ต้องไม่ตั้งทรรศนะลำเอียง
จึงจะพิจารณารูปธรรมที่ประจักษ์แห่งวรรณะของตน ซึ่งเป็น
พื้นฐานให้เกิดจิตสำนึกที่แท้จริงจากรูปธรรมที่ประจักษ์แห่ง
วรรณะของตน

ฉ. จิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบ

คือการสังเกต การใช้มาตรการการค้นคว้าหาหลักฐาน
แห่งเหตุผล การพิเคราะห์หรือวิจารณ์ การปราศจากอคตินั้น
ต้องเป็นไปตามจิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบไม่ระส่ำระสาย”

ดังกล่าวนี้อาจจิตใจวิทยาศาสตร์ และนัก ประวัติศาสตร์
ที่เรียกกันว่านักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์นั้น ก็เพราะ
ใช้วิธีการคือมรรควิธอย่างทีกล่าวนานี้ เป็นเครื่องมือในการ
ศึกษาประวัติศาสตร์ ส่วนนักประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช้วิธีการ
ทางวิทยาศาสตร์ศึกษาประวัติศาสตร์ ก็เป็นนัก ประวัติศาสตร์
ประเภทเล่านิทาน ซึ่งมีอยู่ดาษดื่นในบ้านเมืองของเรา เพื่อ
แยกนักประวัติศาสตร์ที่ใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ ศึกษาประวัติ-
ศาสตร์ออกจากนักประวัติศาสตร์ประเภทเล่านิทาน ผมจึง
เรียกนักประวัติศาสตร์ประเภทนี้ว่า “นักวิทยาศาสตร์แห่ง
ประวัติศาสตร์” ซึ่งรวมทั้ง “นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติ-
ศาสตร์” แห่งลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนินที่อาศัยปรัชญาวัตถุนิยม

นิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ มาศึกษากระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือวิวัฒนาการของสังคม ก็เช่นเดียวกับคำว่า “สังคมนิยม” ซึ่งมีอยู่หลายสิบชนิด ดังนั้น เพื่อแยกสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์ออกจากสังคมนิยมชนิดอื่น ๆ เราจึงเรียกสังคมนิยมชนิดนี้ว่า “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์”

(4) ดังกล่าวแล้วในข้อ (1) ว่า สังคมนิยมแห่งประวัติศาสตร์ หรือความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ หมายถึง สังคมนิยมหรือความถูกต้อง หรือข้อเท็จจริง ในช่วงหนึ่ง ๆ ของปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ ที่จดจำกันมาหรือบันทึกเอาไว้ ไม่ได้หมายถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือที่อาจารย์เสรีฐเรียกว่า ขบวนการแห่งเหตุการณ์ และที่ผมโต้แย้งอาจารย์เสรีฐนั้น ผมโต้แย้งในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่ง ๆ ที่อาจารย์เสรีฐเขียนให้ผิดไปจากความเป็นจริง เช่นอาจารย์เสรีฐกล่าวหาว่า อาจารย์ ปรีดี ทำลายอธิปไตยของปวงชนและทำลายเสรีภาพของบุคคล นี่มันผิดไปจากความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์หรือผิดข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงที่ปรากฏการณ์ทั้งที่ได้บันทึกและที่ได้จดจำกันมาบอกให้เรารู้ว่าอาจารย์ปรีดีส่งเสริมอธิปไตยของปวงชนและสนับสนุนเสรีภาพของบุคคล หรือที่

อาจารย์เสรีฐว่าอาจารย์ปรีดีนำประเทศชาติไปพึ่งพิงอเมริกา
ขึ้นต่ออเมริกาและรับใช้อเมริกาในระหว่างสงคราม จึงทำให้
ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกาจนบัดนี้ ผมว่า
ไม่ใช่เช่นนั้น เพราะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ได้บันทึก
ไว้ว่าภายหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 จอมพล ป. พิบูล
สงคราม และคณะ ได้นำประเทศไทยเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพล
ของอเมริกา ทั้งด้านการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจ และ
วัฒนธรรม ซึ่งยังผลให้ความชั่วร้ายนี้ได้สืบต่อมาจนถึง
ปัจจุบัน หรือที่อาจารย์เสรีฐกล่าวว่าการแก้ไขสัญญาทาง
เศรษฐกิจกับต่างประเทศภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง
เป็นเพียงความเสมอภาคตามตัวหนังสือ ในความเป็นจริง
แล้วทำให้ไทยเสียเปรียบต่างชาตินักหนา ยิ่งขึ้นและสืบมา
จนถึงวันนี้ ผมว่าไม่ใช่อย่างนั้น ดังที่ผมเขียนไว้ใน “ชำระ
ประวัติศาสตร์ฯ เล่ม 1”

ทั้งกล่าวนี้คือ ผมโต้แย้งอาจารย์เสรีฐในข้อเท็จจริง
ทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่ง ๆ ผมไม่ได้โต้แย้งอาจารย์
เสรีฐในกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือขอบนแห่งเหตุ
การณ์

(5) อาจารย์เสรีฐเขียนต่อไปอีกว่า

“ผมไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์ จึงไม่ได้มีความมุ่งหมายมากมายถึงขนาดนั้น และประวัติศาสตร์ในความหมายของขบวนการแห่งเหตุการณ์ มันก็เป็นสภาวะธรรมซึ่งดำรงอยู่อย่างนั้นเอง ไม่มีใครจะไปทำอะไรมันได้ ผมจึงไม่สามารถรักษาความถูกต้องของประวัติศาสตร์ได้ อะไรผิดอะไรถูกในประวัติศาสตร์มันก็อยู่ของมันอย่างนั้น ผมจึงรักษาได้แค่ตัวผมเอง คือรักษาความยุติธรรมในใจของผมเองในการมองประวัติศาสตร์ ...”

ครับ ผมไม่ได้แย้งอาจารย์เสรีฐในการที่อาจารย์เสรีฐไม่สามารถรักษาความถูกต้องของประวัติศาสตร์ (ขบวนการแห่งเหตุการณ์) ซึ่งใคร ๆ ก็รักษาไม่ได้แต่ที่ผมได้แย้งก็ในประเด็นที่อาจารย์เสรีฐไม่รักษาความถูกต้องหรือความเป็นจริงตามที่เป็นจริงของปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่ง ๆ ต่างหาก คือพูดกันอย่างตรงไปตรงมาก็ว่าผมได้แย้งในการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

และที่อาจารย์เสรีฐเขียนว่า “ผมจึงรักษาได้แค่ตัวผมเองคือรักษาความยุติธรรมในใจของผมเองในการมองประวัติศาสตร์....”

การรักษาความยุติธรรมในใจของตนเองเป็นของดี เพราะจะทำให้เราเคารพในความเป็นจริงว่าอะไรเป็นอะไร เช่นว่า เมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารอังกฤษได้เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ไม่ใช่เข้ามารุกราน ประเทศไทย ส่วนทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาเมื่อ 8 ธันวาคม 2484 นั้น เป็นการรุกรานประเทศไทย การเข้ามาของทหารต่างชาติทั้งกล่าวนี้จึงมีลักษณะแตกต่างกัน แม้แต่การเข้ามาของทหารอเมริกันในสงครามอินโดจีนสมัยดอนม-ประภาส ก็เข้ามาในอีกลักษณะหนึ่ง เราจะไปเหมาเอาว่าการยินยอมให้ทหารต่างชาติเข้ามาเป็นการขายชาติทั้งนั้น อย่างที่อาจารย์ เสรีวุธเคยเขียนไว้ในหลักไทยอย่างนั้นมันก็ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงแห่งประวัติศาสตร์ในช่วงนั้น ๆ และก็ไม่ใช่เป็นการรักษาความยุติธรรมของข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ความยุติธรรมผมว่าน่าจะเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คือข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรก็ว่าไปอย่างนั้น นี่คือความยุติธรรม ส่วนว่าข้อเท็จจริงนั้น ๆ เราจะชอบใจหรือไม่ชอบใจ เราจะมองหรือมีทรรศนะเป็นอย่างไรต่อข้อเท็จจริงนั้น ๆ นี่ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์หรือขึ้นอยู่กับนั่นที่เรียกว่าทรรศนะทางชนชั้น อย่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475

ประชากรราษฎรทั้งหลายมองประวัติศาสตร์หรือมองการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นว่าเป็นสิ่งถูกต้องดีงาม เป็นคุณประโยชน์ต่อแผ่นดิน แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเสียผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นกลับมองเห็นไปว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น เป็นสิ่งชั่วร้ายเป็นการขบถต่อแผ่นดิน และแม้อย่างอาจารย์เสรีฐเองก็กลับเห็นไปว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นเป็นอุปสรรคต่อการปฏิวัติประชาธิปไตย เพราะถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิงเปลี่ยนแปลงเสียครั้งนั้น บานนี้พระปกเกล้าก็จะทำการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้ว หรืออย่างที่อาจารย์เสรีฐเคยพูดและเคยเขียนว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ก่วนทรงสวรรคตเสียก่อน พระองค์ก็อาจทรงทำการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จอย่างญี่ปุ่นไปแล้ว หรืออย่างกรณีอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ในประเทศไทยในสมัยนั้น — ประภาสนี้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ถ้าใครพูดว่าอเมริกันไม่เคยมาตั้งฐานทัพในประเทศไทย นั่นเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ต่อการเข้ามาตั้งฐานทัพของอเมริกันในประเทศไทย คนจำพวกหนึ่งมองเห็นว่าหรือมีทรรศนะว่าอเมริกันเข้ามาปกครองประเทศไทย อเมริกาเข้ามาทำให้การเศรษฐกิจของไทย(บางคนและบางจำพวก)เฟื่องฟูขึ้น แต่

คนอีกพวกหนึ่งเห็นไปว่าอเมริกันเข้ามาเหยียบย่ำทำลายอธิปไตย
ของไทยเข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของไทย เข้ามาทำ
ลายเศรษฐกิจ(โดยส่วนรวม)ของไทย

ดังนั้น การมองประวัติศาสตร์มันจึงไม่เกี่ยวกับความ
ยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมในหัวใจของใคร แต่มันเกี่ยวกับผล
ประโยชน์และปัญหาชนชั้น ผมจึงไม่สนใจว่าใครจะมอง
ประวัติศาสตร์อย่างไร เพราะเป็นสิทธิของเขาที่จะมองอย่าง
ไรก็ได้ มันขึ้นอยู่กับฐานะทางชนชั้น และผลประโยชน์ของเขา
แต่ที่ผมสนใจก็คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เป็น ปราบกฏ
การณ์ในช่วงหนึ่ง ๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือ
ขบวนการแห่งเหตุการณ์ ซึ่งผมเห็นว่าเราควรมีธรรมใน
ใจที่จะยอมรับข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง และไม่มีใครมี
สิทธิ์ไปบิดเบือนข้อเท็จจริงให้เป็นอื่น ที่ผมได้แย้งอาจารย์
เสรีรัฐในประเด็นนี้แหละครับ ไม่ใช่เรื่องทรรคนะ ไม่ใช่เรื่อง
แนวทาง

(6) เนื่องจากอาจารย์เสรีรัฐได้ใช้สำนวนภาษาและ
ความสัมพันธ์ทางเหตุผลอธิบายเรื่องประวัติศาสตร์เสมือนกับ
การแสดงมายากล ซึ่งทำให้ผู้อ่านงงงวยจนจับต้นชนปลายไม่
ถูก ผมเองพยายามอ่านติดตามความวอกวนบนเส้นทางอักษร

ของอาจารย์เสริฐจนงวยงไปเหมือนกัน และเมื่อออกมาจากความงงงวยได้ ก็มีความเห็นว่าจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับผู้อ่านบทความของอาจารย์เสริฐในประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ให้เป็นที่ชัดเจนกันต่อไป ดังนี้

อาจารย์เสริฐเขียนว่า

“เมื่อพูดถึงความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ ควรจะเข้าใจให้ตัวคำนี้หมายความว่าอะไร

“ประวัติศาสตร์ (HISTORY) มีความหมาย 2 อย่าง อย่างหนึ่งหมายความว่า ขบวนการแห่งเหตุการณ์ อีกอย่างหนึ่งหมายความว่า บันทึกแห่งขบวนการ เหตุการณ์ หรือวิชาว่าด้วยขบวนการแห่งเหตุการณ์

“ขบวนการแห่งเหตุการณ์เป็นความเป็นจริงหรือความจริงแท้ (REALITY) ซึ่งมันดำรงอยู่อย่างนั้นไม่เป็นอย่างอื่น ไม่มีใครจะมาเปลี่ยนแปลงได้ ทางพระท่านเรียกว่า สภาวะธรรม”

จากคำอธิบายคำว่า “ประวัติศาสตร์” ของอาจารย์เสริฐตอนนี้เป็นที่แจ่มชัดว่า ประวัติศาสตร์มีความหมาย 2 อย่างคือ

(ก) หมายถึง “ขบวนการแห่งเหตุการณ์” ซึ่งผมเรียกว่า “กระบวนการทางประวัติศาสตร์” ถึงแม้จะแตกต่างกัน ในถ้อยคำแต่ในเนื้อหาสาระก็เป็นอย่างเดียวกัน คือขบวนการแห่งเหตุการณ์หรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เป็นความจริงหรือ ความจริงแท้ (REALITY) ซึ่งมันดำรงอยู่อย่างนั้นไม่เป็นอย่างอื่น ไม่มีใครจะมาเปลี่ยนแปลงได้ ทางพระท่านเรียกว่า สภาวะธรรม นี่อาจารย์เสรีฐท่านอธิบายอย่างนี้ ซึ่งผมเองก็เห็นอย่างที่ท่านอาจารย์เสรีฐอธิบาย แต่เพื่อความเข้าใจของคนทั่วไปผมขอเสริมคำอธิบายของอาจารย์เสรีฐดังนี้

ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจในคำว่า ความจริง หรือ ความจริงแท้กันเสียก่อน

ในทางพุทธปรัชญานั้นท่านแบ่งความจริงออกเป็นสองอย่างคือ จริงปรมาัตถ์ หรือจริงอริยสัจ อันเป็นความจริงอย่างถึงที่สุด ซึ่งเป็นสภาวะที่ดำรงอยู่เช่นนั้นโดยตัวของมันเอง ไม่ขึ้นกับความเชื่อหรือไม่เชื่อของใคร เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือพูดตามภาษาวิทยาศาสตร์ว่าเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) ชัดแจ้ง (ทุกขัง) ฟังฟัง(อนัตตา) คือสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งรวมทั้งกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขบวนการแห่งเหตุการณ์ ล้วนแต่อยู่ภายใต้

กฎแห่งความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงขัดแย้งฟุ้งฟิง ซึ่งทาง
พุทธปรัชญาเรียกลักษณะอย่างนี้ว่า “ไตรลักษณ์” หรือ
“สามัญลักษณ์” ถือเป็นลักษณะธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้ง
หลาย หรือที่ทางปรัชญามาร์กซิสต์เรียก “วัตถุนิยมวิภาษ”
และอาจารย์ ปรีดี ท่านเรียกว่า “สสารธรรมประติการ”
(DIALECTICAL MATERIALISM) และสภาวะอย่างนี้
แหละที่เราเรียกว่า ความจริงแท้ (REALITY)

“อย่างเช่นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็น
ลำดับมานับแต่สังคมปฐมสหการ มาสู่สังคมครองทาส จาก
สังคมครองทาสมาสู่สังคมศักดินา จากสังคมศักดินามาสู่สังคม
ทุนนิยม จากสังคมทุนนิยมไปสู่สังคมสังคมนิยม และจาก
สังคมสังคมนิยมก็จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ดีกว่าต่อไปตาม
ลำดับ

“ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวนั้นเป็น
กระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือเป็นขบวนการแห่งเหตุการณ์
ซึ่งมันเป็นไปของมันเองไม่มีใครหรืออำนาจใด ไปยับยั้งมัน
ไม่ให้เปลี่ยนแปลงหาได้ไม่ ที่ว่ามันเป็นไปของมันเองนั้น ไม่
ได้หมายความว่ามันเป็นไปอย่างที่เราเรียกว่าฟลุ๊ก แต่หากมัน
เป็นไปเองตามเหตุผลที่ปรองดองมัน ก็ว่ามันมีเหตุผลบีบจายให้
ต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้น ๆ

ผมขอเสริมคำว่า ประวัติศาสตร์ในความหมายของ
 ขบวนการแห่งเหตุการณ์ หรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์
 ซึ่งปรัชญามาร์กซิสต์เรียกว่า วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ และ
 ที่อาจารย์ปรีดีท่านเรียกว่า “สสารธรรมวิวรรตการ”
 (HISTORICAL MATERIALISM) เพียงแค่นี้ก่อน
 เพราะถ้าขึ้นเสริมมากไปก็จะกลายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

(ข) ประวัติศาสตร์อีกความหมายหนึ่งหมายถึง บัน-
 ทึกแห่งขบวนการแห่งเหตุการณ์หรือวิชาว่าด้วยขบวนการแห่งเหตุการณ์
 ซึ่งผมเรียกว่า “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” หรือ “สิ่ง
 แห่งประวัติศาสตร์” หรือความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์
 ในช่วงหนึ่ง ๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์นั้นเป็น
 ความจริงชนิดหนึ่งเหมือนกัน ซึ่งทางพุทธปรัชญาเรียกว่า
 จริตสมมุติหรือสมมุติสัจจะ หรือจะเรียกว่าจริงบัญญัติก็ได้
 (Truth) และสมมุติสัจจะหรือจริงสมมุติ หรือจริงบัญญัติ
 ดังกล่าวนั้น อาจจะผิดก็ได้ หรืออาจจะถูกก็ได้ และมาตรการ
 ที่จะมากำหนดว่าผิดหรือถูกนั้นก็คือกระบวนการทางประวัติ-
 ศาสตร์หรือขบวนการแห่งเหตุการณ์นั่นเอง การเคลื่อนไหวใด
 หรือปรากฏการณ์ใดที่ขัดกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์
 การเคลื่อนไหวนั้นหรือปรากฏการณ์นั้นผิด การเคลื่อนไหว

โค หรือปรากฏการณ์ใดที่สอดคล้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ การเคลื่อนไหวนั้นหรือปรากฏการณ์ถูก

แต่การเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ทั้งผิดและถูก ในช่วงหนึ่ง ๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งได้บันทึกหรือจำถ่ายทอดกันมาอย่างตรงไปตรงมา เรียกว่าเป็นความถูกต้องเป็นสัจจะ หรือเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ (ซึ่งอาจขัดแย้งหรือไม่ขัดแย้ง อาจตรงหรือไม่ตรงกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ก็ได้)

อย่างเช่นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าในระดับหนึ่ง คือเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งกษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจอย่างไม่มีขอบเขต ทั้งในฐานะประมุขแห่งรัฐ และในฐานะหัวหน้ารัฐบาล มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจของกษัตริย์ให้อยู่ภายในกรอบของกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นสัจจะเป็นข้อเท็จจริงในช่วงหนึ่ง ๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริงที่ถูกต้องที่ดี เพราะนอกจากจะเป็นจริงสมมุติ

แล้วยังเป็นจริงปรมาัตถ์หรือจริงอริยสัจจะอีกด้วย คือจริงทั้งที่เรียกว่า Truth และ Reality

หรืออย่างกรณีพวกที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 24 มิถุนายน อย่างเช่นคณะชาติของหลวงวิจิตร ฯ ที่อาจารย์เสรีฐเคยร่วมกันมาซึ่งเสนอให้สฤศกียยกเลิกวันที่ 24 มิถุนายนเป็นวันชาติ ซึ่งอาจารย์เสรีฐถือว่าเป็นชัยชนะของหลวงวิจิตร ฯ ต่อคณะราษฎร หรืออย่างกรณีกบฏบวรเดชเมื่อปี พ.ศ. 2476 การเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นสัจจะเป็นข้อเท็จจริงในช่วงหนึ่ง ๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ และเพื่อความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ในช่วงนั้นเราจะต้องยอมรับสัจจะหรือข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นจริงสมมุติหรือจริง Truth แต่เนื่องจากการเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นการเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ที่เป็นปฏิริยา เป็นการขัดกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริงที่ผิด ที่เลว สัจจะหรือข้อเท็จจริงเช่นนี้จึงเป็นแต่เพียงจริงสมมุติเท่านั้น (คือเหตุการณ์มันเกิดขึ้นจริง ๆ) แต่ไม่ใช่จริงปรมาัตถ์หรือจริงอริยสัจ คือ Truth กับ Reality ไม่ตรงกัน

อาจารย์เสรีเขียนไว้ว่า

“ประวัติศาสตร์ในแง่ของบันทึกขบวนแห่งเหตุการณ์หรือในแง่ของวิชาว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ จึงอาจตรงหรือไม่ตรงกับประวัติศาสตร์ในแง่ของขบวนแห่งเหตุการณ์ก็ได้”

ครับ, ผมก็เห็นเช่นเดียวกับอาจารย์เสรี ก็คงตัวอย่างที่ผมยกมากล่าวข้างต้น

การเคลื่อนไหวของคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นประวัติศาสตร์ในแง่ของบันทึกขบวนแห่งเหตุการณ์ หรือในแง่ของวิชาว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ อันเป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่ตรงกับประวัติศาสตร์ในแง่ของขบวนแห่งเหตุการณ์ จึงเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง

และการเคลื่อนไหวของคณะชาติ หรือของกบฏบวรเดชต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของคณะราษฎร ก็เป็นประวัติศาสตร์ในแง่ของบันทึกขบวนแห่งเหตุการณ์ หรือในแง่ของวิชาว่าด้วยขบวนแห่งเหตุการณ์ อันเป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่ไม่ตรงกับประวัติศาสตร์ ในแง่ของขบวนแห่งเหตุการณ์ จึงเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกต้อง

อาจารย์เสรีเขียนต่อไปอีกว่า

ขบวนแห่งเหตุการณ์) ซึ่งอาจจะผิดก็ได้ถูกก็ได้ต่อกระบวนการทางประวัติศาสตร์

อย่างเช่นในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่งๆ ที่ไถ่บันทึกหรือจำถ่ายทอดสืบกันมาว่า อาจารย์ปรีดีเป็นผู้เชิดชูอธิปไตยของปวงชน และสนับสนุนเสรีภาพของบุคคล แต่อาจารย์เสรีรัฐกลับมาเขียนและพูดว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชน และทำลายเสรีภาพของบุคคล

หรืออย่างในกรณีที่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ในช่วงหนึ่ง ๆ ไถ่บันทึกหรือจำถ่ายทอดสืบกันมา ว่าอาจารย์ปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้นำประชาชนไทยต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกรานในสงครามโลกครั้งที่ 2 จนสามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ได้ แต่อาจารย์เสรีรัฐกลับเขียนและพูดว่า อาจารย์ปรีดีนำประเทศชาติไปขึ้นต่ออเมริกาเช่นเดียวกับที่จอมพล ป. นำไปขึ้นกับญี่ปุ่น อันเป็นผลให้ไทยต้องขึ้นต่ออเมริกานับบัดนี้

แต่อาจารย์เสรีรัฐ นอกจากจะวิจารณ์ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ไถ่บันทึกแล้วในช่วงหนึ่ง ๆ ว่าไม่ถูกต้องตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งบางทีอาจารย์เสรีรัฐก็วิจารณ์อย่างไม่ให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลหรือคณะบุคคลที่

เคลื่อนไหวอยู่ในประวัติศาสตร์ช่วงนั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม กาลและเทศะ แล้วอาจารย์เสรีรุยังเขียนและพูดถึงข้อเท็จจริงนั้น ๆ ให้ผิดไปจากความเป็นจริงอีกด้วย ซึ่งด้วยความเคารพในอาจารย์เสรีรุผมไม่อยากจะเรียกว่าเป็นการ “บิดเบือน” หรือกรับ เอาเป็นว่า อาจารย์เสรีรุเพื่อนหรือเฟลอสตีกก็แล้วกัน (สติ. น. ความรู้สึกตัว, ความรู้สึกผิดชอบ, ความระลึก)

และเมื่อผมมาได้อ่านข้อเขียนของอาจารย์เสรีรุอีกตอนหนึ่งในหลักไทม์ฉบับที่ผมอ่านแล้วข้างต้นว่าดังนี้

“และขออภัยด้วยว่า เรื่องที่ผมนำมาเล่า ไม่นั่นหนัก เอกสารประวัติศาสตร์ ซึ่งใคร ๆ ก็หาอ่านได้อยู่แล้ว เช่น รายงานการประชุมรัฐสภา รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี บันทึกความทรงจำของบุคคลสำคัญ เอกสารทางราชการ และเอกสารทางการของคณะต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ผมใช้เป็นข้ออ้างอิงในกรณีจำเป็นเท่านั้น แต่ผมเน้นหนักเรื่องที่ ได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังด้วยตนเองในระหว่างที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ”

ก็ทำให้ผมค่อนข้างจะแน่ใจว่า อาจารย์เสรีรุไม่มีอคติจิตที่ตึงใจจะ “บิดเบือน” ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

เพราะอาจารย์เสรีรัฐท่านได้ประกาศออกมาโดยเปิดเผยแล้วว่า ท่านไม่สนใจหรือเน้นหนักในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารทางราชการ หรือเอกสารทางการของคณะต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ แต่อาจารย์เสรีรัฐถือเอาเรื่องที่ท่านได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังด้วยตนเองในระหว่างที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นเอกเป็นหลักยึดอันสำคัญที่ท่านเก็บมาเล่ามาเขียน ก็เลยกลายเป็นประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสรีรัฐไป แล้วบุคคลที่อาจารย์เสรีรัฐอ้างในเหตุการณ์นั้น ๆ ส่วนใหญ่ก็หาชีวิตไม่แล้ว ส่วนประเภท “ศิษย์ก้นกุฏิ” ที่อาจารย์เสรีรัฐอ้างถึง ก็เป็นจำพวก “เสเพล” นักเลงการพนัน นักเลงผู้หญิง และโดยเฉพาะ “ศิษย์ก้นกุฏิ” ประเภทนี้ก็ได้ประกาศออกมาอย่างเปิดเผยแล้วว่า “ถ้าอาจารย์ปรีดีอยู่ข้างฝ่ายซ้าย เขาจะอยู่ข้างฝ่ายขวา ถ้าอาจารย์ปรีดีอยู่ข้างฝ่ายขวา เขาจะอยู่ข้างฝ่ายซ้าย” ก็ขอให้ท่านผู้อ่านพิจารณาเอาเองก็แล้วกันว่า “ศิษย์ก้นกุฏิ” ที่อาจารย์เสรีรัฐอ้างถึงนั้นควรจะให้ความเชื่อถือได้แค่ไหนเพียงใด และโดยประการสำคัญ “ศิษย์ก้นกุฏิ” หรือใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นอาจารย์เสรีรัฐหรือผมเอง ไม่ควรจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อหรือไม่เชื่อของท่านผู้อ่าน หากความเชื่อหรือไม่เชื่อของ

ท่านผู้อ่าน หากความเชื่อหรือไม่เชื่อของท่านผู้อ่าน ควรจะเป็นสิทธิของท่านผู้อ่านที่จะพิจารณาเอาเองอย่างอิสระ โดยถือหลัก “กาลามสูตร” เป็นสำคัญ เพราะแม้แต่คำสอนของพระพุทธองค์เอง พระพุทธองค์ยังทรงบอกแก่ศาสนิกชนว่าอย่าเพิ่งเชื่อจนกว่าจะได้พิจารณาด้วยตัว ของตัวเองว่าสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวนั้นเป็นความจริง จึงค่อยเชื่อลงไป ท่านไม่ได้เที่ยวอ้างให้ไปตามคนโน้นคนนี้หรือ แม้ “ศิษย์กันกุฎิ” อย่างพระอานนท์

ถึงกล่าวแล้วว่าบุคคลในประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสริฐที่อ้างถึง ส่วนใหญ่ก็หาชีวิตไม่แล้ว ก็เรียกว่าไม่มีใครจะลุกออกมาจากโลงเพื่อคัดค้านอาจารย์เสริฐได้ แม้ข้อเท็จจริงในเรื่องยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์เมื่อปี พ.ศ. 2489 ซึ่งคุณเตียง ศิริขันธ์ คุณทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และเพื่อน เป็นตัวหลักโดยพฤตินัยในการเสนอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยมอบหมายให้อาจารย์เสริฐเป็นหัวหน้าของร่าง พ.ร.บ. โดยนิตินัย ตามแบบฟอร์มทั้งพยานปรากฏหลักฐานแน่ชัดในรายงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เห็นชื่อรับรองร่างพระราชบัญญัตินี้ก่อนเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ส่วนหนึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยของ

นายเตียงทั้งนั้น เช่นนายเยื่อน พาณิชวิทย์ (ส.ส. อุดรฯ) ร.ท.อ. อภัย สงเคราะห์ราษฎร์ (ส.ส. พระนคร) นายศิริเพชรโรจน์ (ส.ส. เชียงราย) นายสุเทพ รัตนเสรี (ส.ส. ธนบุรี) นายพันธ์ ท. สุกออมสิน (ส.ส. กาญจนบุรี) นายชิต เวชประสิทธิ์ (ส.ส. ภูเก็ต) นายนารถ มนต์เสรี (ส.ส. อุบลราชธานี) นายสุบิน อุปโยกิน (ส.ส. เชียงใหม่) แต่ประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของอาจารย์เสรีถูกลบเขียนและพูดเป็นทำนองว่าอาจารย์เสรีเองเป็นต้นคิดหรือตัวการในการเสนอให้ยกเลิก พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์ โดยขอร้องให้นายเตียง ศิริขันธ์ ช่วยเหลือสนับสนุน

ใช่ อาจารย์เสรีเป็นตัวการเป็นเจ้าของร่าง พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าวตามแบบพิธีการ โดยนิตินัย และรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับการยกเลิก พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์ ก็ได้บันทึกไว้ว่าอาจารย์เสรีเป็นผู้เสนอ แต่ในความเป็นจริงโดยพฤตินัย ก็คือคุณเตียง โดยความสัมพันธ์ทางส่วนตัวกับอาจารย์เสรีตั้งแต่สมัยอยู่จุฬาฯ ได้ขอร้องให้อาจารย์เสรีรับเป็นเจ้าของร่าง พ.ร.บ. ฉบับนั้น และก็แนบอาจารย์เสรีเองก็ย่อมจะเห็นด้วยกับการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อคุณเตียงขอร้อง อาจารย์เสรี

จึงรับสนองตอบโดยไม่ลังเล ซึ่งนับว่าเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและเป็นความดีความชอบของอาจารย์เสรีไทยแท้ แต่ถ้าวรจะเขียนหรือเล่ากันอย่างตรงไปตรงมาถึงความ เป็นมาของ พ.ร.บ. ฉบับนั้น ไม่ใช่เขียนอย่างมีกลอุบาย เพื่อทับถมอาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้ทำลายเสรีภาพของบุคคลอย่าง ที่อาจารย์เสรีไทยเขียนว่า

“เมื่อผมเสนอให้ยกเลิกกฎหมายนี้ ที่แรกอาจารย์ปรีดี ก็ไม่ยอมสนับสนุน โดยอ้างว่าการกระทำของผมเป็นลูกไม้ ของพรตประชาธิปัตย์ ผมต้องอาศัยคุณเที่ยงช่วยทำความเข้าใจเสียแทบล้มแทบตาย อาจารย์ปรีดีจึงยอมสนับสนุนให้ ยกเลิก ซึ่งถ้าอาจารย์ปรีดีรักเสรีภาพของบุคคลจริง ๆ แล้ว ถึงแม้การยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์จะเป็นลูกไม้ของใครก็ตาม ที่ก็จะต้องสนับสนุน เพราะเป็นลูกไม้ที่ดี เป็นลูกไม้ที่ทำให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น แต่ความจริงการเสนอยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เป็นการกระทำของผมเอง ไม่เกี่ยวใคร ๆ ทั้งสิ้น อาจารย์ปรีดีก็ยังหาข้ออ้างที่จะไม่สนับสนุน จนได้” (หลักไท ฉบับที่ 66, 19 พ.ค. 2526)

การเขียนอย่างนี้เป็นกลอุบายเพื่อทับถมอาจารย์ปรีดีว่าเป็นผู้ทำลายเสรีภาพของบุคคล ซึ่งไม่ตรงต่อความเป็นจริง แห่งข้อเท็จจริง ปราบกฏการณ์ที่เป็นจริงเป็นดังนี้ครับ

1. คุณเตียง ศิริขันธ์ เป็นผู้เสนอแนะให้อาจารย์ เสรีฐิต์ เสนอยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ โดยคุณเตียงและพวก เป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

2. ก่อนที่คุณเตียงจะเสนอแนะอาจารย์เสรีฐิต์ คุณเตียง ก็คงจะได้ปรึกษากับอาจารย์ปรีดีก่อนแล้ว

3. เหตุที่คุณเตียงและพวกไม่เสนอยกเลิกเสียเอง ก็ เพราะว่า คุณเตียงและพวกส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ใน ขบวนการเสรีไทย และโดยเฉพาะคุณเตียงเป็นบุคคลสำคัญ คนหนึ่งของขบวนการเสรีไทยจึงไม่ต้องการให้เป็นที่ยึดข้อสังเกตของอังกฤษ อเมริกา ในการที่จะเจรจาขอความช่วยเหลือ สนับสนุนทางการเงินการเมืองและเศรษฐกิจ ในระยะแห่งความ ตับสนุ่นวายภายหลังสงครามจากประเทศเหล่านั้น อาจารย์ เสรีฐิต์ซึ่งยังไม่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองมาก่อนและยังไม่ เป็นที่รู้จักกว้างขวางในสังคมการเมือง จึงได้รับการทาบทามจากคุณเตียงให้ปฏิบัติภาระหน้าที่เสนอยกเลิกกฎหมาย อั้งลิ้งฉบับนั้นแทน

เดิมทีคุณเตียงก็ยังไม่มีความจริงใจที่จะทำอะไรเลยก็ อาจารย์ปรีดีจะไม่สนับสนุนก็ไม่ได้และไม่มีเหตุผลอะไรเลยที่

อาจารย์เสรีฐจะต้องอาศัยคุณเตียงช่วยทำความเข้าใจกับอาจารย์
ปรีดีเสียแทบล้มแทบตาย

อนึ่ง ในปัญหานี้ผมได้ทำคำชี้แจงไปแล้วในหนังสือชื่อ
“ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบาลอวุโส ปรีดี พนมยงค์
อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร”

แต่ในการชี้แจงครั้งนั้น ผมได้ชี้แจง ตามคำวิจารณ์
ของอาจารย์เสรีฐ โดยมุ่งในหลักการเป็นประการสำคัญ หลัก
การ คืออาจารย์เสรีฐกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีทำลายเสรีภาพ
ของบุคคล แต่ผมชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดีสนับสนุนเสรีภาพ
ของบุคคล ผมละเว้นที่จะกล่าวถึงความจำเป็นของ พ.ร.บ.
ฉบับนั้นโดยละเอียด กว้างขวางว่าอาจารย์เสรีฐจะไถ่ยกเรื่อง
เหลวไหลแต่เพียงแค่นั้น แต่ผมก็ต้องผิคหัว เพราะอาจารย์
เสรีฐยังง่การเผยแพร่เรื่องเหลวไหลต่อไปอีก ทั้งด้วยการ
เขียนและการพูด จึงเป็นความจำเป็นที่ผมจะต้องชี้เหตุชี้ผล
ทั้งโดยลุ่มและโดยลึกต่อไป แท้ทั้งนี้ในทางส่วนตัวแล้วผมก็ยัง
ให้ความเคารพต่ออาจารย์เสรีฐอยู่เสมอเช่นเดิม แต่สำหรับความ
ถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์แล้ว ผมก็จำเป็นจะต้องรักษา
เหมือนกัน เพื่อเป็นกตเวทีต่อบรรพชนผู้มีบทบาทเคลื่อนไหว
อยู่ในประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่ง ๆ

ครับ, ความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ที่ผมพูดว่าจะต้องรักษานั้น ก็คือเอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่นรายงานการประชุมรัฐสภา รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี บันทึกความทรงจำของบุคคลสำคัญ เอกสารทางราชการ และเอกสารทางการของคณะต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในช่วงหนึ่ง ๆ ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งอาจารย์เสรีฐไม่สนใจ แต่กลับไปสนใจกับการเขียนประวัติศาสตร์ฉบับใหม่ขึ้นมาเสียเองอย่างอัตวิสัย

เพราะฉะนั้นถ้าพูดหรือข้อเขียนที่ว่า “เพื่อรักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์” นั้น ก็คือรักษาในข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น ไม่ใช่รักษาความถูกต้องแห่งกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือขอบนแห่งเหตุการณ์ ซึ่งอาจารย์เสรีฐพยายามเขียนด้วยสำนวนนักอักษรศาสตร์ ชนครูให้ผู้อ่านบทความของอาจารย์เสรีฐเข้าใจว่า ผมจะรักษาความถูกต้องแห่งกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือขอบนแห่งเหตุการณ์ ซึ่งไม่เป็นความจริงครับ ไม่ใช่เจตนารมณ์รักษาความถูกต้องแห่งประวัติศาสตร์ของผมเช่นนั้น ขอให้เข้าใจด้วย

ในตอนต้นของประเด็นนี้ ผมได้ยกข้อเขียนของอาจารย์เสรีฐที่เขียนไว้ว่า “ตัวขอบนแห่งเหตุการณ์ไม่มีใครโต้เถียงได้”

ซึ่งผมบอกว่าถูกต้องผมเห็นด้วย แต่ก็ไม่เห็นด้วยทั้ง
หมด เพราะปรากฏว่ายังมีคนโต้เถียงกันอยู่เหมือนกัน ซึ่ง
ผมจะชี้แจงให้เห็นในตอนหลัง

ครับ, ผมจะขอชี้แจงในตอนนั้น กล่าวคือขบวนแห่ง
เหตุการณ์หรือที่ผมเรียกว่ากระบวนการทางประวัติศาสตร์นั้น
ถ้าจะพูดอย่างรอบคอบทั่วถึงก็หมายถึงกระบวนการทางประ-
วัติศาสตร์ของโลกกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของคน
ที่อยู่ในโลก หรือนัยหนึ่งคือกระบวนการทางประวัติศาสตร์
ธรณีวิทยา กับกระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษย์สังคม

เรื่องของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ธรณีวิทยา
เป็นเรื่องที่นักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเขาศึกษากันดีกว่ากัน ส่วน
เรื่องของกระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษย์สังคม เป็น
เรื่องที่นักวิทยาศาสตร์สังคมเขาศึกษากันดีกว่ากัน และเมื่อ
เราพูดถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือขบวนแห่ง
เหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป ก็หมายถึงกระบวนการทางประวั-
ติศาสตร์มนุษย์สังคม

ดังนั้นความหมายของคำว่ากระบวนการทางประวั-
ติศาสตร์หรือขบวนแห่งเหตุการณ์ในที่นี้ จึงหมายถึงกระบวนการ
ทางประวัติศาสตร์มนุษย์สังคม

กระบวนการทางประวัติศาสตร์มนุษยสังคม เริ่มต้นตั้งแต่การก่อกำเนิดเกิดขึ้นของสังคม คือภายหลังที่มนุษย์ได้ออกจากถ้ำและหยุดท่องเที่ยวไปตามราบป่าแล้วได้รวมกันอยู่เป็นสังคม อาจารย์ปรีดีเรียกสังคมชนิดนี้ว่า “สังคมปฐมสหการ” หรือที่ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์เรียกว่า “สังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล หรือสังคมบุพกาล” ในสังคมบุพกาล หรือสังคมปฐมสหการ มนุษย์ในสังคมถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในเครื่องมือและปัจจัยการผลิต ในสังคมดังกล่าวจึงไม่มีชนชั้น มีแต่ผู้ออกแรงงานร่วมกัน บริโภคและเสวยผลจากแรงงานส่วนรวมร่วมกัน ในสังคมดังกล่าวไม่มีชนชั้นปกครอง และผู้ถูกปกครอง แต่เป็นสังคมแห่งภราดรภาพและเสมอภาพ มีหัวหน้าที่ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาเรียกว่าพ่อบ้าน เพื่อคอยดูแลทรัพย์สินร่วมกัน และตำแหน่งหัวหน้านั้นเป็นตำแหน่งเฉพาะตัว ไม่เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาท

ใน “อักษัตยสูตร” ที่มุนิกายปาติกวัคค์ อันเป็นสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในพระไตรปิฎก ได้บรรยายสภาพของยุคชุมชนปฐมสหการไว้ดังนี้

“ในสมัยแรกนั้น อาหารต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในป่า ใครต้องการก็ไปเก็บเอามา เฉพาะ

ที่จะกินไปมือหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่มีการสะสม ต่อมาผู้เกิด
ฉลาดคิดว่าการต้องไปเอามาทุก ๆ วันเช่นนี้เป็นทุกข์ จึงได้
คิดทำการสะสม ไปเอามาครั้งหนึ่ง ๆ กินกันไปหลายวัน คน
อื่นเห็นก็ทำตามก็เอาอย่าง ในที่สุดต่างคนก็พยายามไปเอามา
คนละมาก ๆ ตามแต่กำลังของตัวจะอำนวยให้ และในที่สุดก็
แบ่งเขตที่ดินกันขึ้น ครั้นต่อมาอาหารการกินไม่พอ คน
ภายหลังไม่มีจะกินก็เกิดการลักขโมยกันขึ้น อทินนาทานเป็น
ความชั่วชนิดแรกที่เกิดขึ้นในโลก เมื่อมีการลักขโมย ก็มี
การจับกุม มีการกล่าวโทษ มีการลงโทษ เมื่อมีการลงโทษ
ผู้ที่ถูกลงโทษก็โกรธ ผู้ที่ถูกลงโทษนั้นก็โกรธแค้น แล้ว
ก็มีการประท้วงประหารตอบแทนกัน เมื่อเรื่องอย่างนี้มีเกิด
ขึ้นบ่อย ๆ คนทั้งหลายก็พากันไปหาคนที่ฉลาดที่สามารถจะ
ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้ และเป็นที่เคารพของคนทั้งหลาย และ
ขอให้คนผู้นั้นเป็นหัวหน้าสำหรับชาติในกรณีต่าง ๆ หัวหน้า
ที่ทำความพอใจให้กับคนทั้งหลายเป็นอันมากเขาทั้งหลายก็พา
กันเรียกว่า “ราชา” แปลว่า ผู้ยังคนทั้งหลายให้อินดี และ
เขาเหล่านั้นก็ตอบแทนด้วยการแบ่งที่นาหรือข้าวอันเป็นส่วน
ของตนให้ ฉะนั้นผู้ที่เป็นหัวหน้าจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า
“กษัตริย์” แปลว่าผู้เป็นเจ้าแห่งนา (คือเกษตร) ต่อมา

เกิดมีคนอีกพวกหนึ่งเห็นว่าเวลานี้ความชั่วเกิดขึ้นในโลกมากเสียแล้ว ก็คิดจะหาวิธีล้างบาป คนผู้มีหน้าที่ในการล้างบาปเรียกว่า “พราหมณ์” แปลว่าผู้ลอบบาปหรือผู้ล้างบาป คนทั้งหลายก็ตอบแทนด้วยการ เอาเครื่อง สักการะต่าง ๆ ไปให้ ส่วนคนที่มีหน้าที่ประกอบอาชีพโดยตรง (คือผู้ออกแรงงาน) เรียกว่า “เวสสา” หรือ “แพศย์” แปลว่าผู้มีอาชีพต่างจากพวกกษัตริย์และพราหมณ์ ในสมัยแรกคนมีเพียงสามชั้น พวกศูทร หรือพวกชนชั้นกรรมกรเกิดในระยะหลังมาก”

ทั้งกล่าวนี้คือเนื้อความที่ปรากฏใน “อัคคัญญสูตร” ถึงแม้ว่าจะเป็นเนื้อความที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ได้เผยให้เห็นถึงเค้าโครงของสังคมปฐมสหการหรือสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาลที่ปราศจากชนชั้น และถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในปัจจัยแห่งการดำรงชีพ

ต่อจากสังคมปฐมสหการหรือสังคมคอมมิวนิสต์ก็เข้าสู่สังคมกรองทาส สังคมศักดินา และสังคมทุนนิยมในปัจจุบัน และบางสังคมในปัจจุบันก็ได้เคลื่อนเข้าสู่สังคมนิยมแล้ว การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวนี้เรียกว่าวิวัฒนาการของสังคม เป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง จากระดับที่ต่ำลงไปสู่ระดับที่ก้าวหน้ากว่าเป็น

ลำดับ ๆ ไป ทั้งด้านการเมืองเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และ
สังคมสังคมนิยมก็มีใช้ว่าจะเป็นสังคมสุดท้าย หากกระบวนการ
การทางประวัติศาสตร์แห่งวิวัฒนาการ ของสังคม ก็จะเลื่อน
ต่อไปสู่สังคมที่ดีกว่าสูงกว่า และก้าวหน้ากว่าสังคมสังคมนิยม
อันเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น เป็นสังคมแห่งภราดรภาพ
และเสมอภาค สมาชิกแห่งสังคมถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันใน
เครื่องมือและปัจจัยการผลิต เช่นเดียวกับสังคมปฐมสหการ
หรือสังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล แต่ทว่ามีความที่ก้าวหน้าสูง
กว่าเหมือนนรกกับสวรรค์หรือเหมือนความมืดกับความสว่าง

ทั้งกล่าว^{๕๕}นอกระบวนการทางประวัติศาสตร์โดยสรุป
ถ้าอยากทราบรายละเอียดก็หาอ่านได้จาก หนังสือของผมที่ชื่อ
ว่า “วิวัฒนาการของสังคมและประชาธิปไตย” ซึ่งผมเขียน
และพิมพ์ออกจำหน่ายตั้งแต่ปี 2516

จากกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ดังกล่าว จะเห็นได้
ว่าในช่วงวิวัฒนาการของสังคมแห่งยุคปฐมสหการ หรือคอม-
มิวนิสต์บุพกาลนั้น สมาชิกแห่งสังคมนั้น ถือถือกรรมสิทธิ์
ร่วมกันในเครื่องมือและปัจจัยการผลิตในยุคนั้น ได้แก่ที่ดิน
และเครื่องมือสำหรับเพาะปลูก และป่าสำหรับล่าสัตว์ เรือ
และเครื่องมือสำหรับหาปลา เป็นต้น

แต่นักเศรษฐศาสตร์แห่งชนชั้นนายทุน ซึ่งเกลียดกลัวระบอบคอมมิวนิสต์ ได้โต้แย้งตลอดมาว่า ระบอบกรรมสิทธิ์ร่วมไม่เคยมีมาก่อนเลย อันเป็นการโต้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนปรมาัตตัสัจจะ เพื่อเหนี่ยวรั้งกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือนัยหนึ่งวิวัฒนาการของสังคมให้หยุดอยู่แค่ระบอบทุนนิยม เพื่อยังไว้ซึ่งการกดขี่ขูดรีดให้คงอยู่อันเป็นผลให้คนส่วนข้างน้อยของสังคมจำนวนหนึ่งที่ถือกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือและปัจจัยการผลิตในยุคปัจจุบันได้เอารัดเอาเปรียบและแสวงสุขบนความทุกข์ยากของประชาชนส่วนข้างมากของสังคมต่อไป

แต่เนื่องจากความอยากหรือความต้องการของคนกลุ่มหนึ่งที่ปรารถนาเหนี่ยวรั้งสังคมให้หยุดอยู่กับที่แค่ระบอบทุนนิยมเป็นความอยากหรือความต้องการที่ฝ่าฝืน ปรมาัตตัสัจจะ หรือที่อาจารย์เสรีฐเรียกว่าความจริงแท้ จึงเป็นความอยากหรือความต้องการอย่างอหิวาธิที่ไม่สอดคล้องกับภาวะวิสัย ดังนั้นจึงเป็นความอยากหรือความต้องการที่ไม่อาจจะเป็นไปได้ เช่นเดียวกับที่นายทาสพยายามเหนี่ยวรั้งสังคมรกรงทาสให้หยุดอยู่แค่สังคมทาส และเจ้าศักดินาพยายามเหนี่ยวรั้งสังคมศักดินาให้คงอยู่ตลอดกาล แต่ในที่สุดสังคมรกรงทาสก็ได้พังทลายลง

โดยมีสังคมศักดินาเข้าแทนที่ และสังคมศักดินาก็ได้พังอีกใน
เวลาต่อมา โดยสังคมทุนนิยมเข้าแทนที่ และในลำดับถัดไป
สังคมทุนนิยมก็จะพบกับชะตากรรมเช่นเดียวกับสังคมกรองทาส
และสังคมศักดินาที่ผ่านมา และสังคมที่ก้าวหน้ากว่าสูงกว่า
และมีคุณค่าต่อมวลมนุษยชนมากกว่า ก็จะเข้ามาแทนที่สังคมทุน
นิยม และสังคมสังคมนิยมก็เช่นกันจะต้องมีสังคมใหม่ที่ก้าว
หน้ากว่าขึ้นไปอีกสูงกว่าขึ้นไปอีก และมีคุณค่าต่อมวลมนุษย
ชนมากกว่าขึ้นไปอีกเข้ามาแทนที่

นี่มันเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ มันเป็น
วิวัฒนาการของสังคม มันเป็นปรมาัตถ์สัจจะ ซึ่งไม่มีพลังใดๆ
จะไปเหนี่ยวรั้งหรือบิดเบือนให้ไปเป็นอย่างอื่นได้

แน่นอน, กระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือวิวัฒ
นาการของสังคม อาจดูกรังไไว้ได้บ้างบางระยะเท่านั้น แต่
ในที่สุดก็จะมีพลังใดๆ ที่จะยับยั้งไว้ได้ชั่วกาลปาวสานเช่น
เดียวกับที่เราทุกคนจะต้องตาย จึงควรที่จะเตรียมตัวตายเสีย
ก่อนที่ความตายจริง ๆ จะมาถึง อย่างที่ท่านพุทธทาสเรียกว่า
ตายเสียก่อนตาย ตายก่อนตายก็คือการปฏิบัติธรรมจนรู้แจ้ง
ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์เรา อยู่ในอาการเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) ชัดแจ้ง (ทุกขัง) พังพัง (อนัตตา)

มีการเกิดขึ้น เจริญเติบโต ตั้งอยู่ แล้วก็เข้าไปเป็นธรรมดา
เมื่อเรารู้แจ้ง (คือรู้โดยภาวนาปัญญาไม่ใช่รู้เข้าใจจากคำบอก
เล่าหรือตรikirกัวยวิจารณ์ทางโลก) เช่นนี้แล้ว ก็ไม่
หวัคหว่นพรังพรังต่อความตาย เพราะมันเป็นเรื่องของ
ธรรมชาติที่มันจะต้องเป็นไปเช่นนั้น ไม่มีใครจะไปขัดขึ้น
เอาไว้ได้

ก็เช่นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม
กึ่งกล่าวข้างต้น ที่ให้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ
มีการเกิดขึ้น เจริญเติบโต ตั้งอยู่ กับไปแต่ละสังคม จน
กระทั่งมาถึงสังคมทุนนิยมในปัจจุบัน ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วเจริญ
เติบโตแล้ว ตั้งอยู่แล้ว และก็มีแต่จะเข้าไปในอนาคตเท่านั้น
ซึ่งในปัจจุบันก็มีหลายสังคมหรือหลายประเทศแล้วที่ระบอบ
สังคมทุนนิยมได้ดับไปแล้ว และได้เกิดสังคมใหม่ขึ้นแล้ว
ผู้มีสติปัญญาจึงไม่ควรปล่อยให้โลหะ โตสะ โมหะ เข้าครอบ
งำ หลงต่อต้านความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของกระบวนการ
ทางประวัติศาสตร์หรือวิวัฒนาการของสังคม และแทนที่จะ
ต่อต้านความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมงาย ผู้
มีสติปัญญา โดยเฉพาะผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ควรที่
ที่จะได้เข้าประทับประคองอย่างรับผิดชอบต่อการเคลื่อนไหว

เปลี่ยนแปลงของสังคมให้เป็นไปในทางที่ราบเรียบที่สุด เช่น
เกี่ยวกับหมอกำลอบที่ จะต้องกล่อมครรรภ์ให้กลอดออกมาด้วย
ความปลอดภัยที่สุด และหนทางของการประทับประครองการ
เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้เป็นไปในทางที่
ราบเรียบที่สุด ก็มีอยู่แต่เพียงหนทางเดียวเท่านั้น คือหนทาง
แห่งระบอบประชาธิปไตย ที่พร้อมด้วยประชาธิปไตย
ทางการเมือง ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และประชาธิปไตย
ทางวัฒนธรรม

ที่ผมพูดมาเสียยาวนัก เพื่อจะชี้แจง ความเห็น ของ
อาจารย์เสรีรัฐว่า “ตัวขบวนการแห่งเหตุการณ์ไม่มีใครโต้
เถียงได้” นั้น ก็ปรากฏว่ายังมีนักเศรษฐศาสตร์แห่งระบอบ
ทุนนิยมโต้เถียงกันอยู่แม้กระทั่งบัดนี้

—๗—

ผมขอทำความเข้าใจในการแสดงมายากลทางอักษร-
ศาสตร์ของอาจารย์เสรีรัฐเพียงแค่นี้ และที่พูดมาทั้งหมดตั้งแต่
ต้นหรือที่จะพูดต่อไป ผมขอสารภาพตามตรงว่าผมไม่มีเจตนา
จะสอนอาจารย์เสรีรัฐแต่ประการใด ทั้งที่อาจารย์เสรีรัฐเข้าใจ
ผิด เพราะผมตระหนักดีว่าอาจารย์เสรีรัฐนั้นเปรียบประหนึ่งน้ำ

เต็มโอ่งแล้ว แล้วน้ำก็แก้วอย่างผมจะไปบั้งอาจสอนอาจารย์
 ใต้อย่างไรกัน และต่อไปนี้ผมจะขอพูดถึงข้อเท็จจริงทาง
 ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการต่อต้านญี่ปุ่นและขบวนการเสรีไทย
 อีกสักเล็กน้อยในตอนนั้น และผมจะขอพูดถึงข้อเท็จจริงที่มี
 เอกสารและหลักฐานยืนยันเท่านั้น ผมจะไม่พูดเอาเองคิดเอา
 เองโดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ทางเหตุผล หรือตรรกอย่าง
 อาจารย์เสรีรัฐ

อาจารย์เสรีรัฐคิดเอาเองโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเหตุ
 ผลอย่างต้น ๆ แล้วสรุปว่า ในตอนที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย
 8 ธันวาคม 2484 นั้น รัฐบาลปกครองประเทศไทยคือ
 รัฐบาล “คณะราษฎร” โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็น
 หัวหน้ารัฐบาล และในเมื่ออาจารย์ปรีดีซึ่งเป็นรัฐมนตรีของ
 คณะราษฎรต่อต้านญี่ปุ่น จึงเท่ากับว่ารัฐบาลคณะราษฎรทั้ง
 หมากรวมทั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยก็ต่อต้านญี่ปุ่น
 เหมือนกัน ก็สรุปว่าจอมพล ป. ก็ต่อต้านญี่ปุ่นกับเขา
 เหมือนกัน ซึ่งอาจารย์เสรีรัฐโดยอาศัยความสัมพันธ์ทาง
 เหตุผลหรือวิชาคณิตศาสตร์ มาพิสูจน์ให้เห็นว่า จอมพล ป.
 พิบูลสงครามต่อต้านญี่ปุ่น อาจารย์เสรีรัฐเขียนไว้ดังนี้

“มีผู้พยายามแบ่งแยกคณะรัฐมนตรีขณะนั้น รัฐบาลขณะนั้น คณะราษฎรขณะนั้น ออกเป็น 2 ฝ่ายว่า ฝ่ายหนึ่งต่อต้านญี่ปุ่น อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต่อต้านญี่ปุ่นแต่ร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่น

“การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะในเมืองไทยมีคณะรัฐมนตรีเดียว มีรัฐบาลเดียว และมีพรรคปกครองเดียว ถ้าคณะรัฐมนตรี รัฐบาลและคณะราษฎร ต่อต้านญี่ปุ่นก็ต่อต้านกันทั้งหมด ถ้าร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่นก็ร่วมมือกันทั้งหมด คณะรัฐมนตรีเดียวกัน รัฐบาลเดียวกัน คณะราษฎรเดียวกัน ในสภาพที่ทำการปกครองประเทศอยู่ด้วยกันเช่นนั้น ส่วนหนึ่งจะต่อต้านญี่ปุ่น อีกส่วนหนึ่งจะร่วมมือหรือเป็นหุ่นของญี่ปุ่นได้อย่างไร ถ้าทำตรงกันข้ามเช่นนั้นแล้ว จะอยู่ในคณะรัฐมนตรีเดียวกัน ในรัฐบาลเดียวกัน ในคณะราษฎรเดียวกันไม่ได้เป็นอันขาด แต่จะต้องแบ่งออกเป็นสองคณะรัฐมนตรี สองรัฐบาลและสองพรรคอย่างแน่นอน ไม่มีประเทศในโลกที่ฝ่ายต่อต้านฟาสซิสต์กับฝ่ายร่วมมือฟาสซิสต์หรือเป็นหุ่นฟาสซิสต์ในสงครามโลกจะอยู่ในคณะรัฐมนตรีเดียวกัน ในรัฐบาลเดียวกัน ในพรรคเดียวกันได้เลย

“เช่นประเทศจีนมี 2 รัฐบาล รัฐบาลวังจิงไจ่ร่วมมือ และเป็นหุ้นของญี่ปุ่น รัฐบาลเจียงไคเช็คต่อต้านญี่ปุ่น สองฝ่ายนี้จะเป็นรัฐบาลเดียวกันได้ไหม ไม่ได้คอกครับ ถ้าอยู่ด้วยกันมันต้องฆ่ากันตายอย่างแน่นอน

“เช่นเดียวกันถ้าจอมพล ป. ร่วมมือกับญี่ปุ่นหรือเป็นหุ้นของญี่ปุ่น อาจารย์ปรีดีต่อต้านญี่ปุ่น แล้วอยู่ในรัฐบาลเดียวกัน มันต้องตายกันข้างหนึ่งเป็นแน่ แต่ทั้งสองฝ่ายก็อยู่ในรัฐบาลเดียวกันและพรรคเดียวกันตลอดมา แล้วจะมาเถียงกันให้เสียเวลาทำไมว่าฝ่ายหนึ่งต่อต้านญี่ปุ่น อีกฝ่ายหนึ่งร่วมมือกับญี่ปุ่น

“นอกจากเมืองจีนแล้ว ขอให้ดูไปให้ทั่วโลกเถิด จะเห็นได้ว่า ในบรรดาประเทศเอกราชทั้งหลายในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ฝ่ายต่อต้านฟาสซิสต์กับฝ่ายร่วมมือฟาสซิสต์ต้องเป็นคนละรัฐบาลกันทั้งนั้น เช่นในฝรั่งเศส รัฐบาลจอมพลเปแตงร่วมมือกับฟาสซิสต์ รัฐบาลเดอโกล (พลัดถิ่น) ต่อต้านฟาสซิสต์ ที่เด่นชัดและโง่งงที่สุดคือ นอร์เวย์ เมื่อเยอรมันบุก รัฐบาลพระเจ้าฮากอนต่อต้านอยู่ 2 เดือน สู้ไม่ไหวจึงหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในอังกฤษ ในนอร์เวย์มีบุคคลชื่อกวิสลิง ยอมเป็นหุ้นให้เยอรมัน ตั้งตัว

เป็นประธานาธิบดีของสาธารณรัฐนอร์เวย์ นายกวิสลิงจึงเป็น
สัญลักษณ์ของผู้ทรยศซึ่งใช้กันทั่วโลก ในเมืองไทยมีคนเรียก
จอมพล ป. ว่าเป็นกวิสลิงเมืองไทย ซึ่งผมเห็นว่าไม่ถูกต้อง
อย่างยิ่ง

“อย่างน้อยผมก็ได้เห็นกับตาว่าในระหว่างสงครามนั้น
จอมพล ป. กับอาจารย์ปรีดีอยู่ด้วยกันสบายดี จอมพล ป.
อยู่ทำเนียบสามัคคีชัย อาจารย์ปรีดีอยู่ทำเนียบท่าช้าง ผม
เองประชุมและสนทนากับเขาในทำเนียบสามัคคีชัยเกือบทุกวัน
นาน ๆ ครั้งจอมพล ป. ก็จักให้สนุกใหญ่กันเสียทีหนึ่งเรียกว่า
เป็นปาร์ตีพิเศษ ในโอกาสเช่นนั้นก็เชิญผู้สำเร็จฯ มาร่วม
ด้วย เห็นอาจารย์ปรีดีมานั่งร่วมกับพวกเราผมเป็นอยู่ตลอดเวลา
เวลา ถ้าจอมพล ป. เป็นกวิสลิงเมืองไทย อาจารย์ปรีดีจะ
มานั่งอยู่อย่างนั้นได้อย่างไรครับ จอมพล ป. ไม่ต้องทำ
อะไรก็ได้ ปล่อยให้ญี่ปุ่นมันจัดการเอง จอมพล ป. กับอาจารย์
ปรีดีต่างก็ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกันต่างหากเล่า สถานการณ์มันจึง
เป็นอย่างนั้นอยู่ได้”

ที่ผมอุทิศสัปดาห์ลอกข้อเขียนของอาจารย์เสรีธรรมาให้อ่าน
กันนี้ ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านที่ยังไม่ได้อ่านบทความของอาจารย์
เสรีธรรมาได้อ่านกัน และผมจะไม่ขอโต้แย้งอาจารย์เสรีธรรมา

เพราะว่าเหลือสติปัญญาที่ผมจะเข้าไปชำระความสกปรกใน
สวนอักษรของอาจารย์เสรีรัฐใด ผมจึงขอมอบให้ พล.อ.อดุล
อดุลเดชจรัส ซึ่งเป็นเพื่อนรักของจอมพล ป. ตั้งแต่สมัย
เป็นนักเรียนนายร้อยที่มีชื่อว่า แปลก ขีตสังกะ และอีกท่าน
หนึ่งคือบักตร พึ่งพระคุณ ผู้เคยเป็นรองนายกรัฐมนตรีในขณะ
ที่จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีในระหว่างสงครามโลกครั้งที่
2 ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ยิ่งกว่า
อาจารย์เสรีรัฐ เป็นผู้ให้รายละเอียดบางประการในประเด็น
ส่วนรายละเอียดโดยพิสดารนั้น ได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นอีก
เล่มหนึ่งต่างหากชื่อว่า “คำให้การของนายปรีดี พนมยงค์
ต่อศาลอาชญากรรมสงครามและคำให้การของ พล.อ. อดุล
อดุลเดชจรัส ต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงคราม”

ในประเด็นที่อาจารย์เสรีรัฐว่ารัฐบาลทั้งคณะ รัฐมนตรี
ทั้งชุดและคณะราษฎรทั้งคณะ ล้วนแต่ต่อต้านญี่ปุ่นด้วยกัน
ทั้งนั้น พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ได้ให้การต่อคณะกรรมการ
อาชญากรรมสงครามเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2488 มีความตอน
หนึ่งว่าดังนี้

“คณะรัฐมนตรีชุดนั้นตามความรู้สึกของฝ่ายอังกฤษก็
คือ ฝ่ายญี่ปุ่นก็ดีและรวมทั้งความรู้สึกของข้าฯ ด้วย ว่าแยก

ออกเป็น 3 พวก พวกที่ 1 ได้แก่พวกที่เอนเอียงเข้าทางฝ่ายอังกฤษและอเมริกา อีกพวกหนึ่งเป็นพวกที่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายญี่ปุ่นหรืออักษะ ส่วนอีกพวกหนึ่ง ได้แก่พวกที่อยู่กลางๆ ไม่สนใจในทางการเมือง ทั้งนี้ปรากฏข้อความโดยละเอียดในหนังสือ “ไซแอม เบสิค แอนด์บูก” ซึ่งข้าฯ ได้นำส่งให้ประธานกรรมการแล้ว ผู้ที่เข้าข้างฝ่ายอักษะมี พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี เพราะพล.ต.ประยูรฯ ได้นิยมชมชอบเยอรมันและอิตาลี ได้กล่าวในที่หลาย ๆ แห่งว่า สงครามครั้งนี้ ฝ่ายเยอรมันจะต้องชนะ หลวงวิจิตรวาทการ ก็เช่นเดียวกัน ตกลงในคืนวันที่ 8 ธันวาคม 2484 การประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นเรื่องใหญ่ใจความว่าจะควรดำเนินการกับญี่ปุ่นอย่างไร ในที่สุดก็ตกลงกันว่ายอมให้ญี่ปุ่นผ่าน”

ครั้นแล้ว พล.อ.อดุลฯ ก็ได้ให้รายละเอียดรัฐมนตรีบางคนในรัฐบาลชุดนั้นดังนี้ (คำให้การวันที่ 3 มกราคม 2489)

1) พลท.มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แล้วต่อมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย บุคคลผู้^๕ทามความสังเกตและทางสืบสวนของข้าฯ ปรากฏว่าเป็นบุคคลที่ญี่ปุ่นไม่ชอบ จนถึงกับญี่ปุ่นก็จะต้องทำ

ร้ายก่อนที่ญี่ปุ่นจะรุกรานประเทศไทย และทั้งตัวของตัวเอง
 ก็ไม่มีความนิยมชมชอบในญี่ปุ่น แต่บุคคลผู้หนึ่งเป็นผู้ที่ชอบ
 ได้รับความยกย่องจากจอมพล ป. ให้เป็นใหญ่เป็นโต เมื่อได้
 รับการยกย่องแล้วก็แสดงกิริยาทำที่ว่าตัวของตัวนั้น ได้มี
 อำนาจยิ่งใหญ่กว่าผู้อื่น แต่เป็นคนที่ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมด้วย
 ประการใด ๆ ในชั้นเชิงการเมือง เมื่อได้รับคำยกย่องหรือ
 หน้าที่ที่ใหญ่แล้วก็รู้สึกภูมิใจแล้วก็พยายามว่าอำนาจและหน้าที่
 ที่ได้รับมอบหมายมานั้นสูงเด่นกว่าผู้อื่น จึงได้สั่งการไป
 โดยมีได้ใคร่ตรองว่าควรจะปฏิบัติอย่างไร ด้วยเหตุนี้ถ้า
 จอมพล ป. จะใช้พลท. มังกรฯ ให้ปฏิบัติการอย่างใดเพื่อส่วน
 ตัวแล้ว ก็มักให้เกียรติเพื่อเป็นเครื่องมือให้ไปกระทำการ
 สำเร็จลุล่วงตามความประสงค์ ซึ่งเจ้าตัวหาได้รู้สึกในเล่ห์
 กะเท่ห์นั้นไม่ แต่ครั้นแล้วเมื่อพลท. มังกรฯ หลงเหลือใน
 เกียรติยศเกียรติศักดิ์ ก็มักถูกจอมพล ป. กล่าวใส่ร้ายหรือหา
 เหตุร้ายเสียครั้งหนึ่ง ครั้นเมื่อปรับความเข้าใจกันดีแล้วถ้า
 จอมพล ป. มีความประสงค์จะให้ พลท. มังกรฯ ไปกระทำ
 การอย่างใดเพื่อประโยชน์ของ จอมพล ป. พลท. มังกรฯ ก็
 หารู้สึกหลบจำไม่ ตัวอย่างที่เห็นได้บ่อย ๆ เมื่อคราว
 จอมพล ป. ลาออกจากราชการในครั้งหลังนี้ แต่ยังมี

เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง พลท.
มังกร ๖ เป็นรอง ผบ.สูงสุด พลท.มังกร ๖ คิดว่าตนได้รับ
เกียรติยศเกียรติศักดิ์อันสูง จึงได้แสดงออกมาว่าตนเป็นผู้มี
อำนาจสูงกว่าคณะรัฐบาล และได้ออกคำสั่งให้รัฐบาลปฏิบัติ
ตามมีหลายสิ่งหลายอย่าง เช่นสั่งให้กรมรถไฟกรมขนส่งไปขึ้น
บก.ทหารสูงสุด ในเรื่องนี้ถ้าต้องการหลักฐานขอให้สืบหา
จากหน่วยราชการเหล่านั้น เมื่อคราวจอมพล ป. ต้องถูก
บังคับให้ออกจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อพลท.มังกร ๖
ได้ทราบข่าวอันนี้ ข้า ๖ ทราบว่านายทวี บุญยเกตุ ได้ไป
พบกับ พลท.มังกร ๖ พลท.มังกร ๖ ได้กล่าวว่าถ้าจะบังคับ
ให้จอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุดแล้วก็จะมีการนอง
เลือด และข้า ๖ ได้ให้การมาแล้วว่า ในคืนวันหนึ่งก่อนที่จะ
ประกาศให้จอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุด พลท.มังกร ๖
พลท.ไชย ๖ พลอ.ต.ขุนรณ ๖ พ.อ.เผ่า ๖ และผู้อื่น ๖ ไปพูด
ว่าถ้าจะให้จอมพล ป. ออกจาก ผบ.ทหารสูงสุดจะมีการนอง
เลือด ทั้งนักกองเนืองด้วยว่า พลท.มังกร ๖ คงทนงตัวว่าได้
รับแต่งตั้งว่าเป็นรอง ผบ.ทหารสูงสุด ทหารคงจะอยู่ในเงื้อม
มือของตน เพื่อเป็นการข่มขู่รัฐบาลใหม่ซึ่งมี พ.ต.ท.ควง ๖
นายทวี บุญยเกตุ ซึ่งเป็นพลเรือนจะไ้กลัวเกรงแล้วจะได้

กลับใจไม่เอาจอมพล ป. ออกจาก ผบ. ทหารสูงสุด

2) พลท. จรูญ เสรีวีระฤทธิ บุคคล^{๒๕}ผู้เคยเป็น รมต. ช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม แล้วต่อมาได้เป็น ร.ม.ต. ว่าการกระทรวงคมนาคมและกระทรวงพาณิชย์ (ต่อไปเป็นประวัติเกี่ยวกับความรู้ความสามารถและธุรกิจของ พลท. จรูญฯ)

3) หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) บุคคล^{๒๕๓}ผู้^{๒๔}เป็น^{๒๕}ผู้มีความรอบรู้ในทางการเมืองทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีความรู้สึกคิดเห็นในทางการเมืองสายตาไกล เป็นผู้ที่มีความเมตตาจิตต่อบุคคลทั้งหลาย เป็นผู้ที่ยากให้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ คือไม่รวบอำนาจหรือความคิดเห็นโดยเฉพาะตัวคนเดียว^{๒๕๔} ในทางความคิดความเห็นจึงไม่ถูกกับ จอมพล ป.

เพราะ จอมพล ป. มักถือความคิดเห็นส่วนตัวเป็นใหญ่ และพยายามที่จะรวบอำนาจ มีการกลั่นแกล้งกันหลายต่อหลายครั้ง ซึ่งข้าฯ ได้เป็นผู้ไกลเกลี่ยและป้องกันดังที่ได้ให้การมาแล้ว ในวันที่ญี่ปุ่นได้รุกรานดินแดนประเทศไทย นายปรีดี พนมยงค์ ได้มีความคิดเห็นตรงกับข้าฯ ในข้อที่ว่าในขณะนั้นถ้าจะทำการต้านทานญี่ปุ่นไม่มีทางสำเร็จจึงจำต้องยอมในข้อที่ญี่ปุ่นเสนอมาเป็นข้ออ่อนที่สุด แล้วจึงค่อยคิด

ขยายขยายในเมื่อมีโอกาส ด้วยเหตุนี้ภายหลังที่ญี่ปุ่นได้รุกราน
ประเทศไทยแล้ว จึงได้ทำการติดต่อกับประเทศมหาอำนาจ
แล้วเกิดเป็นเสรีไทยขึ้น ซึ่งข้าฯ จะได้ให้การโดยละเอียด
ต่อไป

4) พล.ต. ประยูร ภมรมนตรี เป็นผู้ที่มีนิยมชมชอบ
ฝ่ายอักษร เฉพาะอย่างยิ่งเยอรมัน ความรู้ในทางการเมืองมี
บ้างพอสมควร เป็นผู้ที่จะดำรงตำแหน่งในราชการสูง ๆ
หลาย ๆ ตำแหน่ง การสั่งงานและการปกครองของกระทรวง
ทบวงกรมต่าง ๆ ที่บุคคลผู้นี้ดำรงอยู่หรือส่งไป ไม่เป็นที่นิยม
ชมชอบ บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่มีนิยมชมชอบในลัทธิเผด็จการอย่าง
เยอรมัน ด้วยเหตุนี้ จอมพล ป. จึงได้ใช้บุคคลผู้นี้เป็น
เครื่องมือ เพื่อจะดำเนินการตามระบบลัทธิเผด็จการ อย่าง
ประเทศเยอรมัน เช่นแต่งตั้งให้เป็นเจ้ากรมยุวชนและเป็น
รองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการจัดการและ
ดำเนินการของกรมยุวชนก็ดี หรือทางจุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัยก็ดี เป็นแบบเดียวกับที่ฮิตเลอร์ผู้เผด็จการเยอรมันได้
ดำเนินการอยู่แล้วทางประเทศเยอรมัน นอกจากนั้นจอมพล ป.
เป็นผู้ที่จกบุคคลผู้นี้ในการที่จะแสวงหาเกียรติยศเกียรติ
ศักดิ์โดยชอบ ได้ใช้ให้ พล.ต. ประยูรฯ แข่งขันชิงตำแหน่ง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประกาศนการโดยทุกวิถีทาง ด้วยเหตุที่บุคคลผู้นั้นนิยมชมชอบเยอรมันดังกล่าวแล้ว เมื่อเกิดสงคราม พล.ต. ประยูร ภมรมนตรี มักจะอธิบายหรือกล่าวในที่ประชุม ค.ร.ม. หรือในที่อื่น ๆ ว่า การสงครามคราวนี้เยอรมันจะต้องเป็นฝ่ายชนะ เพื่อประกอบนิสัยใจคอของบุคคลผู้นั้นและคนอื่น ๆ ข้าฯ ขอมอบบันทึกของอธิบดีกรมโฆษณาการที่ น. 3625/2487 ลง 10 ส.ค. 87 ประกอบไว้ด้วย บุคคลผู้นั้นเป็นผู้นิยมชมชอบจอมพล ป. และอยากให้จอมพล ป. ได้เป็นนายกรัฐมนตรีเรื่อย ๆ ไป ท้ายจะได้มีตำแหน่งหรือมีอำนาจอยู่ด้วย เหตุนี้เมื่อคราวที่จอมพล ป. ลาออกแล้วไม่ออก พล.ต. ประยูรฯ ก็ได้พูดโทรศัพท์มาถึงข้าฯ เป็นเชิงข่มขู่โดยเอานายพลญี่ปุ่นขึ้นบังหน้า ถึงที่ข้าฯ ได้ให้การมาแล้ว และนอกจากนี้ ข้าฯ ยังได้ทราบว่เมื่อคราวสภาฯ ได้เลือกนายทวี บุณยเกตุ เป็นประธานและนายควงฯ เป็นรองประธาน พล.ต. ประยูรฯ ได้วิ่งเต้นโดยเอาอำนาจไปขู่เพื่อไม่ให้บุคคลทั้งสองนี้เข้ารับหน้าที่นั้น ๆ ด้วย

5) พล.ท. พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต บุคคลผู้นี้ไม่มีความรอบรู้ในทางการเมืองอันแท้จริง จึงมักจะกลายเป็น

เครื่องมือของจอมพล ป. เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งของจอมพล ป. โดยที่ตนเองรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งในตอนหลังนั้นจอมพล ป. จึงได้ตั้งบุคคลผู้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเพื่อสะดวกในการที่จอมพล ป. จะได้ดำเนินการในทางการทหาร ในวงงานของกลาโหม และเมื่อจอมพล ป. ได้ออกจากนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็แต่งตั้งให้ พล ท. พิชิตฯ เป็นผู้บัญชาการทหารบก เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งในการที่จะทำการปฏิวัติยึดอำนาจ เมื่อคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งข้าฯ ได้ให้การมาในตอนต้นโดยละเอียดแล้ว สำหรับ พล ท. พิชิตฯ เนื่องจากมีความรอบรู้ในทางการเมืองน้อยน้อย เมื่อทางจอมพล ป. ให้เหตุผลประกอบแวดล้อมโน้มน้าวด้วยประการต่างๆ ก็มักจะคล้อยตามไปทางจอมพล ป. แต่เมื่อมีผู้อื่นให้เหตุผลแวดล้อมหักล้างความคิดเห็นในการที่จะปฏิบัติตามคำสั่งจอมพล ป. ในทางที่ผิดแล้วก็กลับใจได้ มีตัวอย่างเมื่อคราวมีพระบรมราชโองการให้ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นนายกรัฐมนตรี ในเบื้องต้น พ.ศ. ๒๔๗๕ ใครจะให้ พล ท. พิชิตฯ ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมร่วมอยู่ในคณะด้วย ทั้งนี้เพราะ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เคยมาหาหรือข้าฯ แต่ในขณะนั้น พล ท. พิชิตฯ ได้ไปอยู่ที่ลพบุรีกับจอมพล ป. และได้รับคำสั่งสนับสนุนจากจอมพล

ป. กว๋ยประการต่าง ๆ พล ท. พิชิตฯ จึงไม่ยอมรับเป็นรัฐมนตรี และข้าฯ ยังได้ข่าวต่อไปว่า ถ้า พ.ท. กว๋ยฯ ไปหา เพื่อให้รับเป็นรัฐมนตรีกว๋ยแล้วจะดิบให้ตกบรโรไคเรื่อน แต่ครั้นเมื่อได้ปรับความเข้าใจกับข้าฯ เป็นที่เข้าใจแล้ว พล ท. พิชิตฯ กลับเป็นผู้นำให้ พล ท. กว๋ยฯ ไปพบกับจอมพล ป. ที่ลพบุรี ถึงที่ข้าฯ ได้ให้การมาแล้ว เมื่อญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแล้วจะเป็นปีใดแน่ข้าฯ จำไม่ได้ พล. ท. พิชิตฯ ได้เป็นหัวหน้าคณะทูตพิเศษไปประเทศญี่ปุ่นครั้งหนึ่ง การไปนั้นข้าฯ ทราบว่าไปตามคำสั่งของจอมพล ป. โดยมีมุ่งหมายเพื่อจะให้ญี่ปุ่นเห็นอกเห็นใจในการที่ได้ทำสัญญาความร่วมมือรุกรานญี่ปุ่น และประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และอเมริกา การไปครั้งนี้ พล ท. พิชิตฯ จะได้ไปแสดงการสนธิสนมหรือกล่าวถ้อยคำประการใด ๆ ข้าฯ ไม่ทราบ และเมื่อกลับมาแล้วจะได้อะไรงานต่อจอมพล ป. อย่างไรบ้างนั้นข้าฯ ไม่ทราบเช่นเดียวกัน

6) พ.อ. หลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป์ บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่ไม่ได้ใส่ใจในทางการเมือง และไม่ได้อีกติดต่อกับสมาคมกับชาวต่างประเทศ จะเป็นฝ่ายญี่ปุ่นหรืออังกฤษ อเมริกาก็ตาม เป็นคนชอบสงบเสงี่ยมไม่ได้ติดต่อกับบุคคลอื่น ตามที่บุคคลผู้นี้

ได้กล่าวในที่ประชุมคณะ ร.ม.ท. เมื่อวันที่ญี่ปุ่นรุกรานเมือง
ไทยนั้นว่า “ผมคิดว่าร่วมก็ร่วมเต็มที่ดีกว่า ถ้าหากว่าได้ผล
เราก็จะได้ประโยชน์บ้าง ถ้าหากว่าร่วมครึ่ง ๆ กลาง ๆ แล้ว
เราก็จะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะเขาคงไม่ยอมให้”
นี่ก็เป็นเครื่องแสดงอยู่ในตัวว่า ไม่ได้ศึกษาในทางการเมือง
เพราะนักการเมืองแล้วจะต้องคบค้าสมาคมศึกษาอุปนิสัยใจคอ
ของชาติที่เราจะไปร่วมกับเขาว่าเป็นผู้มีอุปนิสัยใจคออย่างไร
และมีสมรรถภาพในกองทัพอย่างใดบ้างเป็นต้นให้خابซึ่งเสีย
ก่อน แต่บุคคลผู้นี้ ถึงที่ข้าพเจ้า ได้กล่าวมาแล้วว่า มิได้ศึกษา
หรือสมาคมกับชาวต่างประเทศ เมื่อนึกอยากจะพูดก็พูดขึ้น
มาปราศจากความยั้งคิดและเหตุผล นอกจากนั้นตามพฤติการณ์
เมื่อญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแล้ว ไม่ปรากฏเลยว่าบุคคล
ผู้นี้ได้ทำการติดต่อหรือสนับสนุนญี่ปุ่นจะเป็นโดยทางตรงหรือ
ทางอ้อมด้วยประการใด ๆ

7) พล.ท. เภา บริรักษ์ยุทธกิจ บุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่
ได้ศึกษาวิชาการทหารต่างประเทศ จะเป็นประเทศฝรั่งเศส
หรือเยอรมัน ข้าพเจ้าจำไม่ได้แน่ มีความรู้ในทางการค้าและการ
การเงินบ้าง ถ้าว่าโดยนิสัยใจจริงแล้ว ไม่มีความใส่ใจในทาง
การเมือง ชอบในทางการทหารมากกว่า ที่ไปเป็นรัฐมนตรี

ก็โดยการขอร้องของจอมพล ป. เมื่อได้เป็น ร.ม.ท. แล้ว
 จอมพล ป. ได้ใช้ให้ทำการติดต่อกับญี่ปุ่นเกี่ยวกับสินค้าหรือ
 สิ่งของที่ประเทศไทยต้องการ เมื่อนาน ๆ เข้าความสัมพันธ์
 ก็มีต่อชาวญี่ปุ่นตลอดถึงเจ้าหน้าที่ในสถานเอกอัครราชทูตด้วย
 โดยการแนะนำและสนับสนุนของนายวนิชฯ ถ้าว่าโดยนิสัย
 ใจจริงแล้ว เป็นคนที่มีได้ใส่ใจในทางญี่ปุ่น หากแต่ว่า
 จอมพล ป. ใช้ก็จำใจต้องปฏิบัติโดยที่เกรงกลัว การที่ญี่ปุ่น
 ได้เรียกตัว พล.ท. เกา ไปในวันที่ 7 ธ.ค. 84 กิตติ เมื่อนาย
 ปรีดี พนมยงค์ ออกจาก ร.ม.ท. การคลั่งไปเป็นผู้สำเร็จ
 ราชการแล้ว ข้าฯ เสนอต่อจอมพล ป. เป็นส่วนตัว ให้
 นายติรก ชัยนาม เป็น ร.ม.ท. คลั่ง แต่จอมพล ป. ตอบว่า
 ญี่ปุ่นไม่เอา ต้องการให้พระบริรักษ์ทำ เป็น คั้งที่ข้าฯ ให้การ
 มาแล้วกิตติ ถ้าคุแต่เพียงเผิน ๆ แล้ว ดูประหนึ่งว่าพระ
 บริรักษ์ทำ เป็นผู้ฝึกฝนหรือสนับสนุนญี่ปุ่น แต่ความจริงหา
 เป็นเช่นนั้นไม่ การที่ญี่ปุ่นไปหาในวันที่ 7 ธ.ค. 84 และ
 ให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น คงเนื่องมาจาก
 ที่จอมพล ป. ใช้ให้ทำการติดต่อกับญี่ปุ่น และการสนับสนุน
 ของนายวนิชฯ ญี่ปุ่นคงจะเห็นใจหรือเชื่อว่าพระบริรักษ์ทำ
 เป็นผู้ฝึกฝนข้างตน ซึ่งสามารถจะร่วมปฏิบัติงานกันต่อไป

ได้ดี เมื่อคราวที่จอมพล ป. ลาออกแล้ว พ.ต. กวงฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ในครั้งแรกที่จะตั้ง ร.ม.ต. ขึ้นนั้น ข้าฯ ทราบว่า พระบริภัณฑ์ฯ ก็รับปากที่จะเป็น ร.ม.ต. กระทรวงการคลังต่อไป แต่ครั้นจอมพล ป. ได้แสดงที่ท่าที่จะชักชวนมิให้ พ.ต. กวงฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีในชุดนั้นส่วนมากก็ไม่ยอมรับด้วย พระบริภัณฑ์ฯ มีความเกรงใจและเกรงกลัวจอมพล ป. ก็เลยปฏิเสธไม่ยอมรับ

8) พระเวษยันต์รังสฤษฎ์ กับ ม.ล. เกษ ติทองศ์ สองคนนี้เป็นผู้ที่เกรงกลัวจอมพล ป. เมื่อจอมพล ป. สั่งอย่างใดก็ตาม สำหรับงานในหน้าที่สองคนนี้ได้เอาใจใส่ปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปตามความประสงค์ของจอมพล ป. ไม่มีหวั่นในทางการเมือง ถ้าให้สองคนทำงานในหน้าที่ทางเทคนิคในตำแหน่งประจำจะได้ผลดีมาก

9) นายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นผู้ที่ญี่ปุ่นไม่ชอบตัวเขาเองก็ไม่ชอบญี่ปุ่น ทั้งนี้เนื่องจากว่า ภรรยา นายวิลาศฯ เป็นบุตรสาวนายเชียวสุกแสง หัวหน้าคณะกักกันตัวหนึ่งในประเทศไทย ทั้งนายซองเชียบและนายซองชิมซึ่งเป็นพี่ภรรยาของนายวิลาศฯ นั้น ญี่ปุ่นก็ไม่ชอบ เมื่อญี่ปุ่นได้บุกเข้ามาใน

ประเทศไทยนั้นสายลับได้มาแจ้งกับข้าฯ ว่าญี่ปุ่นจะจับของ
 เขียนกับนายซองซิม ข้าฯ จึงแจ้งกับนายวิลาศฯ เพื่อให้สอง
 คนรีบออกไปนอกประเทศไทยเสียโดยด่วน สองคนจึงได้
 หลบหนีไปได้ เนื่องจากญี่ปุ่นไม่ชอบนี้ นายวิลาศฯ จึงได้
 ออกจากรัฐมนตรี เมื่อออกจาก ร.ม.ต. แล้วก็ยังอยู่ในสาย
 ตาของญี่ปุ่น และครั้งหนึ่งญี่ปุ่นหาว่าเป็นแนวที่ 5 ให้แก่ฝ่าย
 จุงกิง ถึงกับจะจับตัวนายวิลาศฯ ซึ่งข้าฯ นายปรีดี พนมยงค์
 และหลวงสังวรฯ ไม่ยอมให้จับ โดยอ้างว่า นายวิลาศฯ เป็น
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเป็นนายทหาร เมื่อมีหลักฐาน
 ก็ให้ส่งมาทางเรา จะควบคุมไว้สอบสวน แต่เมื่อนายวิลาศฯ
 ไล่ออกจาก ร.ม.ต. แล้วไปประกอบการค้านั้น ได้ทำการติด
 ต่อกับญี่ปุ่นบ้าง เช่น รับจ้างต่อเรือให้ญี่ปุ่น และส่งสัตว์
 พาทนะและการค้าเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

10) พ.อ. ช่าง เขวงศักดิ์สงคราม ครั้งแรกเป็นผู้
 เข้มแข็งในทางแสดงความคิดเห็นประกอบด้วยเหตุผล แต่
 ครั้นต่อมาถูกจอมพล ป. บังคับให้ออกจาก ร.ม.ต. ดังที่
 การไว้แล้ว ต่อแต่นั้นมารู้สึกว่าผู้ที่ไม่กล้าออกความคิดเห็น
 ประการใด และพยายามปฏิบัติตามคำสั่งของจอมพล ป. ผู้
 นี้แม้จะได้เป็นนายกสมาคมพ่อค้าไทย-ญี่ปุ่น ตามความรู้สึก

ของข้า ฯ ก็เห็นว่า ไม่ใคร่จะสนิทสนม กับฝ่ายญี่ปุ่นหรือ ได้
ฝึกฝึกับญี่ปุ่นแต่อย่างใด

11) พล. ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ บุคคลผู้มีความ
ความรู้ในทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ
เป็นอย่างดี มีความไหวพริบและฉลาดทันคนทั่ว ๆ ไป ใน
เบื้องต้นเมื่อได้เป็นรัฐมนตรี ปรากฏว่าบรรดาข้าราชการ
สมาชิกสภา ฯ ประชาชน กับชาวต่างประเทศมีความเลื่อมใส
ในคุณวุฒิและความสามารถ เป็นผู้ฝึกฝึทางอังกฤษ-
อเมริกามากกว่าทางญี่ปุ่น เมื่อมีเหตุบาดหมางใจระหว่างผู้
ก่อการกบฏ หรือในระหว่างรัฐมนตรีกบฏ ผู้นี้ได้เป็นผู้ไกล
เกลี้ยให้เรื่องสงบราบคาบไปได้ ในเรื่องนี้ได้ร่วมมือกับข้า ฯ
มาหลายครั้ง ครั้งเป็น ร.ม.ต. ว่าการกระทรวงมหาดไทย
ได้มีความคิดเห็นขัดแย้งกับจอมพล ป. บ้างเป็นบางครั้ง แต่
ครั้งเมื่อญี่ปุ่นได้รุกรานประเทศไทยแล้ว หลวงธำรง ฯ รู้
สึกตัวว่าญี่ปุ่นไม่ชอบ จึงได้ทำตัวให้ฝึกฝึสนิทสนมกับญี่ปุ่น
และก็ได้ทำการกำบัง เนื่องด้วยเหตุนี้ความนิยมนับถือของ
ข้าราชการ-สมาชิกสภา ฯ และประชาชนจึงได้เสื่อมลงไป
บ้าง

12) พล. ร.ท. สินธุ์ กมลนาวิน บุคคลผู้เป็นพี่
ภรรยาของนายวนิช ฯ ปานะนันท์ นายวนิช ฯ เป็นผู้ฝึกฝึ

กับญี่ปุ่น เป็นกัณฑ์กัณฑ์ในวันที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย และในวันที่ให้ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ - อเมริกา ประการหนึ่ง และโดยเหตุที่กองทัพเรือได้ส่งนายทหารเรือ ไปฝึกหัดเรือดำน้ำจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก และทั้งกองทัพ เรือก็ได้ต่อเรือดำน้ำจากญี่ปุ่นหลายลำ เมื่อมีความสัมพันธ์ กันมาก ๆ เช่นนี้ พล ร.ท. สินธุ์ ก็มีความสนิทสนมกับ ชาวญี่ปุ่นเป็นลำดับมาที่ พล ร.ท. สินธุ์ สนิทสนมกับชาว ญี่ปุ่นนี้ เป็นที่ทราบกันทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเหตุนี้ทางฝ่ายสหประชาชาติ มีอังกฤษและอเมริกา ยังถือ อยู่เสมอว่า ทางกองทัพเรือไทยไม่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายเขา แต่ทหารเรือฝ่ายบกได้ทำการสนับสนุน และช่วยเหลือฝ่าย สหประชาชาติเป็นอย่างดี การร่วมมือกับญี่ปุ่นก็ไม่ปรากฏชัดแจ้งว่าได้ช่วยเหลือประการใด จะมีกระทำการบ้างก็เกี่ยวข้องการ กวาดต้อนระเบิดที่ฝ่ายสหประชาชาตินำมาทิ้ง ฝ่ายสหประชา ชาติลงความเห็น ว่า พล ร.ท. สินธุ์ ๖ เป็นหัวหน้าในการสนับสนุนญี่ปุ่นเมื่อวันญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทยวันนั้น พล ร.ท. สินธุ์ ๖ ได้ไปอยู่สัตหีบช้า ๖ ได้ให้กองทัพอากาศจัดเครื่องบิน ไปรับและโทรเลข ไปให้รีบกลับกรุงเทพ ๖ ต่อมา แต่ พล ร.ท. สินธุ์ ๖ กับพวกได้เดินทางมาโดยรถยนต์แล้วถูกทหาร

ญี่ปุ่นจับที่บางปูในคืนวันนั้นปรากฏว่ากองทัพเรือ ได้ส่งเรือ
ออกไปลาดตระเวนในอ่าวไทย แต่เหตุใดฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้ส่ง
กำลังมา ขึ้นที่บางปูโดยที่กองทัพเรือมิ ได้ทำการต้านทานนั้น
ข้า ฯ ไม่ทราบก่อนที่ญี่ปุ่นขึ้น ข้า ฯ ได้ยินนายทหารทาง
กองทัพเรือชั้นผู้ใหญ่ ได้แสดงความเห็นต่อจอมพล ป. ว่า
การล่าเตียงทหารชั้นบนนั้นข้าศึกมักใช้เรือสินค้าทำการล่าเตียง
โดยซ่อนทหารมากับเรือสินค้านั้น แบบเดียวกับเยอรมัน ได้
ดำเนินที่ นอร์เวย์ กองทัพเรือจะขอตรวจค้นเรือสินค้าที่จะ
เข้ามาในประเทศไทย แต่จอมพล ป. ว่าถ้าทำเช่นนั้น จะกระ-
ทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศได้ ข้า ฯ
ไม่เคยได้ยิน พล ร.ท. สินธุ์ ฯ กล่าวสนับสนุนว่าการสงคราม
ครั้งนี้ญี่ปุ่นจะชนะเป็นแต่พูดว่าญี่ปุ่น ได้เตรียมการรบไว้
สามารถจะทำการรบได้อีกราว 3 - 4 ปี และได้เคยพูดกับ
ข้า ฯ ว่า ถึงอย่างไรก็ตามการ สงครามครั้งนี้ในตอนท้าย ไทยจะ
ต้องทำการรบกับญี่ปุ่น ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมแพ้ประมาณสัก 2
อาทิตย์ ทาง พล ร.ท.สินธุ์ ฯ ก็ได้เข้ามาร่วมมือที่จะทำการ
ต่อต้านกับญี่ปุ่น มีการมอบผู้คนและวิทยุของกองทัพเรือให้
ในเรื่องนี้นายปรีดี ฯ กับหลวงสังวร ฯ ทราบเรื่องดี

เนื่องด้วย พล ร.ท. สินธุ์ ฯ เป็นผู้สนิทสนมกับญี่ปุ่น
ถึงกล่าวแล้วนั้น จนถึงกับจอมพล ป. ท้าว่า พล ร.ท. สินธุ์ ฯ

จะแย่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยได้รับการสนับสนุนจาก
ญี่ปุ่น ในการนี้ปรากฏว่า พล ร.ท. สินธุ์ กับจอมพล ป.
ได้เกิดต่อว่าต่อขานกันมากมาย ถึงที่ข้า ฯ ได้ให้การไว้ใน
ตอนต้นแล้ว

13) พล ต. ไชย ประทีปเสน พล ต. ขุนพลตบรบักษ์
พ.อ. เผ่า ศรียานนท์ พล อ.ต. ขุนรณนภากาศ ทั้งสี่คน
นี้เป็นผู้ที่นิยมเต็มใจในตัวจอมพล ป. เมื่อคราวที่จอมพล ป.
ลาออกจากนายกรัฐมนตรีแล้วไม่ออก และเมื่อคราวพ้นจาก
ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ใครได้แสดงที่ทำอย่างไรว
นั้น ข้า ฯ ได้ให้การข้างต้นแล้ว

14) ขุนนิรันดรชัย เป็นผู้ที่ใช้ใกล้ชิดจอมพล ป.
แต่มีบางครั้งก็ได้คัดค้านความผิดความเห็นและไม่ยอมปฏิบัติ
ตามคำสั่งของจอมพล ป. ก็มี เช่น จอมพล ป. ทว่านาย
ปรีดี พนมยงค์เป็นบาโคคลิโอ ขุนนิรันดร ฯ ก็ได้ยื่นขึ้นคัด
ค้านในที่ประชุมคณะผู้การ ให้เหตุผลที่น่าฟังว่านายปรีดี ฯ
มิได้เป็นบาโคคลิโอตามที่จอมพล ป. กล่าวหา หลวงยุทธ-
ศาสตร์ โกลลกับหลวงสารานุ ประพันธ์ สองคนนั้นตามความ
สังเกตของข้า ฯ เห็นว่าเป็นผู้ที่ประจบสอพลอจอมพล ป. แต่
หลวงสารา ฯ ประจบสอพลอมากจนออกหน้า มีการเขียน

บทความลงในหนังสือพิมพ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนตัวของจอมพล ป. และครอบครัว ยกย่องอย่างเลิศลอยและแนะนำหนังสือหลายฉบับให้เขียนบทความยกย่องเช่นเดียวกัน ซึ่งในวงการหนังสือพิมพ์เป็นที่ทราบกันดี หลวงยุทธศาสตร์ ฯ นั้นเนื่องด้วยทหารเรือส่วนมากไม่ชอบ จึงได้มาเกาะทางจอมพล ป. ให้เลี้ยงดู ชอบพูดจาตลกกลองให้เป็นทีพ้อใจของจอมพล ป.

15) พล. ต. ประกิจ ชิตะสังคะ ผู้นี้เป็นพี่ชายจอมพล ป. ในคราวสงครามนี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพลธิการทหารบก ซึ่งเป็นตำแหน่งแม่ทัพและเป็นตำแหน่งที่สำคัญมาก ในวงราชการเห็นว่า พล. ต. ประกิจ ฯ ยังไม่มีความรู้ความสามารถถึงขนาดที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งพลธิการทหารบก เมื่อได้เป็นพลธิการแล้ว ปรากฏว่าได้ดำเนินให้อีกโรงงานและบังคับซื้อจากเอกชนหลายต่อหลายแห่ง บางรายก็มีข่าวในทางที่จะโน้มน้าวไปหาประโยชน์ส่วนตัวก็ปรากฏมีคดีเรื่องโรงงานสบู่ไทย ”

ต่อไปนี้เป็นเอกสารทางราชการอีกชั้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามกับคณะส่วนหนึ่งของคณะรัฐมนตรี ได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นในสงครามครั้งที่ 2 เอกสารชั้นนี้คือคำฟ้องของคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติอาชญากร

สงคราม (โดยพระยาอรรดกรมมุนตฺธิ) โจทก์ ท่อจอมพล
แปลก พิบูลสงคราม จำเลย

เอกสารคำฟ้องฉบับนี้เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นจากพฤติ
กรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งที่ได้บันทึกไว้เป็น
เอกสารของทางราชการ เช่นบันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี
เป็นต้น และทั้งพยานบุคคลสำคัญที่รู้เห็นและเกี่ยวข้องอยู่ใน
เหตุการณ์นั้น เช่นคำให้การของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า
อาทิตย์ทิพอาภา คำให้การของ พล อ. อุดม อุดมเดชจรัส
คำให้การของนายทวี บุณยเกตุ เป็นต้น เอกสารคำฟ้องของ
ทางราชการดังกล่าวนี้ จึงเป็นเอกสารที่เชื่อถือได้ และเป็น
การชี้ให้เห็นว่าในคณะรัฐบาลนั้นมีรัฐมนตรีท่านใดบ้างที่ได้
ร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ไม่ใช่สักแต่เพียงเป็นวิธีการเอา
ตัวรอดเพราะถูกบีบบังคับ

หนึ่งในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาปล่อยตัวจอมพล ป.
และจำเลยคนอื่น ๆ พันข้อหาไปนั้น เนื่องมาจากกฎหมาย
อาชญากรรมสงครามได้ตราออกมาภายหลังที่จำเลยได้กระทำผิด
จึงเป็นการออกกฎหมายย้อนหลังซึ่งไม่มีผลบังคับในความผิด
ของจำเลยตามหลักของกฎหมายทั่วไป ศาลฎีกาจึงพิพากษา
ปล่อยตัวจอมพล ป. และคณะเพราะกฎหมายอาชญากรรมสง-

กรรมเป็นโมฆะ ไม่ใช่พิพาทขาดปล่อยตัวเพราะจำเลยไม่มีความผิด

เอกสารข้อกล่าวหาของทางราชการต่อจอมพล ป.
พิบูลสงคราม มีดังนี้

ข้อ 1. เมื่อเดือนกันยายน พุทธศักราช 2482 ผู้คุมอำนาจการปกครองประเทศเยอรมันในระบอบเผด็จการ ได้ใช้กำลังทหารเข้าทำสงครามรุกรานประเทศโปแลนด์ และประเทศอื่น ๆ ก่อให้เกิดสงครามขึ้นในยุโรป สงครามนี้ต่อมาได้แผ่ไพศาลกลายเป็นสงครามโลกระหว่างกลุ่มประเทศที่นิยมนโยบายใช้อำนาจและการทำสงครามรุกราน มีประเทศเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่นเป็นต้น ซึ่งเรียกกันว่าประเทศอักษะฝ่ายหนึ่ง กับกลุ่มประเทศซึ่งต่อต้านการรุกรานมีบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตและจีนเป็นต้น ซึ่งเรียกว่าสหประชาชาติอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นได้ส่งทหารเข้าทำการรุกรานประเทศจีนอยู่ก่อนเริ่มสงครามในยุโรปแล้ว ครั้นในปี พ.ศ. 2482-2484 ได้เคลื่อนกำลังทหารลงมาทางภาคใต้ของเอเชีย รุกเข้ามาในประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส และต่อมาเมื่อ 8 ธันวาคม 2484 ได้ส่งกำลังทหารเข้าตีอ่าวฟิลิปปินส์ และเข้ารุกรานราชอาณาจักรไทย

ผ่านไปตีแหลมมลายูและประเทศพม่าเป็นลำดับ เปิดฉากสงครามขึ้นทางด้านตะวันออกไกล และมหาสมุทรแปซิฟิก โดยประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ให้ชื่อว่าสงครามมหาเอเชียบูรพา และโฆษณาอวดอ้างว่าเพื่อสถาปนาวงไพบูลย์ขึ้นสำหรับชาวเอเชีย

ข้อ 2 ส่วนประเทศไทยนั้นประชาชนชาวไทยมีนิสัยรักสงบ ไม่มีเจตน์จำนงจะทำสงครามรุกรานประเทศใด และไม่ได้นิยมในนโยบาย และการกระทำของผู้ทำสงครามรุกรานเมื่อสงครามยุโรปเกิดขึ้น และมีที่ท่าจะถูกลามมาทางทวีปเอเชีย ประเทศไทยได้มีนโยบายแน่วแน่ในอันที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และเตรียมพร้อมที่จะต่อสู้ต้านทานผู้รุกรานซึ่งละเมิดความเป็นกลางทุกวิถีทาง ถึงแก่ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พุทธศักราช 2484 ขึ้นไว้ ฉะนั้นในวันที่ญี่ปุ่นได้ยกพลเข้ารุกรานราชอาณาจักรไทยดังกล่าวในข้อ 1 บรรดาทหาร ตำรวจและราษฎรไทยจึงได้ร่วมมือกันทำการต้านทานอย่างเข้มแข็ง

ข้อ 3 จำเลยในคดีนี้ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันมาตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2481 ถึงวันที่ 26 กรกฎาคม 2487 ใน

ระหว่างนั้นจำเลยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ อีกหลายกระทรวง และจำเลยยังมีตำแหน่งหน้าที่สูงสุดอันเทียบเท่ากับตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ ตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช 2475 อีกด้วย จำเลยเป็นผู้มีนิสัยใฝ่สูงและมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะกุมอำนาจบริหารราชการแผ่นดินไว้ในมือของตนโดยเด็ดขาด จำเลยนิยมลัทธิการปกครองแบบเผด็จการ และลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรงตลอดถึงการทำสงครามรุกราน โดยเป็นลัทธิการกระทำที่เปิดโอกาสและช่องทางเพื่อที่จะเพิ่มพูนอำนาจวาสนาให้แก่บุคคลผู้มีความปรารถนา และอยู่ในฐานะเช่นจำเลยได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นตั้งแต่วันที่ญี่ปุ่นได้เริ่มกระทำการสงครามรุกรานในทางภาคเอเชียดังกล่าวแล้ว จำเลย^{นี้}จึงได้ประกอบอาชญากรรมสงครามขึ้น โดยลำพังตนบ้าง สมคบกับบุคคลอื่นบ้าง ต่างกรรมต่างวาระกัน เป็นความผิดกฎหมายหลายบทหลายกระทงดังจะกล่าวต่อไป^{นี้}

- “ก. ในระหว่างเวลาตั้งแต่ 5 มกราคม 2484 จนถึงวันที่จำเลยพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้กระทำการต่าง ๆ โดยสมัครใจเข้าร่วมสงครามกับประเทศญี่ปุ่นและกองทัพญี่ปุ่น ผู้ทำสงครามรุกราน กล่าวคือ

(1) จำเลยได้สมคบกับพวกซึ่งยังมีได้ฟ้อง ทำความตกลงกับญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2484 ที่จะร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ทั้งการรุกรานและการป้องกัน และวันที่ 14 ธันวาคม 2484 ได้ทำสัญญาตกลงมีใจความว่า กองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทยจะทำการร่วมยุทธต่อกองทัพข้าศึก ในพม่า โดยแบ่งหน้าที่ปฏิบัติ ทั้งปรากฏในความละเอียดในเอกสารหมาย ก.ข. ท้ายฟ้อง เหตุเกิดที่ในทำเนียบนายกรัฐมนตรี กองบัญชาการทหารสูงสุด ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร

(2) จำเลยได้สมคบกับพวกซึ่งยังมีได้ฟ้อง ทำการศึกษาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2484 มีใจความว่าภาคีของสัญญาแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการการเมือง ทางเศรษฐกิจ และการทหาร เมื่อภาคีออกฝ่ายหนึ่งมีกรณีขัดแย้งกันทางอาวุธกับประเทศภายนอก ซึ่งมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับข้อกำหนดความเข้าใจกัน ทั้งปรากฏความละเอียดในเอกสารหมาย ก.ง.จ. ท้ายฟ้อง เหตุเกิดในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

(3) จำเลยได้สมคบกับพวกที่ยังไม่ได้ฟ้อง ประกาศสงครามแก่บริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา โดยจัดทำเป็น

ประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 25 มกราคม 2485 และทำคำแถลงการณ์ของรัฐบาลลงวันเดียวกันประกอบ อ้างเหตุที่ประเทศไทยได้ประกาศสงครามดังกล่าวแล้ว ดังปรากฏความละเอียดในเอกสารหมายเลข 2 และ ข. ท้ายฟ้องเหตุเกิดที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี คำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

(4) จำเลยได้สมคบกับพลโทจรรยา รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ กับพวกซึ่งใจก็ยังมิได้พ้อง ส่งกำลังทหารเข้าทำสงครามรุกรานร่วมกับญี่ปุ่น โดยให้ พล.ท. จรรยา รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์เป็นแม่ทัพพายัพ ให้มีหน้าที่นำกองทัพไทยเข้ารุกรานภูมิภาคฉานในเขตสหรัฏฐไทยเดิม ซึ่งเป็นดินแดนของจักรวรรดิบริติชเพื่อยึดไว้ในครอบครอง และเมื่อวันที่ 24 ธันวาคมและวันต่อ ๆ มาจนถึงเดือนกรกฎาคม 2485 พลโทจรรยา รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ ได้เคลื่อนกองทัพไทยรุกเข้าภูมิภาคฉานทำสงครามกับทหารของสหประชาชาติ และยึดดินแดนดังกล่าวแล้วไว้ในครอบครอง เหตุเกิดที่กองบัญชาการทหารสูงสุด คำบลยุติ อำเภอยุติ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และสหรัฏฐไทยเดิม

ข. จำเลยได้กระทำการโฆษณาด้วยตนเอง และโดยสมคบกับบุคคลอื่น และใช้ให้คนอื่นโฆษณาชักชวนด้วย

ประการต่าง ๆ ใ้บุคคลเห็นดีเห็นชอบในการกระทำสงคราม
รุกรานหลายครั้งหลายหน กล่าวคือ

(1) เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2484 และเมื่อวันที่ 3
ธันวาคม 2484 เวลากลางวัน จำเลยได้กล่าวในที่ประชุม
คณะรัฐมนตรี ชักจูงโดยอุบายด้วยประการต่าง ๆ ใ้รัฐมนตรี
เห็นดีเห็นชอบด้วยกับความคิดเห็นของจำเลย ในการที่จะ
ใ้ประเทศไทยเข้าร่วมทำสงครามเข้าข้างประเทศญี่ปุ่น โดย
จำเลยได้อ้างเหตุจูงใจเป็นใจความว่า ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นรบ
อังกฤษจะเสียหายน้อยกว่า และถ้ารบชนะจะได้ดินแดนเก่า
ที่เสียไปกลับคืนด้วย ข้อความละเอียดปรากฏตามรายงาน
การประชุมคณะรัฐมนตรี 2 ฉบับ ตามเอกสารท้ายฟ้อง
หมาย ช. และ ฉ. เหตุเกิดที่ตึกประชุมคณะรัฐมนตรี ตำบล
กุสิต อำเภอกุสิต จังหวัดพระนคร

(2) ในระหว่างวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เวลา
กลางวันและกลางคืน จำเลยได้โฆษณาคำปราศรัยแก่ประชา
ชนชาวไทยโดยทางวิทยุกระจายเสียง และใ้บุคคลอื่นโฆษณา
คำปราศรัยนั้น โดยทางเอกสารและหนังสือพิมพ์ออกโฆษณา
ในประเทศไทย กล่าวถึงการที่ได้ทำความตกลงกับรัฐบาล
ญี่ปุ่น ยอมรับร่วมในทางการทหารทั้งการรุกและถอยร่นนั้น ว่า

มีทางที่จะนำความคิดเป็นประโยชน์ไป ผล ความสมบูรณ์มาสู่
เราทั้ง^๕สน เพราะฉะนั้นสำหรับตัวจำเลยเองสมัครใจแน่วแน่
ในอันที่จะปฏิบัติตามสัญญา^๕นั้น แม้ถึงหากจะต้องใช้กำลังเข้า
ทำการรบ จำเลยก็จะรบและจะเป็นอย่างไรก็จะรบ รบตลอด
ไปจนกว่าจะนำสันติสุขมาสู่ชาติ และจำเลยได้กล่าวต่อไป
เป็นใจความว่าประเทศญี่ปุ่นควรเป็นที่นับถือและไว้วางใจ
เพราะแต่เดิมมาญี่ปุ่นไม่เคยทำความเจ็บช้ำน้ำใจ ตรงกันข้าม
กลับเป็นผู้ไกลเกลียดให้ได้ดินแดนคืนมา ฝ่ายชาติอังกฤษ
ฝรั่งเศสนั้นเราต้องเสียดินแดนให้ไป จำเลยได้ยกตัวอย่าง
และพยายามเทียบเคียงให้เห็นว่าญี่ปุ่นซื่อสัตย์ต่อไทย และชัก
ชวนให้ประชาชนดำเนินตามนโยบายผูกมิตรกับญี่ปุ่นต่อไป
ด้วย ทั้งปรากฏความละเอียดเอกสารท้ายฟ้องหมาย ต. เหตุ
เกิดที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต ที่สถานี
วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตำบลปทุมวัน อำเภอ
ปทุมวัน และที่กรมโฆษณาการตำบลชนะสงคราม อำเภอ
พระนคร จังหวัดพระนคร

(3) ในระหว่างที่ 30 ธันวาคม 2484 ถึงวันที่ 24
มิถุนายน 2487 เวลากลางวันและกลางคืนจำเลยได้กระทำ
เองและใช้ให้คนอื่นกระทำการโฆษณา ซึ่งสุนทรพจน์ของ

จำเลยทางวิทยุกระจายเสียงและทางเอกสารและหนังสือพิมพ์ ออกโฆษณาในประเทศไทย กล่าวถึงการที่ได้ทำกติกาสัญญา สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น เมื่อ วันที่ 21 ธันวาคม 2484 เป็นใจความว่า โดยกติกาสัญญา สัมพันธไมตรีนี้ทหารไทยกับทหารญี่ปุ่นจะได้ร่วมมือกันกระ- ทำการสู้รบเพื่อเกียรติศักดิ์ของเอเชีย และเพราะเหตุที่รำลึก อยู่เสมอว่าญี่ปุ่นเป็นมิตรที่ดีมิได้เคยเบียดเบียนไทย จำเลยว่า จำเลยมีความไว้วางใจในหัวใจของชาวญี่ปุ่น ซึ่งประกอบด้วย ภูมิธรรมอันสูง และเชื่อมั่นว่าการตัดสินใจของจำเลยครั้งนี้ เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง จำเลยได้กล่าวยกย่องว่าทหาร ญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทยอยู่ในระเบียบวินัยอันดียิ่ง ชาวไทย ได้แสดงไมตรีจิตต้อนรับเป็นอย่างดีทุกแห่ง ทหารของไทย ก็ได้มอบไปด้วยความหวังที่จะร่วมรบกับทหารญี่ปุ่นในการ รบเพื่อเกียรติศักดิ์ของเอเชีย จำเลยได้กล่าวต่อไปโดยใจ ความที่จะชักชวนชาวอินเดียนและชาวพม่าในประเทศไทยให้ เห็นดีเห็นชอบกับการกระทำของประเทศญี่ปุ่นด้วย ประกฏ ความละเอียดตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ค. และเหตุเกิดตำบล เดียวกับความผิดที่กล่าวมาในข้อ (1)

(4) ในระหว่างวันที่ 25 ธันวาคม 2484 กับวันที่ 31 ธันวาคม 2485 เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้กระทำ

เองและใช้ให้บุคคลอื่นกระทำการโฆษณาสาส์นส่วนตัวของ
จำเลยถึงจอมพลเจียงไคเช็คประมุขแห่งประเทศจีน โดยทาง
วิทยุกระจายเสียง และโดยลงพิมพ์ในหนังสือออกในประเทศไทย
ไทยตลอดมา มีใจความยกย่องชาติญี่ปุ่น และชักชวนให้เห็น
ก็เห็นชอบ ในการกระทำสงครามของญี่ปุ่นว่าญี่ปุ่นทำด้วย
เจตนาที่ดีต่อชาวเอเชียด้วยกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ และจำเลย
ชักชวนให้จอมพลเจียงไคเช็คทำความเข้าใจและปรองดองกับ
ญี่ปุ่นเสีย แล้วเข้ามาร่วมงานกู้เกียรติของเอเชียเท่านั้น ข้อ
ความละเอียดปรากฏตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข ก. เหตุเกิด
ท่าบลึงวกันกับความผิดที่กล่าวใน (1)

(5) ในระหว่างวันที่ 2 กรกฎาคม 2486 กับวันที่ 21
กรกฎาคม 2486 เวลากลางวันและกลางคืนจำเลยได้กระทำ
เองและใช้ให้บุคคลอื่นกระทำการโฆษณาบทประพันธ์ของ
จำเลยชื่อ “ใครจะชนะสงครามคราวนี้” ซึ่งจำเลยใช้ชื่อผู้
ประพันธ์ว่า “สามัคคีไทย” โดยทางวิทยุกระจายเสียงและโฆษณา
ในหนังสือพิมพ์ออกในประเทศไทย มีใจความว่าอังกฤษปล้น
เอาดินแดนไป แต่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายยกดินแดนให้ไทย ญี่ปุ่นจึง
เป็นมหามิตรโดยแท้ และจำเลยพยายามชักชวนให้เห็นว่าฝ่าย
อักษะ คือเยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลี จะต้องชนะสงคราม โดย

จำเลยอ้างเหตุผลเพื่อพิสูจน์ยืนยันให้เห็นว่า ฝ่ายรุกจะต้องใช้กำลังมากกว่าข้าศึกตั้งสามเท่าจึงจะไล่ข้าศึกได้ อังกฤษ อเมริกา รัสเซีย รวมกันมีพลเมืองไม่เกิน 250 ล้านคน ถ้วน ฝ่ายอักษะเยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลี รวมกันมีพลเมือง 260 ล้านคน อังกฤษเป็นฝ่ายรับในยุโรป และในเอเชียก็ยั้งหนัและยอมแพ้จนหมดสิ้น อย่างนี้ฝ่ายอังกฤษ อเมริกา รัสเซีย จะเข้าตีได้อย่างไร จำเลยสรุปว่าใครจะชนะสงครามคราวนี้ไม่ได้ นอกจากฝ่ายอักษะประเทศ ดังปรากฏความละเอียดตามเอกสารท้ายฟ้องหมาย ท. เหตุเกิดแห่งเดียวกับความผิดที่กล่าวใน (1)

(6) ในระหว่างวันที่ 16 กรกฎาคม 2486 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2486 เวลากลางวันและกลางคืน จำเลยได้กระทำเองและใช้ให้ผู้อื่นกระทำการโฆษณาบทประพันธ์ของจำเลยชื่อ “วิจารณ์สงครามวันนี้” ซึ่งจำเลยใช้ชื่อผู้ประพันธ์ว่า “สามัคคีไทย” โดยทางวิทยุกระจายเสียงและโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ออกในประเทศไทย รายวันและรายคาบหลายฉบับ มีใจความว่าในเวลานี้ วิทยุของฝ่ายอังกฤษกำลังลำพองด้วยชัยชนะอย่างชานาใหญ่ทุกสถานี่ ทุกวันทุกเวลามีแต่ข่าวอังกฤษกับพรรคมกได้ยกพลขึ้นเกาะซิดดีและชนะแล้ว ยิ่งกว่า

นี้อังกฤษกับพวกได้ลงมติการขึ้นบกที่ซิดนีย์ ซึ่งแม้ยังไม่
 สำเร็จ และเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องถอยกลับไปอย่างทีกันเกร์กันนี้
 ว่าอังกฤษกับพวกรบเพื่อทำเป็นข่าวชวนเชื่อ ผิดกับฝ่ายอักษะ
 ซึ่งรบแล้วเอาปารีส สิงคโปร์ และขับไล่อังกฤษกับพวก
 ให้ยอมแพ้จริง ๆ แล้วโฆษณาเพียงเล็กน้อย วิธีรบเพื่อเป็น
 ข่าวโฆษณาของอังกฤษนั้นสำเร็จได้เสมอ แต่จะรบเพื่อชิงชัยชนะ
 คงไม่ได้แน่นอน อังกฤษหวังนึกเดี๋ยพอเป็นสาเหตุให้พูดคำ
 ว่าชนะที่นั่นที่นั่นพอแล้ว โดยจะให้เห็นว่าตนชนะสงครามเกิด-
 ชาติ แล้วจะได้มาช่วยอังกฤษกับพวกรบ สมมุติว่าอังกฤษ
 กับพวกยึดเกาะซิดนีย์ได้ ต้องใช้เวลาเตรียมการนานถึงสองปี
 กว่า ถ้าที่ปารีสกันจะต้องใช้เวลาเตรียมการอีกก็สิบปี และจะ
 เอากำลังมาจากไหน เพราะเพียงที่เกาะซิดนีย์ก็ระดมกำลังมา
 หมดแล้ว จำเลยว่ามีมองไม่เห็นทางจะทำได้เลย ยิ่งจะไปถึง
 เบอร์ลินด้วยจะต้องใช้กำลังอีกก็แสนเท่าของการที่เกาะซิดนีย์
 ราวๆ ในที่สุดจำเลยสรุปว่าการรบคราวนี้เป็น การต่อสู้ระหว่าง
 พวกนักรบได้แก่ฝ่ายอักษะ กับพวกพ่อค้าได้แก่ฝ่ายอังกฤษ
 กับพวก ซึ่งฝ่ายอักษะจะต้องชนะในที่สุด ปรากฏความละ-
 เียดตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข 3 เหตุเกิดแห่งเกี่ยวกับ
 ความคิดที่กล่าวใน (1)"

ทำให้การของ พล.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ต่อคณะกรรมการ-
การอาชญากรรมสงครามเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2489 อีกตอน
หนึ่ง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. ร่วมมือกับญี่ปุ่น
ฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่นจึงต้องทำการอย่างเร้นลับไม่ให้จอมพล ป.
จับได้ไล่ทัน พล.อ. อดุลฯ ได้ให้การว่าดังนี้

“ผู้ที่คิดจะทำการต่อต้านญี่ปุ่นตั้งแต่ญี่ปุ่นได้รุกราน
ประเทศไทยแต่ต้นมาแล้วนั้น ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการ
นี้ก็คือนายปรีดี พนมยงค์ อีกฝ่ายหนึ่ง แต่เนื่องด้วยในขั้นแรก
ช้า ๆ จะให้การร่วมมือกับนายปรีดี พนมยงค์ ก็อาจเกิด
การเสียหายต่อประเทศชาติได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ได้มีจิตใจจากริชยาขัดขวางนายปรีดี พนมยงค์
ด้วยประการทั้งปวง ด้วยเหตุนี้ในขั้นต้น ช้า ๆ จึงไม่กล้าที่จะ
ทำการร่วมมือกับนายปรีดี ฯ เพราะจอมพล ป. ก็คิดระแวง
สงสัยและกล่าวหาช้า ๆ อยู่เช่นเดียวกับนายปรีดี ฯ จึงต่างฝ่าย
กระทำการในอันที่จะต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่างฝ่ายต่างรู้ซึ่งกันและ
กัน การกระทำฝ่ายนายปรีดี ฯ ทางจอมพล ป. ระแวงสงสัย
ด้วยประการใด ๆ ช้า ๆ ก็พยายามที่จะกลบเกลื่อนให้หายสงสัย
ไปเสีย....”

ก็เรียกว่าต่อท่านญี่ปุ่นภายใต้ร่มของจอมพล ป. และ
ใต้ท้อปู้ตญี่ปุ่นนั่นเอง ไม่ใช่ว่าจอมพล ป. รู้เห็นเป็นใจให้
กระทำการเช่นนั้น ที่อาจารย์ปรีดีมีชีวิตรอคอยู่ได้ก็เพราะ
ความมีระเบียบวินัยของผู้ร่วมงานจึงสามารถรักษาความลับไว้
ได้ และเมื่อจอมพล ป. มีความสงสัยในบางกรณี พล.อ.
อดุลฯ ก็หาทางกลบเกลื่อนให้หายสงสัยไปเสีย หาใช่เป็น
อย่างที่ท่านอาจารย์เสริญให้เห็นเป็นทำนองว่าจอมพล ป. ก็
ต่อท่านญี่ปุ่นเหมือนกันจึงไม่ฆ่าอาจารย์ปรีดี และอาจารย์
เสริญยังได้เขียนอีกว่าถ้าจอมพล ป. คิดจะฆ่าอาจารย์ปรีดีแล้ว
ก็สบายมากปล่อยให้ญี่ปุ่นมันจัดการเอง

ต่อประเด็นที่ว่า จอมพล ป. จะยืมมือญี่ปุ่นจัดการกับ
อาจารย์ปรีดีได้สะดวกสบายอย่างอาจารย์เสริญว่าหรือไม่ พล.อ.
อดุลฯ ได้ให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงคราม เมื่อ
วันที่ 17 ธันวาคม 2488 มีความตอนหนึ่งดังนี้

“ต่อจากนั้นไปอีกสักกี่วันข้าฯ จำไม่ได้ ข้าฯ ได้ไปที่
วังสวนกุหลาบ ซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีในเวลานั้นได้
พบนายกรัฐมนตรีและนายวนิช ปานะนนท์ นายวนิชฯ ได้
พูดว่าทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจหลวงประดิษฐมนูธรรม
และนายวิลาศ โอสถานนท์ เพราะสองคนนี้เอนเอียงไปทาง

อังกฤษ คณะรัฐมนตรีจะมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการใด ๆ ก็ทำไปไม่สทวก เพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น เขาจะให้สองคนนี้ออกจากคณะรัฐมนตรี เฉพาะหลวงประดิษฐ์ ฯ นั้น ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าควรแต่งตั้งให้เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ที่ญี่ปุ่นมีความประสงค์จะให้หลวงประดิษฐ์ ฯ เป็นคณะผู้สำเร็จราชการ ฯ นั้น ข้า ฯ คิดเห็นว่าหลวงประดิษฐ์ ฯ ยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพล ข้าราชการและประชาชนนับถืออยู่มาก ถ้าให้เป็นผู้สำเร็จราชการ ฯ แล้ว จะได้พ้นจากหน้าที่การเมือง และญี่ปุ่นคงคิดว่าจะไม่ทำให้ประชาชนเห็นว่าญี่ปุ่นรังแกหลวงประดิษฐ์ ฯ เมื่อนายวินิช ฯ ได้พูดกับข้า ฯ ถึงกล่าวแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ได้พูดกับข้า ฯ เช่นเดียวกัน....”

นี่คือข้อเท็จจริง และระหว่าง พล.อ. อุดม ฯ อุดมเดช จรัส ซึ่งได้ชื่อนายพล “ทองจีน” ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีและอธิบดีกรมตำรวจ กับข้อเท็จจริงที่อาจารย์เสรีฐอ้างว่า ได้สัมผัสมาด้วยตนเองเช่นกัน ในฐานะกรรมการ (กรรมการอะไรไม่ได้บอก) ก็ขอให้ผู้อ่านพิจารณาเอาเองก็แล้วกันว่าควรจะให้ความเชื่อถือแก่ข้อเท็จจริงของฝ่ายใด

ยังมีอีกหลายประเด็นที่จะต้องทำความจริงให้ปรากฏ
แต่ฉบับนี้เอาเพียงแค่นี้ก่อน ค่อยชำระกันต่อไปเป็นฉบับที่ 3 ซึ่ง
จะออกมาสนองความต้องการของท่านผู้ใดในสัจจะในลำดับ
ต่อไป ถ้าหากว่าท่านผู้อ่านที่เคารพในสัจจะทั้งหลายยังต้อง
การที่จะได้อ่าน

(โปรดคอยอ่าน “ได้ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เล่ม 2”
ตอนสำคัญ)

พิมพ์ทางหนังสือพิมพ์ 14 การพิมพ์ 452/68-70
เจริญสนิทวงศ์. (ซอย 79) แขวงบางพลัด บางกอกน้อย
กทม. 10700 นายณรงค์ อาคัมย์อาด ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

โทร. 4248817

ผู้เขียนกับรัฐบุรุษอาวุโสที่บ้านพัก
ชานกรุงปารีส. ฝรั่งเศส